

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2019

Lucie Horáčková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

**Fenomén euroskepticismu na příkladu německé
AfD a české SPD**

Bakalářská práce

Autor práce: Lucie Horáčková

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: JUDr. Vladimír Handl, CSc.

Rok obhajoby: 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Lucie Horáčková

Bibliografický záznam

HORÁČKOVÁ, Lucie. *Fenomén euroskepticismu na příkladu německé AfD a české SPD*. Praha, 2019. 74 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí bakalářské práce JUDr. Vladimír Handl, CSc.

Rozsah práce: 122 712 zn.

Anotace

Bakalářská práce „Fenomén euroskepticismu na příkladu německé AfD a české SPD“ se zabývá kritickým postojem jmenovaných politických stran k Evropské unii a jejich celkové skepsi k evropské integraci. Při analýze hrají důležitou roli okolnosti a důvody jejich vzniku, s přihlédnutím k míře veřejného euroskepticismu v Německu a v České republice. Toto hledisko je k pochopení úspěchu sledovaných stran relevantní a příslušné výzkumy veřejného mínění poskytují důležitý kontext pro porovnání situace v obou zemích. Práce vysvětluje euroskepticismus i v obecné rovině a strany hodnotí s pomocí několika vybraných teoretických konceptů. Předmětem zkoumání jsou zejména programová východiska s ohledem na postoj stran k evropské integraci zveřejněná u příležitosti národních a evropských voleb. Součástí bakalářské práce jsou záznamy osobních rozhovorů se zástupci obou stran, kteří programová stanoviska dokreslují a blíže vysvětlují. Vývoj Alternativy pro Německo a Svobody a přímé demokracie – Tomio Okamura je sledován od jejich vzniku až po období před volbami do Evropského parlamentu 2019. Aktuální volební programy a priority zveřejněné v kampaních umožňují sledovat, jak se míra euroskepticismu od založení stran až do současnosti postupem času proměňovala.

Annotation

The Bachelor thesis „The Phenomenon of Euroscepticism demonstrated by the example of the German AfD and Czech SPD“ concerns itself with the critical stance of the mentioned political parties towards the European Union and with their scepticism towards European integration in general. The circumstances and reasons for their occurrence play an important role in the analysis, taking into account the extent of public euroscepticism in Germany and the Czech Republic. Based on Public Opinion Researches, this factor is relevant to understanding the success of these parties, providing an important context for comparing the situation in both countries. The thesis deals with Euroscepticism in general and assesses the examined parties with the help of several selected theoretical concepts. In particular, the main subject of the analysis are the political programmes with regard to the parties' attitudes towards European integration published on the occasion of the national and European elections. The Bachelor thesis includes personal interviews with representatives of both parties, who explain and clarify the program positions. Development of the Alternative for Germany and the Freedom and Direct Democracy – Tomio Okamura is tracked from its founding up until the pre-election period before the 2019 European Parliament elections. The current electoral programs and

priorities shared in the campaigns allow us to see how the rate of Euroscepticism has changed over time since the parties were established.

Klíčová slova

Euroskepticismus, Evropská unie, Alternativa pro Německo, Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura, integrace, přímá demokracie.

Keywords

Euroscepticism, European Union, Alternative for Germany, Freedom and Direct Democracy, integration, direct democracy.

Title

The Phenomenon of Euroscepticism demonstrated by the example of German AfD and Czech SPD.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu Vladimíru Handlovi za jeho odborné vedení a vstřícnou spolupráci a pánům Raineru Balzerovi a Jiřímu Kobzovi za ochotu při poskytnutí osobních rozhovorů k této bakalářské práci.

Obsah

1. Úvod	1
2. Fenomén euroskepticismu	5
2. 1 Teoretická východiska	5
2. 2 Euroskepticismus v německém prostředí	10
2. 3 Euroskepticismus v českém prostředí	14
2. 4 Aktuální srovnání	21
3. Alternativa pro Německo	24
3. 1 Historický vývoj a okolnosti vzniku strany	24
3. 2 Charakteristika AfD	32
3. 3 Programová východiska s ohledem na postoj k evropské integraci	34
3. 4 Volby do Evropského parlamentu 2019	36
4. Svoboda a přímá demokracie	38
4. 1 Historický vývoj a okolnosti vzniku strany	38
4. 2 Charakteristika strany SPD	41
4. 3 Programová východiska s ohledem na postoj k evropské integraci	42
4. 4 Volby do Evropského parlamentu 2019	46
Závěr	50
Summary	51
Použitá literatura	53
Přílohy	65
Rozhovor s panem Rainerem Balzerem, 18. 1. 2019 – německá verze	65
Rozhovor s panem Rainerem Balzerem, 18. 1. 2019 – česká verze	69
Rozhovor s panem Jiřím Kobzou, 19. 2. 2019	73

1. Úvod

Evropská unie čelila v posledních letech řadě krizí, jak v oblasti ekonomické, tak i v oblasti bezpečnostní. Mimo jiné právě tyto faktory zapříčiňují stále rostoucí euroskeptické nálady napříč členskými zeměmi, kde se začala formovat politická uskupení vymezující se vůči aktivitám Evropské unie. Předmětem této bakalářské práce je fenomén euroskepticismu, který jsem se rozhodla zkoumat prostřednictvím komparace dvou politických stran z odlišného prostředí: německé Alternativy pro Německo (AfD) a české Svobody a přímé demokracie - Tomio Okamura (SPD). Vzhledem k tomu, že nově vzniklé politické strany zpravidla odrážejí náladu ve společnosti a snaží se ji reflektovat, domnívám se, že právě na jejich příkladu je vhodné sledovat, jak se fenomén euroskepticismu projevuje a jaké okolnosti ke vzniku euroskeptických stran vedou.

Zabývat se tímto tématem je dle mého mínění nutné z několika důvodů. V akademickém prostředí není dostatek zdrojů, které se věnují oběma stranám, co do jejich přístupu k Evropské unii za současného přihlédnutí k celospolečenskému diskurzu a míře euroskepticismu v daných zemích. Okolnosti vzniku AfD a SPD a jejich komparace je přitom z hlediska zkoumání příčin euroskepticismu v té které zemi vysoce relevantní. Protievropské nálady přitom mohou mít i mezinárodně politický dopad, jelikož jejich nárůst pomáhá oslabovat Evropskou unii jako takovou a přispívá k její dezintegraci. Zájmový nesoulad a nejednotné vystupování Unie pak posiluje pozici k ní spíše nepřátelských zemí, které tuto situaci využívají ve svůj vlastní prospěch. Ve středoevropském kontextu je relevantní i bezpečnostní hledisko, vezmeme-li v úvahu historický kontext těchto zemí, jejichž nepevné zakotvení či dokonce opuštění západních struktur by zejména pro menší země tohoto regionu mohlo mít neblahé geopolitické důsledky. Koneckonců v posledních letech se objevila například podezření o ruském vměšování do amerických, ale i evropských voleb. Zpráva BIS z roku 2017 mimo jiné upozorňuje na nebezpečné webové stránky šířící tzv. fake news: „*Z pohledu BIS je právě segment tzv. dezinformačních webů jen jednou ze součástí systému ruské hybridní strategie a v drtivé většině případů je součástí oné krycí kouřové clony, v níž a za níž se kryjí jiné zásadnější aktivity s vazbou na Rusko a jeho zájmy.*“¹ Evropská unie je již po mnohá desetiletí garantem míru v Evropě a je tudíž záhodno zabránit její dezintegraci. Zároveň je ale potřeba brát v úvahu konstruktivně euroskeptické názory, které mohou přispět do debaty o potřebné reformě EU.

¹ „Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2017“, oficiální stránky BIS, <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocní-zpravy/2017-vz-cz.pdf> (staženo 18. 2. 2019).

Názory kritiků přicházejících s návrhy na zefektivnění fungování Evropské unie by měly být zohledněny.

Tématu se v teoretické rovině již několik autorů věnovalo, jmenujme ty přední Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka nebo např. Petra Kopeckého a Case Muddeho, kteří se pokusili zformovat teorie, na základě kterých lze euroskepticismus měřit a kategorizovat. Na toto téma vzniklo také několik diplomových prací, nebo např. bakalářská práce zaměřená konkrétně na stranu SPD Tomia Okamury a její zahraničně politickou orientaci. V žádné z nich se ale autoři nepokusili porovnat právě tyto dvě politické strany a podívat se na úplné počátky jejich vzniku, které mohou do akademické debaty zásadně přispět z důvodů výše uvedených.

Mým cílem je analyzovat vývoj obou stran v rozmezí let od jejich vzniku až po současnost, kterou je možné nejaktuálněji doložit programovými východisky k volbám do Evropského parlamentu 2019 (dále jen EP). V kontextu politické kampaně bude zajímavé sledovat profilaci obou stran za pomoci jejich nejnovějších volebních programů, což umožní porovnat jejich vývoj až do současné doby.

První část práce bych v první řadě ráda věnovala definici pojmu euroskepticismus. Ten popíšu za pomoci několika nejznámějších teorií a představím jeho základní kategorizaci. Obě strany bych se posléze dle těchto schémat pokusila zařadit, popsat a porovnat. Konkrétně se zaměřím na teorii tzv. měkkého a tvrdého euroskepticismu od Taggarta a Szczerbiaka. Dále zmíním koncepty autorů Muddeho a Kopeckého, kteří se problematice věnovali šířeji a definovali postoje k evropské integraci vícedimenzionálně.

Následně bych se chtěla stručně věnovat celospolečenskému diskurzu v obou zemích a zejména postojům německých a českých občanů k Evropské unii. Jejich názory ozřejmím pomocí výzkumů veřejného mínění, s cílem práci lépe zasadit do kontextu.

Další část bude zaměřena již konkrétně na obě politické strany. Nejprve se budu věnovat jejich historii, která je pro zodpovězení mé výzkumné otázky stěžejní. Bude mě totiž zajímat, z čeho vyvěrá euroskepticismus porovnávaných stran a v čem se od sebe primárně liší. Mým předpokladem je, že AfD původně vznikla především jako strana vymezující se proti politice Angely Merkelové v dobách krize eurozóny. Nevznikla tedy vyloženě jako strana oponující celému evropskému projektu. SPD naproti tomu měla již od počátku výraznější protievropský charakter. Ve svém výzkumu se zaměřím zejména na volební programy a priority obou stran a vzájemně je porovnáám. Výsledkem by měl být obecný závěr, který definuje společné a rozdílné prvky.

Práce bude koncipována jako komparativní případová studie, jak ji definoval Jan Karlas v knize *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích* od Petra Druláka a kolektivu: „Komparativní případová studie se zabývá soustředěným studiem případů, tedy příkladů určitého jevu“² – v tomto kontextu studiem projevů euroskepticismu. Co do definice cíle aplikuji pravděpodobně „souběžný výklad teorie“, který „usiluje o prověření empirické platnosti vybrané teorie“³ a „zpravidla nejprve podrobněji specifikuje použité teoretické modely a hypotézy a teprve poté je konfrontuje s empirickou realitou“⁴ – v mém případě by se jednalo o aplikování popsaných teorií euroskepticismu na konkrétní případ dvou politických stran. Součástí bakalářské práce budou také dva rozhovory se zástupci obou stran a to s panem Jiřím Kobzou z SPD a panem Rainerem Balzerem z AfD.

Při definici a kategorizaci euroskepticismu se budu odkazovat na práce Paula Taggarta, který se jím v podstatě poprvé takto detailně zabýval. Klíčovými zdroji budou následující tituly: *A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems* (1998), *Europeanisation, euroscepticism and party systems: party-based euroscepticism in the candidate states of Central and Eastern Europe* (2002), *The party politics of Euroscepticism, in EU Member and Candidate States* (2001). Zmíněné práce nicméně vyšly ještě před vstupem České Republiky do EU, tudíž pohled na vývoj v českém prostředí postrádá na aktuálnosti. Důležitým pramenem pro mě budou i práce již zmíněných autorů Kopecký, Mudde, zejména *The Two Sides of Euroscepticism* z roku 2002, u níž pro mě bude relevantní zejména první část, která se věnuje vymezení euroskepticismu. Další kapitoly se zaměřují na situaci v konkrétních zemích, nicméně Německo mezi nimi nefiguruje. Česká republika naopak předmětem analýzy je, nicméně autoři nepokrývají období vzniku SPD. Jako třetí koncepci použiji teorii Chrise Flooda definovanou v jeho *Euroscepticism: A Problematic Concept* z roku 2002. Jelikož v této kapitole půjde hlavně o teoretické vymezení fenoménu bez aplikace na současnou situaci, fakt, že práce nejsou příliš aktuální, výzkum nepoškodí.

V další kapitole zmapuji postoje českých a německých občanů k EU. Pro české prostředí využiji výstupy agentury CVVM a zejména STEM, jež stav veřejného mínění pravidelně analyzuje a minimálně jednou ročně uveřejňuje. Zaměřím se na období let 2009-2019. Prvním mezníkem je české předsednictví v Radě EU, druhým potom nejaktuálnější

² Petr Drulák, *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích* (Praha: Portál, 2008), 62.

³ Drulák, *Jak zkoumat politiku*, 65.

⁴ Ibid.

průzkumy z letošního roku. Relevantní bude rok 2012 a k němu příslušné statistiky, jelikož tehdy dosáhla míra euroskepticismu nejvyšší úrovně od dob našeho vstupu.

Řešitelské konsorcium pod vedením Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM ve spolupráci s agenturou STEM v období od června 2018 do února 2019 zpracovávalo výzkumný projekt v oblasti vztahu obyvatel ČR k Evropské unii, který přichází s propracovanou kategorizací postojů českých občanů dle míry jejich euroskepticismu. Jedná se o první podobnou koncepci kombinující mediální, psychologickou a sociologickou úroveň analýzy, která v českém prostředí doposud chyběla. Relevantní data poskytují také průzkumy Evropské komise, tzv. Eurobarometr, prováděné pravidelně dvakrát do roka. I v Německu, ač v menší intenzitě, jsou prováděny výzkumy veřejného mínění např. agenturou Forsa, Infratest dimap nebo německým portálem Statista. V souvislosti s nadcházejícími volbami do Evropského parlamentu 2019 byl na toto téma vypracován průzkum s názvem Parlemeter 2018, který mapuje situaci napříč členskými zeměmi na základě dat, která jsou pro mou bakalářskou práci velmi aktuální.

Ke komparaci stran využiji jakožto primární zdroj informací zejména příslušné volební programy uveřejněné pro účely evropských, národních nebo regionálních voleb. Dále budu analyzovat mediální vystoupení a veřejná stanoviska politiků, ať již z dostupných zápisů jednání parlamentů či ze sociálních sítí. V podkapitolách se budu věnovat zásadním volbám, kterých se zkoumané strany účastnily, a budu mapovat programové vize, na jejichž základě byly vedeny volební kampaně.

Sekundární literatura o Alternativě pro Německo je minimálně v německém znění poměrně četná a na území Německa dobře dostupná. Aktuální je např. titul od německého autora Felixe Krauttkämera z roku 2014 *Aufstieg und Etablierung der „Alternative für Deutschland“: Geschichte, Hintergründe und Bilanz einer neuen Partei*, který je přínosný mimo jiné tím, že přehledně analyzuje roli a vliv významných osobností strany. Dále pak *Was ist, was will, wie wirkt die AfD?* Albana Wenera z roku 2015 a v neposlední řadě *Der Aufstieg der AfD, neokonservative Mobilmachung in Deutschland* z pera Sebastiana Friedricha, vzniknuvší v tomtéž roce. V této publikaci autor kromě historie strany jako takové v širším kontextu analyzuje i celospolečenské nálady v období před vznikem AfD.

I německá média *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Die Welt*, *Spiegel* a další věnují straně značnou pozornost a budou pro mě tudíž dalším relevantním zdrojem. V českém prostředí je dostupného materiálu méně. Kapitulu o AfD zpracoval Vladimír Handl jakožto součást knihy *Populismus v časech krize* od autorů Kubáta, Mejstříka a Kociána. Přínosná pro mě bude taktéž

analýza od Lukáše Novotného a Daniela Šárovce: *Na vítězné vlně: analýza úspěchu Alternativy pro Německo ve volbách do Spolkového sněmu 2017*. V roce 2018 vznikla samostatná kniha od Davida Hanušky s názvem *Alternativa pro Německo*, která slouží jako užitečný, stručný a zejména aktuální přehled o vývoji strany a jejích programových východiscích.

Sekundární zdroje o straně Svoboda a přímá demokracie jsou nedostačující, proto budu v tomto případě odkázána primárně na volební programy a veřejná vystoupení stranických představitelů. Členové strany a zejména její šéf Tomio Okamura, jsou velmi aktivní na sociálních sítích, kde pravidelně sdílí své názory prostřednictvím statusů či videí.

Závěr bakalářské práce bude věnován obecnému shrnutí výsledků srovnání, se zohledněním společných a odlišných rysů. Následně se pokusím typ euroskepticismu obou stran definovat pomocí popsaných teorií.

Výzkumné otázky, na které se práce pokusí odpovědět, jsou následující:

- a) Jaké faktory přispěly ke vzniku zkoumaných stran?
- b) Jak se obě strany staví k Evropské unii a jak by dle nich měla ideálně vypadat?
- c) Je možné strany z hlediska míry jejich euroskepticismu zařadit podle některé ze zmíněných typologií?

2. Fenomén euroskepticismu

2.1 Teoretická východiska

Zevrubně se jako první euroskepticismu věnoval Paul Taggart, který ho definoval v roce 1998 jako „*myšlenku nahodilé nebo kvalifikované opozice, stejně tak jako přímé a nekvalifikované opozice vůči procesu evropské integrace*“.⁵ Za hlavní katalyzátor euroskeptických nálad označil ratifikaci Maastrichtské smlouvy, jež znamenala výrazný posun k užší integraci, a nesetkala se se všeobecným souhlasem. Důkazem může být fakt, že veřejná podpora EU klesla ze 72 % v roce 1991 na 54 % v roce 1994.⁶

Kromě toho akademickou debatu s kolegou Aleksem Sczerbiakem obohatil rozlišením na tzv. tvrdý (*hard euroskepticism*) a měkký euroskepticismus (*soft euroscepticism*). Jako tvrdě euroskeptickou označují takovou politickou stranu, která „*ze svého principu představuje*

⁵ Paul Taggart, „A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems“, *European Journal of Political Research* 33 (1998): 366, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1475-6765.00387> (staženo 20. 12. 2018).

⁶ *Ibid.*, 367.

opozici EU a evropské integraci, staví se pozitivně k odchodu z unijních struktur, anebo která oponuje celému procesu evropské integrace v současné podobě.⁷ Strana vykazující prvky měkkého euroskepticismu „není ze svého principu proti evropské integraci nebo členství v EU, ale v určitých oblastech vyjadřuje nesouhlas, nebo má pochybnosti o tom, že národní zájmy jsou v souladu se současnou trajektorií vývoje EU.“⁸ Tato definice se nicméně jeví jako příliš široká, jelikož do ní lze zahrnout strany, jejichž postoje se liší např. v názoru na vystoupení z EU, což je hledisko velmi významné. Jak již poukázal C. Mudde a P. Kopecký, autoři navíc opomněli zohlednit dvě dimenze, kterými lze euroskepticismus nahlížet, a to z hlediska přístupu k evropské integraci jako takové, která se však může lišit od přístupu k její současné podobě.

Jak uvádí Taggart, je EU pro tvrdé euroskeptiky jakýmsi zosobněním předem definovaného nepřítele, jenž závisí na charakteru dané strany: např. pro komunistické může být ztělesněním kapitalismu, pro populistické např. byrokracie. Strany požadují radikální změnu podmínek členství, která ale bývá tak dalekosáhlá, že je v praxi téměř nerealizovatelná. Teprve poté jsou schopny vyjádřit členství v Unii podporu.⁹ Dalším vzorovým příkladem pro *hard euroscepticism* mohou být strany, jejichž jedinou agendou je právě opozice vůči EU (*single issue party*). Naopak měkkí euroskeptici se vyjadřují kriticky, směřuje-li EU k politikám, které nejsou v jejich zájmu.¹⁰ Zajímavým poznatkem je zjištění, že euroskepticismus bývá silnější tehdy, je-li strana na politické periferii, přičemž své radikálnější názory k integraci obvykle opustí v momentě, kdy se dostane do vlády, čímž odpadne potřeba profilovat se jako protestní strana.¹¹

Taggart ve své práci *The party politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States*, jež vyšla ještě před východním rozšířením v roce 2004, analyzuje míru euroskepticismu ve členských a kandidátských státech a dochází k závěru, že podpora tvrdě euroskeptických stran je častější u členských zemí (5,62 %). V kontextu plánovaného východního rozšíření tento fakt odůvodňuje všudypřítomným konsensem o „návratu do Evropy“, který tehdy v postkomunistických zemích převládal a tamní politici s tvrdě protievropskými názory

⁷ Paul Taggart a Aleks Szczerbiak, eds., „The party politics of Euroscepticism, in EU Member and Candidate States“, *Sussex European Institute Working papers č. 51* (2002): 7, <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=sei-working-paper-no-51.pdf&site=266> (staženo 21. 12. 2018).

⁸ *Ibid.*, 7.

⁹ *Ibid.*

¹⁰ *Ibid.*, 8.

¹¹ *Ibid.*, 26.

nenacházeli tak velkou podporu (4,2 %).¹² Všeobecně se ale tvrdá forma vyskytuje méně často a má také menší potenciál oslovit voliče.

Jak Taggart se Szczerbiakem uvádějí ve své eseji z roku 2013 *Coming in from the Cold? Euroscepticism, Government Participation and Party Positions on Europe*, debata o euroskepticismu postupem času nabyla jiných rozměrů. Kdysi periferní fenomén, charakteristický zejména pro radikální strany, není dnes ničím neobvyklým, což souvisí také s tím, že evropská témata začínají hrát větší roli i v domácích politikách členských států.

Konkurenční teorii vypracoval Petr Kopecký a Cas Mudde, kteří kritizovali zejména následující: kategorie měkkého euroskepticismu je příliš inkluzivní, tudíž může zahrnovat jakýkoliv projev nesouhlasu s jakýmkoliv rozhodnutím EU. Teorie dle nich postrádá diferenciaci mezi podporou evropské integrace a podporou EU.¹³ V důsledku této nepřesnosti pak může dojít k tomu, že jako euroskeptické jsou označeny i kritické strany, jež jsou ve své podstatě proevropské. Příspěvek Muddeho a Kopeckého spočívá mimo jiné v jejich rozlišení na tzv. rozptýlenou (*diffuse*) a specifickou (*specific*) podporu Evropské unie, která výše zmíněné aspekty zahrnuje, což je významný posun směrem k přesnější analýze. Rozptýlenou podporou rozumějí podporu evropské integrace jako takové, zatímco specifická podpora se týká konkrétně EU.¹⁴ Akademickou debatu navíc obohatili o vícedimenzionální kategorizaci přístupu k Evropské unii za vymezení pojmů Eurofilové, Eurofobové, EU-optimisté a EU-pesimisté.

Eurofilové věří v klíčové myšlenky evropské integrace, na nichž je založena EU nehledě na to, jak je konkrétně realizována. Patří mezi ně tudíž příznivci supranacionalismu v EU, stejně tak jako příznivci integrace pouze v ekonomické oblasti, prosazující např. vytvoření zóny volného obchodu atd. Eurofobové pak představují naprostý opak: základní principy EU nepodporují nebo vůči nim aktivně vystupují často proto, že integrace se jim kvůli velké diverzitě jednotlivých států jeví jako inkompatibilní a tím pádem nerealizovatelná.¹⁵

Další dimenze se věnuje pouze podpoře EU, nikoliv tedy, jako v předchozím případě, evropské integraci v její obecnosti. Tzv. EU-optimisté věří v současnou podobu Unie a podporují její směřování, což ale na rozdíl od Taggartovy teorie neznamena, že nemohou být

¹² Taggart a Szczerbiak, eds., „The party politics of Euroscepticism, in EU Member and Candidate States“, 16-17.

¹³ Petr Kopecký a Cas Mudde, eds., „The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe“, *European Union Politics* 3, č. 3 (2002): 300, <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1465116502003003002> (staženo 20. 12. 2018).

¹⁴ *Ibid.*, 300.

¹⁵ *Ibid.*, 301.

k některým jejím krokům kritičtí. EU-pesimisté nemusí nutně oponovat členství v EU, nicméně k její podobě se stavějí negativně, neboť kritizují buď její současný stav, či její výhledové směřování. Obecnou myšlenku integrace podporují, ale jelikož je její současná podoba špatná, usilují o změnu.¹⁶

Na základě těchto zmíněných dimenzí a jejich kombinace přichází dvojice autorů se čtyřmi ideálními typy postojů k EU¹⁷:

- 1) Euroentuziasté – kombinace eurofilní a EU-optimistické pozice
- 2) **Euroskeptici** – kombinace eurofilní a EU-pesimistické pozice, podpora obecných myšlenek evropské integrace, EU vidí pesimisticky
- 3) **Europragmatici** – kombinace eurofobní a EU-optimistické pozice, ani zastánci, ani odpůrci myšlenky evropské integrace, ideologicky nevyhranění, kteří EU posuzují na základě aktuálního prospěchu
- 4) **Euroodmítači** – kombinace eurofobní a EU-pesimistické pozice, odpůrci myšlenky evropské integrace, odpůrci EU

Euroenthusiasts (pro-integration and trajectory)	Europragmatists (anti-integration, pro-trajectory)
Eurosceptics (pro-integration, anti-trajectory)	Eurorejects (anti-integration, anti-trajectory)

Graf č. 1, Taggart, Szczerbiak.¹⁸

Jak můžeme z této kategorizace usoudit, definovat pojem euroskepticismu je s ohledem na množství relevantních faktorů obtížné. Tato koncepce nicméně poskytuje větší možnosti ke komparaci politických stran, ačkoliv sami autoři poukazují na fakt, že se jedná pouze o ideální typy, které v praxi nemusí být na konkrétní strany stoprocentně aplikovatelné.

Zajímavým příspěvkem do akademické debaty je kategorizace Chrise Flooda, který se poučil z nedostatků předchozích teoretiků a na obě předchozí koncepce reagoval snahou o ještě

¹⁶ Kopecký a Mudde, eds., „The Two Sides of Euroscepticism“, Party Positions on European Integration in East Central Europe“, 302.

¹⁷ Ibid., 302-303.

¹⁸ Aleks Szczerbiak a Paul Taggart, eds., „Theorising Party-based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality“ (příspěvek přednesený v rámci 8th Biannual International Conference of the European Union Studies Association konference, Nashville, 27.- 29. března 2003).

přesnější definici pojmu a novým systémem kategorizace. Ten je hodnotný zejména proto, že na rozdíl od předchozích teoretiků zohledňuje fakt požadavku na vystoupení z EU.

Euroskepticismus definoval mnohem šířeji než Taggart a to jako: „*postoje a názory reprezentované v diskurzích a chování (sahající od participace na organizované politické akci až k vyjádření názoru ve volbách, referendech nebo průzkumech veřejného mínění), které vyjadřují pochybnost o potřebnosti a/nebo přínosech a/nebo o dlouhodobé životnosti evropské integrace a/nebo integrace konkrétně v rámci EU, nebo pochybnost o dosud vytvořené současné (integrační) struktuře nebo pochybnost o institucích, procesech a politikách a/nebo o budoucím vývoji, tak jak je koncipován do budoucna.*¹⁹ Zároveň stranický euroskepticismus definoval pomocí šesti nových kategorií:²⁰

- 1) **Odmítači**, kteří odmítají buď členství v EU nebo zapojení do konkrétní instituce nebo oblasti konkrétních politik.
- 2) **Revizionisté**, zasazující se o návrat ke starým pořádkům, které předcházely zásadním revizím smluv, buď s ohledem na celkovou konfiguraci Evropské unie, nebo s ohledem na oblast jejich konkrétních politik.
- 3) **Minimalisté**, přijímají současný status quo, ale stavějí se kriticky k celkové hlubší integraci nebo k hlubší integraci v některých konkrétních oblastech.
- 4) **Gradualisté**, kteří podporují celkovou hlubší integraci nebo hlubší integraci v některých konkrétních oblastech pouze dokud bude proces postupný a opatrný
- 5) **Reformisté**, zastávají pozici konstruktivního angažmá, přičemž zdůrazňují potřebu reformy jedné nebo více existujících institucí a/nebo stávajících postupů.
- 6) **Maximalisté** se zasazují o pokračování existujícího procesu, který co možná nejrychleji povede k vyššímu stupni celkové integrace nebo integrace v některých konkrétních oblastech.

¹⁹ Chris Flood, „Eurocepticism: A Problematic Concept“ (příspěvek přednesený v rámci UACES 32nd Annual Conference, Belfast, 2. – 4. září 2002).

²⁰ Ibid.

2. 2 Euroskepticismus v německém prostředí

Jak poukazuje Lukáš Novotný ve své esaji pro časopis *Politics in Central Europe*: Vezmeme-li v úvahu fakt, že je Německo jedním z největších přispěvatelů do společného evropského rozpočtu, je podivuhodné, že se až do roku 2014 nepodařilo výrazně uspět žádné straně s euroskeptickými postoji.²¹ Pokud vyjdeme ze statistik, např. v roce 2016 Německo přispívalo největším dílem a to z 19 %, následováno Francií a Velkou Británií.²² Právě faktor „ztrátovosti“ byl mimo jiné jedním z nejdůležitějších argumentů pro britské vystoupení z EU.²³

Až do voleb do Evropského parlamentu v roce 2014 se neprosadila žádná strana kritizující členství Německa v EU. V otázce nutnosti a prospěšnosti evropské integrace panoval mezi politickými stranami široký konsenzus, který se dlouhodobě odráží i na poměrně pozitivních postojích společnosti, která si zároveň vždy byla vědoma toho, že je EU pro SRN nejvíce prospěšná (politicky, hospodářsky, bezpečnostně). Kořeny tohoto trendu je možno hledat již v poválečné historii a zahraniční politice Konráda Adenauera, který usiloval o co nejpevnější zakotvení země v západních strukturách. Tato myšlenka multilateralismu a integrace je dodnes vnímána jako důležitý rys německé politiky. Stejně tak skepse vůči populistickým stranám byla hluboce zakořeněná, což je mimo jiné možné přičítat neblahé historické zkušenosti s nacismem.²⁴

S postupem času se Německo společně s Francií stalo motorem evropské integrace a důležitým hráčem. To se plně projevilo také v období krize eurozóny, „*kdy kancléřka Angela Merkelová byla a je tím hlavním krizovým manažerem.*“²⁵ Právě ekonomická krize stála u zrodu euroskeptických nálad a posloužila jako hlavní katalyzátor pro vznik Alternativy pro Německo. Ekonomická krize způsobila u německých občanů pocit nejistoty. Opatření k záchraně krizí postižených zemí, zejména Řecka, u nich narazila na kritiku. Obavy byly navíc posíleny faktem, že v této otázce panovala na německé politické scéně všeobecná shoda a žádná ze stran obavy voličů dostatečně nereflektovala, čehož využila právě AfD.

²¹ Lukáš Novotný, „Euroskepticismus v Německu na příkladu Alternative für Deutschland“, *Politics in Central Europe* 11, č. 1S (duben 2015): 149–162,

<https://www.politicsincentraleurope.eu/documents/file/Volume%2011%20-%20Number%201S%20-%20April%20-%202015.pdf#page=151> (staženo 23. 2. 2019).

²² „Share of total contributions to the European Union budget in 2016, by Member State“, oficiální webová stránka portálu Statista, <https://www.statista.com/statistics/316691/european-union-eu-budget-share-of-contributions/> (staženo 11. 12. 2018).

²³ Svante Cornell, „The leave campaign made three key promises – are they keeping them?“, *The Guardian*, 27. 6. 2016.

²⁴ Michal Kubát, Martin Mejstřík a Jiří Kocian, *Populismus v časech krize* (Praha: Karolinum, 2016), 96.

²⁵ Novotný, „Euroskepticismus v Německu, 155.

Jak ukazuje graf č. 2, který vychází ze závěrů Allensbach Institutu, důvěra Němců v EU v roce 2010, tedy v době krize eurozóny, oproti předchozím letům klesla. Jednalo se však o všeobecný trend. Nutno ale podotknout, že Němci obecně vykazují velmi stabilní míru podpory evropské integrace, která se oproti jiným zemím vždy vychyluje jen mírně (viz. graf č. 3). I v dobách odeznívající krize eurozóny celých 70 % Němců věřilo, že Unie v kritickém období poskytuje státům větší ochranu. Veřejnost je ale velmi kritická k zadluženým zemím eurozóny.²⁶

Graf č. 2, Důvěra v Evropskou unii (zelená křivka poukazuje na pokles pozitivního postoje občanů k EU v reakci na dluhovou krizi eurozóny), *Journal of Contemporary European Research*.²⁷

²⁶ Kubát, Mejstřík, Kocián, „Populismus v časech krize“, 99.

²⁷ Nicole Scicluna, „Domestication of the Euro Crisis: Legal and Political Manifestations of Euroscepticism in Germany“, *Journal of Contemporary European Research* 3, č. 10 (2014): 290, <http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/view/621/468> (staženo 14. 1. 2019).

Jahr ¹	Anteil der Befragten, die auf die Eurobarometer-Frage mit 'eher vertrauen' antworteten, in Prozent		
	Europäische Parlament	Europäische Kommission	Europäische Zentralbank
2018	50	46	41
2017	45	41	37
2016	40	37	34
2015	43	40	35
2014	37	32	31
2013	41	36	34
2012	40	36	35
2011	45	40	40
2010	48	45	41
2009	48	44	44

Graf č. 3, Důvěra v evropské instituce napříč lety 2006-2018, Bundeszentrale für politische Bildung ²⁸

Stejně jako v ostatních zemích, i v Německu míru podpory EU ovlivňuje celá řada faktorů. Jak uvádí ve své analýze Oliver Bruttel, obecně platí, že čím vyšší vzdělání občané mají, tím více Unii důvěřují. Toto tvrzení je však možné rozporovat přihlídneme-li k tomu, že mezi zakladatele a členy AfD se, ač ne bezvýhradně, řadí velké množství občanů s vysokoškolským vzděláním (v původní podobě ji zakládali liberální profesori ekonomie). Bruttel také přichází s tvrzením, že Němci vykazují větší podporu evropskému integračnímu procesu jako takovému, přičemž poukazuje na skutečnost, že euroskeptické strany se v porovnání se zeměmi jako Francie či Velká Británie v Německu téměř neprosazují. Nutno však podotknout, že autor svůj výzkum prováděl v roce 2014, tedy v době, kdy se AfD netěšila zdaleka tak velké popularity jako dnes.²⁹

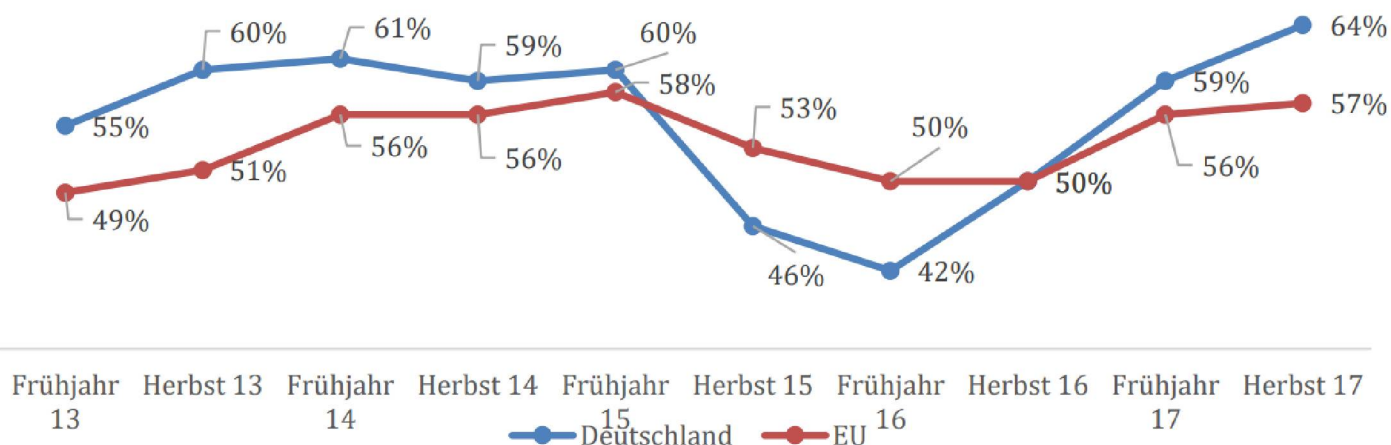
V období migrační krize v letech 2015-2016 popularita EU poklesla (viz. graf č. 4), výzkumy agentury Forsa ale přesto několik dní před hlasováním o brexitu (2016) ukázaly, že Němci by se ve stejné situaci rozhodli jinak než občané Spojeného království: 79 % by

²⁸ „Vertrauen in die Europäische Union“, oficiální stránky Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/nachschlagen/zahlen-und-fakten/europa/70655/vertrauen-in-die-eu> (staženo 12. 2. 2019).

²⁹ Oliver Bruttel, „Europäische Integration und Krise in der Eurozone: Akzeptanz und Ablehnung der EU in Deutschland, Frankreich, Spanien und Großbritannien“, *Integration* 3, č. 37 (2013): 283, <http://iep-berlin.de/wp-content/uploads/2017/04/Oliver-Bruttel-Europ%C3%A4ische-Integration-und-Krise-in-der-Eurozone.pdf> (staženo 16. 3. 2019).

hlasovalo proti dexitu, 17 % by bylo pro. Přitom 60 % lidí, kteří by volili odchod Německa z EU, se rekrutovalo z řad podporovatelů AfD.³⁰ Jak lze vyčíst z následující grafiky, skepse k EU byla pouze krátkodobá.

Zukunft der EU / Optimismus (QA19)

Graf č. 4, Vývoj eurooptimismu v Německu a průměrně v ostatních členských zemích EU mezi lety 2013-2017 (propad podpory v roce 2015-16) Eurobarometr 88.³¹

V roce 2017 byli Němci v anketě provedené firmou YouGov tázáni, zda souhlasí s dosavadním vývojem Evropské unie, tak jak je nastíněn ve strategických plánech Evropské komise. Pozitivně se vyjádřilo pouhých 7 % dotázaných, zatímco 42 % z nich označilo pokračování současného směřování za nejméně atraktivní řešení. Shoda na tom, jak by budoucnost EU měla vypadat, však nepanuje. Procentuálně největší podporu sice občané vyjádřili budoucímu scénáři „rozšíření evropské spolupráce ve všech oblastech“ (29 %), srovnatelný počet lidí by upřednostnil, aby se Unie omezila jen na klíčové kompetence (21 %).³²

³⁰ Dagmar Breitenbach, „Könnte auch Deutschland über den EU-Austritt abstimmen?“, *Deutsche Welle*, 1. 7. 2016.

³¹ „Standard Eurobarometr 88“, oficiální stránky Evropské komise, <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/81885> (staženo 12. 2. 2019).

³² „Umfrage: Deutsche wollen eine andere EU“, *YouGov.de*, 8. 3. 2017.

Šetření z roku 2019, provedené tři a půl měsíce před volbami do EP, ukazují, že přibližně jedna třetina Němců je přesvědčena o tom, že členství v EU s sebou přináší více výhod. Pro 24 % respondentů převažují nevýhody. Většina občanů však pozitiva i negativa vnímá vyrovnaně.³³

2. 3 Euroskepticismus v českém prostředí

Euroskepticismus v českém prostředí je třeba vnímat s ohledem na historické zkušenosti a z nich plynoucí zažitá národní specifika. Mnohá desetiletí, kdy české země existovaly pod cizí nadvládou, zanechala dědictví silného odporu k autoritám. Jak píše ve své diplomové práci Michaela Skibová, „moderní český národ si vytvořil jakousi „opozici k mocnostem.“³⁴ Tyto důvody můžeme pokládat za jeden z důvodů, proč Češi direktivní rozhodnutí institucí a instituce typu EU obecně nahlížejí spíše skepticky. Nicméně v 90. letech, v období euforie z pádu komunistických režimů, byla vidina vstupu do EU vnímána se všeobecným optimismem, který ilustruje motto „Návrat do Evropy“, prosazované politiky napříč politickým spektrem, snad jen s výjimkou komunistické strany. Členství bylo přijímáno s očekáváním příchodu pozitivních změn a přínosů, které se ovšem bezprostředně po vstupu ukázalo jako přehnané. „Tento jev vysvětluje euforickou fázi, která zde převládala na počátku devadesátých let a poté byla vystřídána deziluzí, jelikož se nenaplnilo očekávání okamžité ekonomické prosperity a rychlého vstupu do EU.“³⁵ V tomto duchu se pak začali profilovat i někteří čeští politici, např. Václav Klaus, který i v zahraničí platí za jednoho z předních euroskeptiků ve středoevropském prostoru. Jeho strana ODS byla před vznikem SPD teoretiky řazena mezi nejdůležitější euroskeptické strany v České republice.

Důvěra Čechů v Evropskou unii je ve srovnání s ostatními členskými státy dlouhodobě nízká. Tento fakt se navzdory výše zmíněným faktorům může jevit paradoxně, pakliže zvážíme skutečnost, že do unijního rozpočtu přispíváme výrazně méně, než z něj dostáváme, což z nás činí tzv. čisté příjemce. Tento fakt dokládá zpráva Ministerstva financí, tzv. čistá pozice z rozmezí let 2014-2018, v níž stojí, že celkové příjmy pro Českou republiku činily za toto období 1 306 669,5 mil. Kč ve srovnání s částkou ve výši 565 395,3 mil. Kč, kterou země do

³³ „So denken die Deutschen über die EU“, *Spiegel online*, 12. 2. 2019.

³⁴ Michaela Skibová, „Veřejný euroskepticismus v České republice“ (doktorská práce, Masarykova univerzita, 2012), 34.

³⁵ *Ibid.*, 35.

rozpočtu EU odvedla.³⁶ Zohledníme-li skutečnost, že populace ČR činí zhruba 2.1 % obyvatelstva EU, můžeme usoudit, že množství peněz, které republika plyne např. z ESI fondů je vysoce nadprůměrné. V rámci víceletého finančního rámce 2014-2020 ČR přísluší téměř 24,5 mld. EUR.³⁷ V roce 2013 se po srovnání příjmů z a odvodů do evropského rozpočtu Česká republika ocitla na 10. místě mezi členskými státy.³⁸

Logicky by výše zmíněná čísla mohla implikovat zvýšenou veřejnou podporu EU. Dle závěrů Parlemeteru 2018 však u veřejnosti při posuzování „správnosti“ směřování Unie, ekonomické faktory nehrají až tak důležitou roli.³⁹

Dle výsledků agentury STEM, v roce 2009, 76 % Čechů uvedlo, že se cítí být Evropany a zastávají myšlenku, že Česká republika je integrální součástí Evropy. Konkrétně se členstvím v EU vyjádřila spokojenost dvoutřetinová většina populace.⁴⁰ To znamenalo nárůst podpory, který bývá spojován s faktorem českého předsednictví v Radě EU, kdy měli občané ČR pocit, že má jejich země na dění v EU vliv. V roce 2010 se podpora výrazně nezměnila. V porovnání s 69% podporou v předešlém roce totiž nyní klesla o pouhé 4 procentní body.⁴¹ Ač podpora velmi mírně poklesla, tento výsledek byl v porovnání s roky před českým předsednictvím, co do podpory EU, příznivější. Občanů, kteří vyjádřili jednoznačnou nespokojenost, bylo necelých 10 %.⁴² S příchodem roku 2011 podpora začala klesat a tento trend pokračoval i v roce následujícím. Pouhých 38 % dotázaných uvedlo, že fungování EU je založeno na demokratických principech a ještě méně respondentů pak označilo její fungování za efektivní (29 %).⁴³ V roce 2012 přišla agentura STEM se závěrem, že EU důvěřuje pouhých 37 % dotázaných, což znamenalo do té doby historické minimum.⁴⁴ „*Nepříznivý výsledek můžeme*

³⁶ „Čistá pozice ČR ve vztahu k rozpočtu EU: 2004-2018“, oficiální stránky Ministerstva financí ČR, <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/hospodareni-eu/pozice-cr-vuci-rozpocetu-eu/2018/cista-pozice-cr-ve-vztahu-k-rozpocetu-eu-32613> (staženo 15. 2. 2019).

³⁷ „Evropské strukturální a investiční fondy 2014-2020 v kostce“, Ministerstvo pro místní rozvoj, https://www.mmr.cz/getmedia/dda4e489-df77-4be3-b09d-bb9fec5b6323/ESI_fondy_v_kostce_ISBN-web.pdf (staženo 12. 2. 2019).

³⁸ Ibid., 5.

³⁹ „Parlemeter 2018“, oficiální stránky Evropského parlamentu, <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2018/parlemeter-2018/report/en-parlemeter-2018.pdf> (staženo 11. 2. 2019).

⁴⁰ „Informace z výzkumu STEM Trendy 01/2009“, oficiální stránky agentury STEM, https://www.stem.cz/wp-content/uploads/2015/12/1701_1140.pdf (staženo 11. 2. 2019).

⁴¹ „Spokojenosti občanů ČR s členstvím země v EU“, oficiální stránky agentury STEM, <https://www.stem.cz/spokojenosti-obcanu-cr-s-clenstvim-zeme-v-evropske-unii/> (staženo 11. 2. 2019).

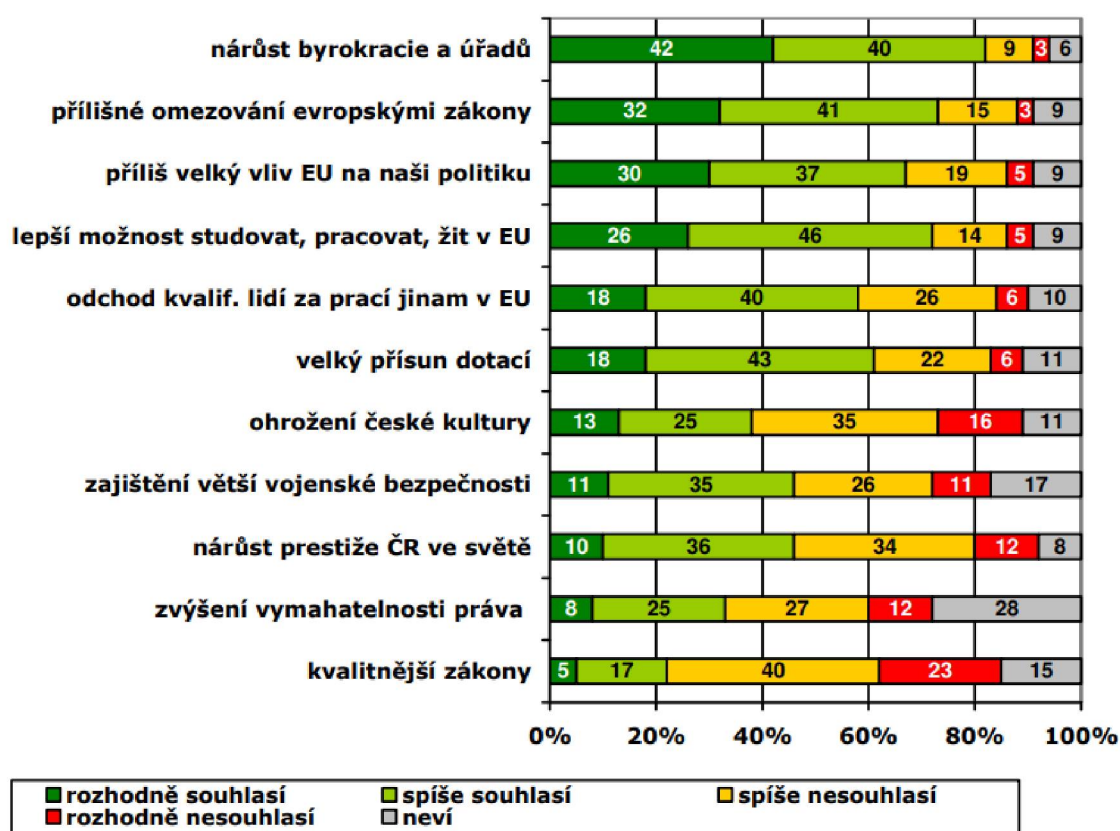
⁴² Ibid.

⁴³ „Vývoj názorů občanů ČR na fungování Evropské unie“, oficiální stránky agentury STEM, <https://www.stem.cz/vyvoj-nazoru-obcanu-cr-na-fungovani-evropske-unie/> (staženo 11. 2. 2019).

⁴⁴ „Důvěra v EU a Evropský parlament“, oficiální stránky agentury STEM, <https://www.stem.cz/duvera-v-eu-a-evropsky-parlament-2014/> (staženo 11. 2. 2019).

dát do souvislosti např. s výrazným nárůstem pochybností české veřejnosti o demokratickém a efektivním fungování EU, který jsme zaznamenali na sklonku minulého roku.“⁴⁵ Centrum pro výzkum veřejného mínění přichází s dalším možným vysvětlením: „(...) krize eurozóny, která se i v mezidobí od předcházejícího měření dále prohlubovala, u Čechů posílila skeptický postoj k EU jako celku a v menší míře i k jejím institucím a představitelům.“⁴⁶ Konkrétnější závěry přináší graf zpracovaný CVVM, jenž mapuje pozitivní a negativní aspekty evropské integrace z pohledu českých občanů. Negativně je vnímána zejména přílišná byrokracie, omezování evropskými zákony, či nadměrný vliv EU na naši politiku. (viz níže)

Graf 1: Kladné a záporné stránky členství ČR v Evropské unii 2012(v %)

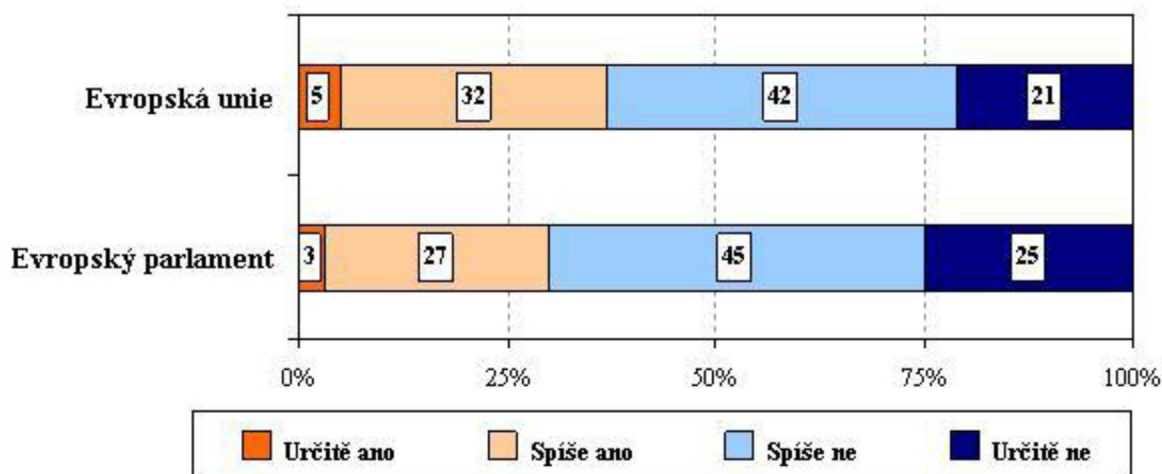
Graf č. 5, CVVM. ⁴⁷

⁴⁵ „Evropské unii důvěřuje už jen málo přes třetinu Čechů“, tisková zpráva STEM Trendy 02/2012, https://www.stem.cz/wp-content/uploads/2015/12/2396_1489.pdf (staženo 10. 2. 2019).

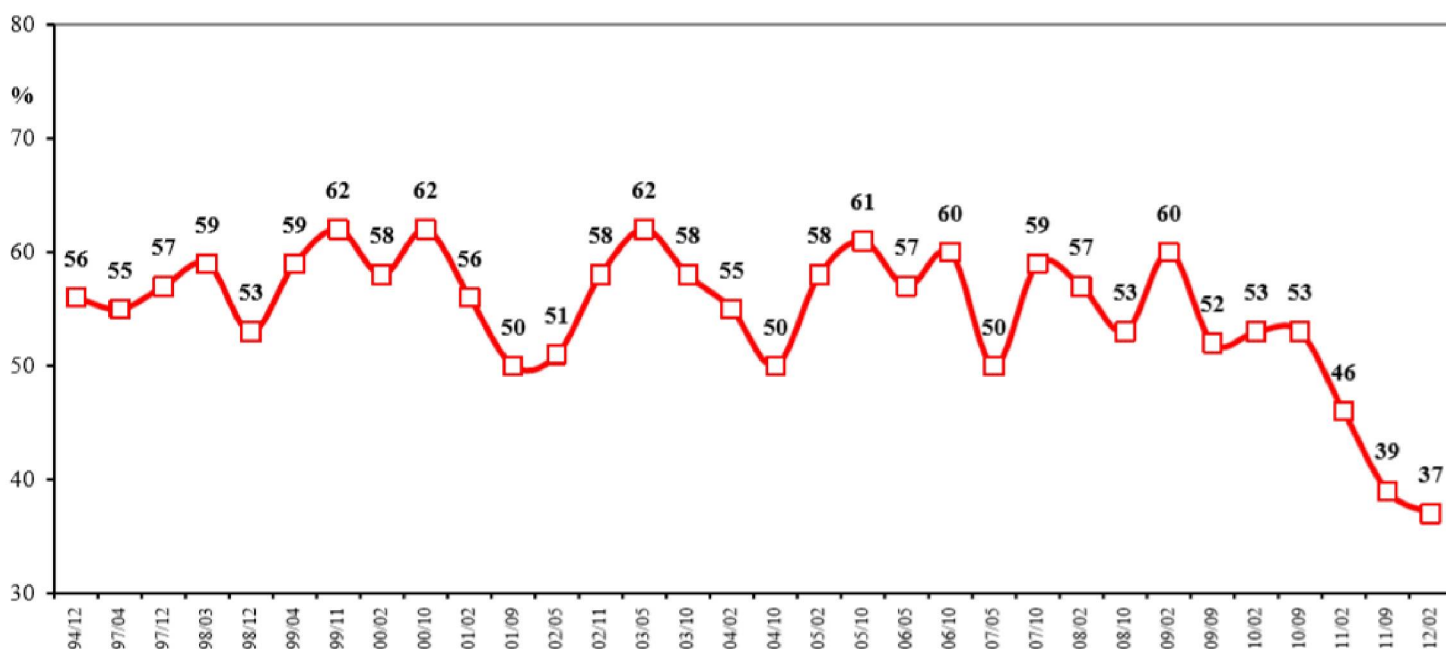
⁴⁶ „Důvěra institucím EU a organizacím OSN a NATO“, tisková zpráva CVVM a Sociologický ústav AV ČR, https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1552/f9/pm120427.pdf (staženo 10. 2. 2019).

⁴⁷ „Dopady členství v EU na ČR – duben 2012“, tisková zpráva CVVM, https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1554/f9/pm120507.pdf (staženo 2. 4. 2019).

Důvěra v EU a Evropský parlament
"Důvěřujete následujícím institucím?"

Graf č. 6, Důvěra v EU a EP v roce 2012 na historickém minimu, STEM.⁴⁸

Graf č. 8, Důvěra v evropské instituce mapovaná od roku 1994 až do historického minima v roce 2012, STEM.⁴⁹

⁴⁸ „Důvěra v EU a Evropský parlament“, oficiální stránky agentury STEM, <https://www.stem.cz/duvera-v-eu-a-evropsky-parlament-2014/> (staženo 2. 2. 2019).

⁴⁹ „Evropské unii důvěřuje už jen málo přes třetinu Čechů, tisková informace z výzkumu STEM trendy 02/2012, https://www.stem.cz/wp-content/uploads/2015/12/2396_1489.pdf (staženo 3. 2. 2019).

Vyrovnaní přišlo v roce 2013, kdy se dle průzkumů veřejného mínění Česká republika přibližně rovnoměrně rozdělila na ty, kteří EU vnímají pozitivně a na ty, kteří negativně. Vychází to z šetření agentury CVVM operující s následujícími statistikami: 28 % občanů pokládá EU za dobrou věc, zatímco 26 % občanů je opačného názoru. Zbytek dotázaných uvedlo v odpovědi: „nevím“.⁵⁰ Agentura STEM navíc respondentům položila otázku týkající se potenciálního opakovaného referenda o vstupu do Unie, ve kterém by 48 % dotázaných hlasovalo pro.⁵¹ Rok 2014 výraznější změny nepřinesl. Naopak v roce 2015, v době vrcholící migrační krize, se začal výrazně zvyšovat podíl nespokojených občanů a to na 61 %⁵². Rok 2016 je možno považovat za další zlom, jelikož došlo k prolomení historického minima z roku 2012, když pouhých 29 % občanů uvedlo, že důvěřuje EU.⁵³ Agentura CVVM udává, že k roku 2017 míra euroskepticismu mírně poklesla. V budoucnost projektu sjednocené Evropy věřilo 39 % respondentů. K posilování integrace se pozitivně stavělo pouhých 16 % občanů, jedná se však o poměrně stabilní hodnotu.⁵⁴ Nejaktuálnější průzkumy ukazují, že občané jsou v podpoře EU rozdělení na dva tábory. Kritičtí jsou přitom zejména k praktickým politikám EU.⁵⁵ Agentura STEM nárůst vysvětluje zklidněním migrační a ekonomické krize. V roce 2018 by opětovný vstup do Unie podpořilo 53 % občanů.⁵⁶

Češi na EU oceňují zejména mírovou funkci, solidaritu a svobodu cestování. Kritičtí jsou naopak k byrokracii, plýtvání penězi a nedostatečné kontrole hranic.⁵⁷ Výzkum Eurobarometru ukázal, že jako národ patříme mezi členskými zeměmi k těm vůbec nejskeptičtějším, hned po Řecku a Velké Británii.⁵⁸ Navíc Češi patří k národům, které se o

⁵⁰ „Hodnocení členství v EU a postoj k euru v střeoevropském srovnání – léto 2013“, tisková zpráva CVVM a Sociologický ústav AV ČR,

https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1409/f9/pm131009.pdf (staženo 10. 2. 2019).

⁵¹ „Názor veřejnosti na naše členství v EU“, oficiální stránky agentury STEM, <https://www.stem.cz/nazor-verejnosti-na-nase-clenstvi-v-eu/> (staženo 9. 2. 2019).

⁵² „Spokojenost lidí s členstvím v EU“, oficiální stránky agentury STEM, <https://www.stem.cz/spokojenost-lidi-s-clenstvim-v-eu/> (staženo 9. 2. 2019).

⁵³ „Důvěra v Evropskou unii a Evropský parlament se od loňského roku výrazně snížila“, oficiální stránky agentury STEM, <https://www.stem.cz/duvera-v-evropskou-unii-a-evropsky-parlament-se-od-lonskeho-roku-vyrazne-snizila/> (staženo 9. 2. 2019).

⁵⁴ „Občané ČR o budoucnosti EU a přijetí eura – duben 2017“, tisková zpráva CVVM, https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4326/f9/pm170524a.pdf: 1-2 (staženo 10. 2. 2019).

⁵⁵ „V názoru na naše členství v Evropské unii je česká veřejnost rozdělená do dvou vyrovnaných táborů“, oficiální stránky agentury STEM, <https://www.stem.cz/v-nazoru-na-nase-clenstvi-v-evropske-unii-je-ceska-verejnost-rozdelena-do-dvou-vyrovnanych-taboru/> (staženo 12. 2. 2019.)

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ „Eurobarometr: Pro 63 % Čechů je problémem EU migrace“, *Euroskop.cz*, 21. 3. 2017.

⁵⁸ „Češi patří v unii k největším skeptikům, ukázal Eurobarometr“, *Hospodářské noviny*, 24. 5. 2018.

evropské záležitosti nejméně zajímají a květnových voleb do EP se hodlá zúčastnit pouhých 21 % lidí, zatímco celoevropský průměr se pohybuje okolo 50 %.⁵⁹

Důležité je podotknout, že míra eurooptimismu/pesimismu se napříč společenskými skupinami významně liší. Rozhodujícím faktorem je vzdělání, věk, ekonomické zázemí či míra užitku, který občanům přináší globalizovaný svět. Nižší úroveň skepse je prokázána u mladých lidí v kategorii do 29 let, občanů vysokoškolsky vzdělaných a těch s vyšší životní úrovní. Většinou se jedná o voliče TOP 09, KDU-ČSL či Pirátů. Naopak lidé nad 60 let se k Unii staví tradičně skeptičtěji, stejně jako nezaměstnaní nebo lidé bez maturitní zkoušky. Co do politické orientace lze tuto skupinu v obecné rovině zařadit mezi příznivce KSČM nebo SPD.⁶⁰ Není však možné generalizovat a tvrdit, že např. všichni lidé bez vysokoškolského vzdělání lnou ke zmíněným stranám.

Výzkumný tým pod vedením Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM přišel se zajímavou kategorizací názorů české společnosti na základě postojů k EU: „přesvědčení pro EU“ (15 %), „vlažní zastánci“ (30 %), „kritičtí a otevření“ (16 %), „kritičtí a uzavření“ (16 %), „negativní a pasivní“ (21 %) a „negativní a aktivní“ (2 %). Poslední jmenovanou skupinu reprezentuje malá skupina angažovaných jedinců, „kteří jsou bytostně přesvědčeni o škodlivosti Unie“⁶¹. Unii silně odmítají a tím, že sledují aktuální dění a pravidelně chodí k volbám, dokáží dobře argumentovat.⁶²

Občané z kategorie „negativní a pasivní“ se staví celkově negativně k polistopadovému vývoji a jedná se právě o tu skupinu lidí, kteří „z vývoje za poslední dekády nejen že nedokázali těžit, ale vnímají, že ztrácejí. A EU je pro ně určitým symbolem příčin jejich neúspěchu.“⁶³ Tato skupina je přesvědčena o nutnosti vypsát referendum o odchodu ČR z EU, na niž nevidí vůbec nic pozitivního. Často o sobě prohlašují, že jsou špatně zajištěni a mívají často pouze základní vzdělání, či výuční list.⁶⁴ Občané z kategorie „kritičtí“ se na rozdíl od kategorie „negativní“ často staví pozitivně k obecné evropské myšlence, nelze je však zařadit mezi příznivce evropské

⁵⁹ „Češi patří v unii k největším skeptikům, ukázal Eurobarometr“, *Hospodářské noviny*, 24. 5. 2018.

⁶⁰ „Občané ČR o budoucnosti EU a přijetí eura – duben 2018, tisková zpráva CVVM, https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4616/f9/pm180514b.pdf: 2 (staženo 9. 2. 2018).

⁶¹ „Výzkum v oblasti vztahu obyvatel ČR k Evropské unii včetně jeho implikací pro komunikační strategie vlády ČR směrem k občanům ČR: Syntéza a doporučení“, oficiální stránky Úřadu vlády České republiky, https://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/aktualne/Synteza_final.pdf (staženo 28. 4. 2019).

⁶² *Ibid.*, 17.

⁶³ *Ibid.*, 9.

⁶⁴ *Ibid.*, 16-17.

integrace.⁶⁵ S obecnou podporou evropanství jsou spíše v souladu (66 % z nich), nicméně s tím, jaká je současná praxe nikoliv (reálnou podobu podporuje 28 % z nich).⁶⁶

	Pocituje obecně sounáležitost s Evropou	Je odpůrcem EU	Kdyby se znovu konalo referendum, hlasoval by pro vstup	Přes výhrady je stoupencem evropské integrace	Jak vlastně Evropská unie funguje	ČR využívá všech možností členství v EU pro rozvoj	Podporuje zavedení Eura
CELKEM	↔ 71%	↘ 36%	↔ 51%	↔ 44%	↔ 46%	↘ 22%	↘ 17%
PŘESVĚDČENÍ PRO EU	↗ 97%	↘ 3%	↗ 98%	↗ 95%	↔ 72%	↔ 43%	↔ 51%
VLAŽNÍ ZASTÁNCI	↗ 89%	↘ 10%	↗ 83%	↔ 66%	↔ 53%	↘ 32%	↘ 22%
KRITIČTÍ A OTEVŘENÍ	↔ 66%	↔ 48%	↘ 30%	↘ 21%	↔ 43%	↘ 14%	↘ 6%
KRITIČTÍ A UZAVŘENÍ	↔ 63%	↔ 39%	↘ 35%	↘ 31%	↔ 39%	↘ 16%	↘ 11%
NEGATIVNÍ A PASIVNÍ	↘ 39%	↗ 80%	↘ 2%	↘ 4%	↘ 25%	↘ 6%	↘ 1%
NEGATIVNÍ A AKTIVNÍ*	↘ 17%	↗ 100%	↘ 0%	↘ 0%	↘ 39%	↘ 6%	↘ 0%

*Vzhledem k velikosti segmentu a nízkému počtu respondentů ve výběrovém souboru jsou údaje pouze indikativní

Graf č. 9, Výzkum v oblasti vztahu obyvatel ČR k Evropské unii včetně jeho implikací pro komunikační strategie vlády ČR směrem k občanům ČR: Syntéza a doporučení.⁶⁷

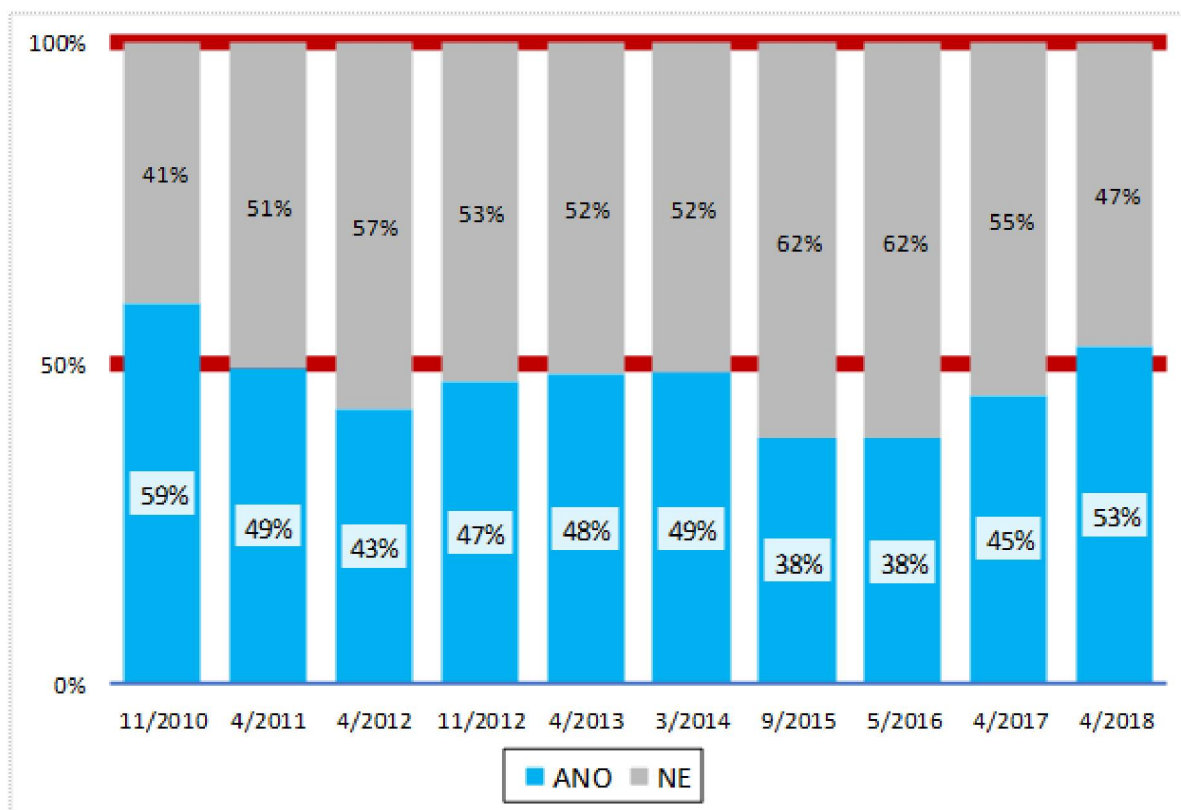
Dle průzkumů agentury STEM, jež provádí šetření pravidelně od roku 2004, se vnímání EU změnilo v souvislosti s českým předsednictvím v roce 2009.⁶⁸ Posléze míra spokojenosti klesla na úroveň dvou pětin k dubnu 2012. Proevropské postoje vlády Bohuslava Sobotky, však tento trend dočasně zvrátily a podpora EU narostla. Postoje Čechů ovlivnila migrační krize, po níž pozitivní vnímání EU opět kleslo.

⁶⁵ „Výzkum v oblasti vztahu obyvatel ČR k Evropské unii“, 10.

⁶⁶ Ibid., 15.

⁶⁷ „Výzkum v oblasti vztahu obyvatel ČR k Evropské unii“, 11.

⁶⁸ „Názory občanů na naše členství v EU“, oficiální stránky agentury STEM, <https://www.stem.cz/nazory-obcanu-na-nase-clenstvi-v-eu/> (staženo 9. 2. 2019).

Graf č. 10, Hlasovali byste pro vstup do EU?, STEM.⁶⁹

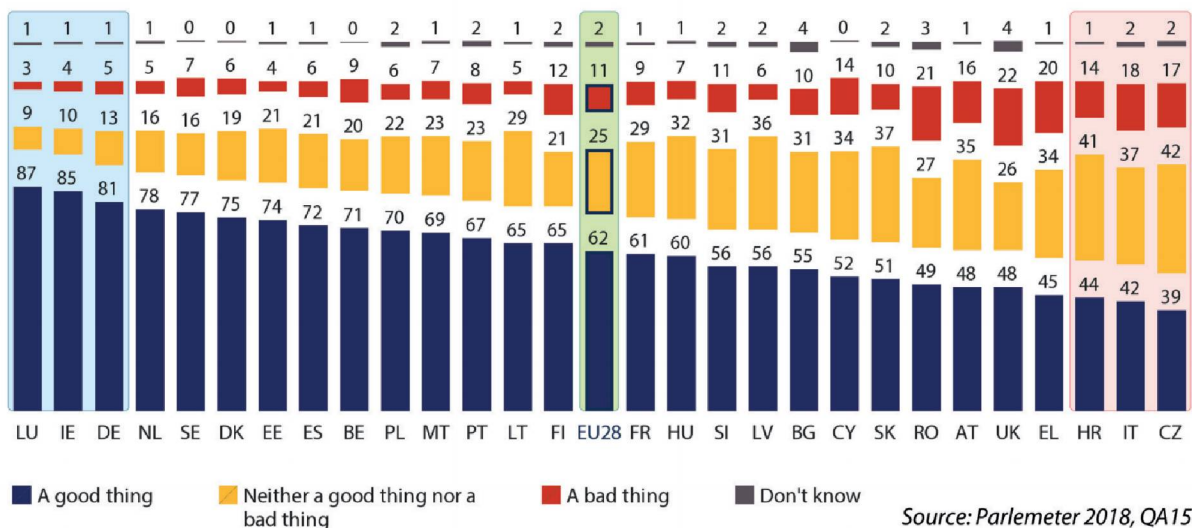
2. 4 Aktuální srovnání

Při pohledu na aktuální statistiky uveřejněné Parlemeteru 2018 je možno sledovat velké rozdíly v přístupu Čechů a Němců, který je velmi pravidelně diametrálně odlišný. Např. v pohledu na prospěšnost členství v EU se názory citelně rozcházejí: 81 % Němců tvrdí, že se jedná o „dobrou věc“⁷⁰, zatímco u Čechů je to pouhých 39 %, což znamená vůbec nejnižší naměřenou hodnotu mezi členskými státy.⁷¹

⁶⁹ „Podpora našeho členství v Evropské unii prošla krizovým obdobím, napříč sociálními skupinami zůstávají velké rozdíly.“, oficiální stránky agentury STEM, <https://www.stem.cz/podpora-naseho-clenstvi-v-evropske-unii-prosla-krizovym-obdobim-napric-socialnimi-skupinami-zustavaji-velke-rozdily/> (staženo 22. 1. 2019).

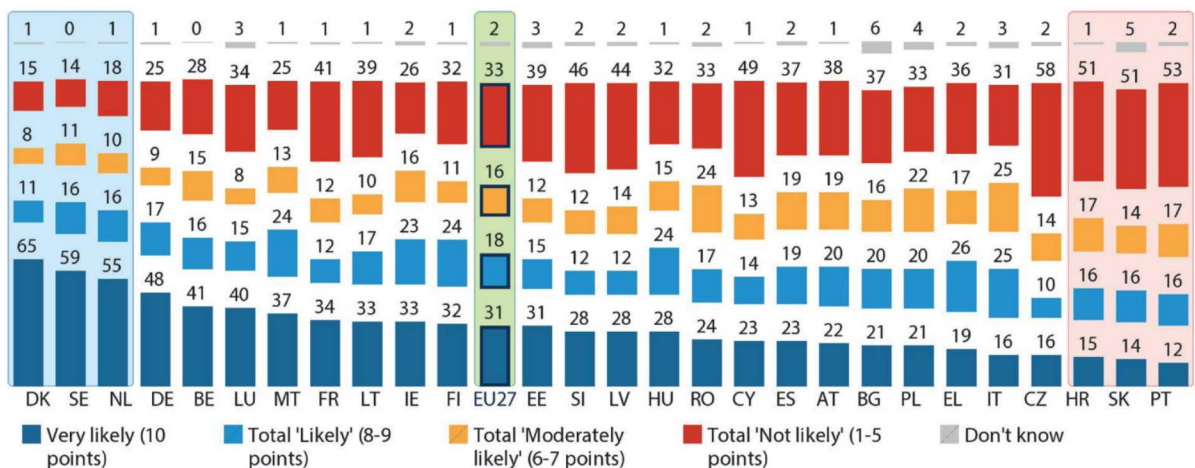
⁷⁰ Originální znění: „a good thing“

⁷¹ „Parlemeter 2018“, oficiální stránky Evropského parlamentu, <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2018/parlemeter-2018/report/en-parlemeter-2018.pdf> (staženo 11. 2. 2019).

Graf č. 11, Prospěšnost členství v EU, Parlemeter 2018.⁷²

Stejně tak rozdílná je míra motivace občanů jít k evropským volbám, což lze přisoudit menšímu zájmu Čechů o evropské dění. Velkou pravděpodobnost účasti na květnových volbách do EP vyjádřilo 65 % dotázaných Němců, což je vůbec nejvyšší hodnota napříč členskými státy. V případě České republiky se jednalo o pouhých 16 %, čímž skončila téměř na chvostu.

Graf č. 12, Pravděpodobnost účasti ve volbách do EP 2019, Parlemeter 2018.⁷³

⁷² „Parlemeter 2018“, oficiální stránky Evropského parlamentu, <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2018/parlemeter-2018/report/en-parlemeter-2018.pdf> (staženo 11. 2. 2019).

⁷³ Ibid.

Relativně bližší statistiky vyšly v otázce, zda obě porovnávané země z členství profitují či nikoliv. Pozitivní odpověď udalo 69 % Čechů a 76 % Němců.⁷⁴ Podobně (ne)spokojené jsou oba národy s fungováním demokracie v EU, kdy se liší o 8 % (ČR: 44 %, Německo: 52 %).⁷⁵

Kdyby se v zemích konalo referendum o odchodu z unijních struktur, vidíme opět výrazné odlišnosti. Dle dat Parlemeteru by se pro setrvání vyslovilo 82 % německých občanů, u ČR je to pouhých 47 %. Oba státy se tak ve vztahu k evropskému průměru (66 %) ocitají na opačných pólech.⁷⁶

Zajímavé statistiky přinesla otázka, zda jde podle dotázaných EU špatným směrem. Dostupné je navíc srovnání mezi dubnem a zářím roku 2018. Zde byl obzvlášť markantní rozdíl zaznamenán v případě Německa. Pro názor, že EU jde špatným směrem, se vyjádřilo o 13 % více dotázaných, než v předchozím šetření. V České republice se jednalo o nárůst jednaprocentní. Na základě speciálního Eurobarometru *Future of Europe* z období říjen-listopad 2018 lze porovnat také vize obou národů o budoucnosti Evropské unie. Zatímco Němci od EU požadují hlavně zajištění bezpečnosti (39 %), Češi by si v rámci EU prioritně přáli stejné platy (52 %).⁷⁷ I vnímání přínosů členství se mezi národy liší. Čeští respondenti nejvíce oceňují zlepšení životního standardu, němečtí naopak respekt pro demokracii, lidská práva a právní stát.⁷⁸

Dle výsledků agentury STEM z roku 2016, Češi Unii kritizují zejména pro zasahování do vnitřních záležitostí, Němci jsou nespokojeni s nadměrnou byrokracií. Podobně kritičtí jsou občané obou zemí k nadměrnému plýtvání penězi a neprůhlednosti EU.⁷⁹ V Německu bývá dle statistik v porovnání s ČR častěji upřednostňováno celoevropské řešení krizí před řešením na úrovni národní.⁸⁰

Z výzkumů Institutu pro demoskopii v Allensbachu vyplývá, že velmi rozdílně oba národy vnímají svůj vliv v EU. Zatímco 53 % Němců jeho míru hodnotí jako „spíše velký“, srovnatelný podíl Čechů (56 %) jako „spíše malý“. O 20 % více Němců pokládá Unii za

⁷⁴ „Parlemeter 2018“, oficiální stránky Evropského parlamentu, <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2018/parlemeter-2018/report/en-parlemeter-2018.pdf> (staženo 11. 2. 2019).

⁷⁵ Ibid., 30.

⁷⁶ Ibid., 28.

⁷⁷ „Future of Europe“, oficiální stránky Evropské komise, <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/84833>, (staženo 16. 2. 2019).

⁷⁸ Ibid., 21.

⁷⁹ „Hodnocení Evropské unie z pohledu české a německé veřejnosti“, oficiální stránky agentury STEM, <https://www.stem.cz/hodnoceni-evropske-unie-z-pohledu-ceske-a-nemecke-verejnosti/> (staženo 15. 2. 2019).

⁸⁰ Ibid.

důležitou z hlediska zachování míru v Evropě, Češi ji jakožto mírový projekt v takové míře nevnímají.⁸¹

V průzkumech veřejného mínění vyšly u obou zemí relativně stejné hodnoty v otázce migrační krize. Velmi znepokojeno se situací v roce 2015 bylo 47 % Němců a 48 % Čechů, což je ale nutno nazírat i s ohledem na to, v jaké míře byly obě země krizí postiženy. Přestože Německo se muselo potýkat s nepoměrně větším počtem žadatelů o azyl, rezonovala uprchlická tematika v ČR ve stejné míře. Poptávka po politických stranách, které se proti imigraci vymezují, byla tudíž podobná.⁸²

3. Alternativa pro Německo

3. 1 Historický vývoj a okolnosti vzniku strany

Alternativa pro Německo (AfD) vznikla 6. 2. 2013.⁸³ Stala se první stranou ve Spolkové republice Německo, jíž se podařilo etablovat na pravém okraji politického spektra.⁸⁴ Jak poukazuje Vladimír Handl, německé euroskeptické strany měly z důvodu existence systému tzv. „dvou a půl strany“ při vstupu na scénu vždy velmi těžké podmínky.⁸⁵ Velkou pozornost upoutala mimo jiné tím, že se jako „*fakticky jediná politická síla v poválečné historii vyjadřovala kriticky vůči německé přítomnosti v EU. (...) Dokonce zpochybňuje jeden z hlavních atributů, s nímž německá zahraniční politika spojuje dlouhodobě svou politickou sounáležitost, kterým je odkaz na EU jako na „mírový projekt“, a naopak zdůrazňuje to, že EU a evropské politické elity napomáhají ke vzniku konfliktů.*“⁸⁶ V Německu přitom po dlouhá léta platil v otázce evropské integrace tzv. princip permissivního konsenzu, který AfD do jisté míry narušila nejpozději v momentě, kdy se po volbách do EP 2014 ukázala jako relevantní politická síla.

⁸¹ "Zukunftsfonds und Gesprächsforum präsentieren neue vergleichende Meinungsumfrage“, oficiální stránky Česko-německého fondu budoucnosti, <http://www.fondbudoucnosti.cz/de/aktuell/aktuell/zukunftsfonds-und-gesprachsforum-praesentieren-neue-vergleichende-meinungsumfrage> (staženo 16. 3. 2019).

⁸² Ibid.

⁸³ David Hanuška, *Alternativa pro Německo* (Praha: Naše vojsko, 2018), 11.

⁸⁴ „Etapen der Parteigeschichte der AfD“, oficiální stránky Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/afd/273130/geschichte> (staženo 12. 2. 2019).

⁸⁵ Vladimír Handl, „Německo“, in „*Populismus v časech krize*“, ed. Kubát, Mejstřík a Kocián (Univerzita Karlova v Praze: Karolinum Press, 2017), 94.

⁸⁶ Lukáš Novotný a Daniel Šarovec, „Na vítězné vlně: Analýza úspěchu alternativy pro Německo ve volbách do Spolkového sněmu 2017“, *Politické vědy* 1, č. 21 (leden 2018): 104.

Dne 19. května 2010 se Angela Merkelová v německém Bundestagu nechala slyšet: „*Ztroskotá-li euro, pak ztroskotá Evropa*“ a neváhala plánovaný postup pomoci zadluženým státům označit jako „*alternativlos*“, v překladu „*nemající alternativu*“.⁸⁷ Volný prostor neváhala využít nová strana, jejíž tvůrci se při volbě jejího jména pravděpodobně inspirovali právě tímto kancléřčíným výrokem. Ekonomové stojící u založení AfD totiž tento názor o bezvýchodnosti v té době uplatňované evropské finanční politiky kategoricky odmítali a právě euro bylo v jejich agendě tématem číslo jedna. Za katalyzátor jejich aktivního veřejného angažmá bývá považován 25. březen 2010. Tehdy spolková kancléřka v německém Bundestagu vyloučila možnost přímého poskytnutí finančních prostředků Řecku a ještě ten samý den tuto variantu na jednání eurozóny odsouhlasila, což vedlo k prvnímu záchrannému balíčku pro krizi postižené Řecko.⁸⁸

AfD vznikla jakožto spolek akademiků kolem hamburského profesora ekonomie Bernda Luckeho a s ohledem na její členské složení se jí téměř ihned začalo přezdívat „*Professoren-Partei*“, tedy strana profesorů. Její založení bylo nicméně vyústěním dlouhodobější politické agitace jejích zakladatelů v otázkách společné evropské měny. Vzniku samotné politické strany totiž předcházelo asi tříleté období, během něhož bylo za účelem informování veřejnosti a ovlivňování německé ekonomické debaty založeno několik platforem a diskusních sdružení. Jedním z nich bylo tzv. Plénum ekonomů (*Plemum der Ökonomen*), iniciované v roce 2010 již zmíněným Luckem. Jednalo se o sdružení ekonomických expertů, kteří upozorňovali na, podle nich, chybnou politiku eurozóny, za kterou vinili přední německé politiky - především kancléřku Merkelovou. Stavěli se zejména proti rozšíření tzv. evropského záchranného deštníku či zavedení Evropského stabilizačního mechanismu. Strany podle jejich názoru nereprezentují německé zájmy, když „*plýtvají zdroji tvrdě vybojovanými produktivitou německého hospodářství*.“⁸⁹

Vliv těchto odborníků a jejich námitky nicméně na politické scéně nenalezly odezvu a jejich politický vliv byl zanedbatelný, což Luckeho vedlo k založení hnutí Spojenectví Občanská vůle (*Bündnis Bürgerwille*). Na svých webových stránkách se prezentovali jako „*nadstranické hnutí občanů a organizací, kteří chtějí štíhlou, výkonnou EU a silné suverénní členské státy*.“⁹⁰ Kromě kritiky evropské měnové záchranné politiky představili nový politický

⁸⁷ „Scheitert der Euro, dann scheidert Europa“, oficiální stránky Deutscher Bundestag, https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2010/29826227_kw20_de_stabilisierungsmechanismus/201760 (staženo 21. 1. 2019).

⁸⁸ Hanuška, „Alternativa pro Německo“, 12.

⁸⁹ Kubát, Mejstřík, Kocián, „Populismus v časech krize“, 105.

⁹⁰ „Bündnis Bürgerwille“, oficiální stránky spolku Bündnis Bürgerwille, <https://buendnis-buergerwille.de/> (staženo 20. 1. 2019).

kurz, přičemž akcentovali nutnost „*udržení mírového soužití a hospodářské integrace evropských států v EU*“, které označili jako historický výdobytek.⁹¹ Přihlédneme-li k tomu, že tato platforma byla prakticky jedním z předchůdců AfD, je zajímavé sledovat tato ve své podstatě proevropská programová východiska. Kritika je směřována zejména na transfer zdrojů v rámci Unie, kterým jsou členské státy prostřednictvím „*nuceného odnětí příjmů z daní*“⁹² fakticky omezovány (tím, že přispívají zadluženým státům), což odporuje myšlence společenství svobodných států, tak jak bylo původně zamýšleno.

Posledním předstupněm k založení AfD byl spolek Volební alternativa 2013 (*Wahlalternative 2013*), za jehož vznikem stál kromě jiných budoucí mluvčí a spolupředseda AfD Konrad Adam nebo Alexander Gauland - dnes jedna z předních osobností strany. V zakládajícím dokumentu hovoří doslova o „*nejtěžší krizi v historii Spolkové republiky Německo*“ a kritizují politické strany za to, že se bojí „*působit protievropsky a německonacionálně*“ (antieuropäisch oder deutsch-national).⁹³ Jako jeden z důvodů k založení tohoto uskupení uvedl její spoluzakladatel Gerd Robanus ztrátu důvěry v evropskou politiku Angely Merkelové, která utrpěla zejména nedodržením tzv. No-Bailout klauzule, čímž došlo k faktickému porušení Maastrichtské smlouvy. Wahlalternative 2013 nebyla politickou stranou, ale jak uvedli samotní zakladatelé, jednalo se pouze o jakousi nabídku pro všechny, kteří nesouhlasí s evropskou politikou spolkové vlády.⁹⁴ Jelikož šlo pouze o spolek, který tedy nebyl oprávněn k účasti na volbách, byla za účelem prosazení stanovených cílů zvolena strategie spolupráce s politickou stranou *Freie Wähler* – Svobodní voliči, která v té době vykazovala relativní názorovou blízkost. Kvůli volebním neúspěchům a postupně narůstajícím vzájemným rozporům však bylo od spolupráce upuštěno a založení strany vlastní bylo logickým vyústěním. K tomuto rozhodnutí přispěl také fakt, že po parlamentních volbách v roce 2009 výrazně narostla volatilita. Názorová nestabilita a nespokojenost voličů s dříve volenými stranami tak mohly k etablování nového politického uskupení pomoci.⁹⁵

⁹¹ „Bündnis Bürgerwille“, oficiální stránky spolku Bündnis Bürgerwille, <https://buendnis-buergerwille.de/> (staženo 20. 1. 2019).

⁹² Ibid.

⁹³ „CDU-Mitglieder gründen „Wahlalternative 2013“, *Süddeutsche Zeitung*, 4. 10. 2012.

⁹⁴ Günther Lachmann, „Enttäuschte CDU-Politiker gründen Wahlalternative“, *Die Welt*, 4. 10. 2012.

⁹⁵ Alban Werner, *Was ist, was will, wie wirkt die AfD* (Köln: ISP, 2015), 40.

Jak podotýká Alban Werner, ekonomická krize byla sice nejdůležitější, nicméně ne jedinou pohnutkou k založení strany. Příznivci neoliberální politiky a zastánci společensky konzervativních hodnot se znepokojením sledovali změny ve směřování CDU, která se pod vedením Angely Merkel posunula výrazně doleva. Současný předseda frakce AfD v německém Spolkovém sněmu Alexander Gauland ji dokonce kritizoval slovy: „*Podářilo se jí ze strany s konzervativním, liberálním a sociálním obsahem, vykouzlit ideologické nic, mocenskou organizaci, která neví, za čím stojí a proti čemu bojuje.*“⁹⁶ Osobnost Merkelové byla i dle Rainera Balzera, který její vedení označil za autokratické, pro mnohé politiky důležitým důvodem k odchodu z CDU a založení strany nové.⁹⁷

Zklamání z dosavadního politického kurzu posléze vyvrcholilo právě v době krize eurozóny. Obecné rozčarování dovedlo část politiků k rozhodnutí opustit etablované strany, zejména CDU a FDP a přidat se k nové platformě protestního rázu.

První oficiální sjezd strany se konal v dubnu 2013 v Berlíně, tedy pouhých pět měsíců před volbami do Spolkového sněmu. Kromě programu, který do velké míry vycházel ze zásad výše zmíněných, bylo na pořadu jednání i složení zemských kandidátních listin. Výsledek voleb byl dvojznačný – AfD v roce 2013 sice 5% hranici pro vstup do Spolkového sněmu nepřekonal, přesto však výsledek 4,7 % hlasů předznamenával její možný budoucí potenciál. Od roku 1953 se totiž žádné nové politické straně nepodařilo takového výsledku dosáhnout.⁹⁸ Již následujícího roku se AfD se ziskem 7,1 % hlasů dostala do Evropského parlamentu.⁹⁹

Další volební klání se uskutečnilo v rámci zemských voleb v Braniborsku (12,2 %¹⁰⁰) Durynsku (10,6 %¹⁰¹) a Sasku (9,7%¹⁰²). Příznivé výsledky právě v této oblasti vedly k přesunu těžiště strany do východních spolkových zemí a k posílení vlivu představitelů tamních vlád. Mimo jiné v důsledku toho začalo docházet k názorovým střetům, přičemž autorita Bernda Luckeho, jakožto hlavní tváře strany, začala postupně slábnout. Jeho politické názory a důraz na řešení hospodářských problémů v duchu ekonomického liberalismu, byly vnímány jako příliš elitářské a vzdálené běžným občanům. Naopak politici na zemské úrovni stranické

⁹⁶ Werner, „Was ist, was will, wie wirkt die AfD?“, 39. (volně přeloženo)

⁹⁷ Viz. příloha „Rozhovor s panem Rainerem Balzerem, 18. 1. 2019“.

⁹⁸ Hanuška, „Alternativa pro Německo“, 18.

⁹⁹ „Europawahl 2014“, oficiální stránky Der Bundeswahlleiter, <https://www.bundeswahlleiter.de/europawahlen/2014/ergebnisse.html> (staženo 21. 3. 2019).

¹⁰⁰ „Landtagswahl Brandenburg 2014“, oficiální stránky wahl.tagesschau.de, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2014-09-14-LT-DE-BB/index.shtml> (staženo 21. 3. 2019).

¹⁰¹ „Landtagswahl Thüringen 2014“, oficiální stránky wahl.tagesschau.de, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2014-09-14-LT-DE-TH/index.shtml> (staženo 21. 3. 2019).

¹⁰² „Landtagswahl Sachsen 2014“, oficiální stránky wahl.tagesschau.de, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2014-08-31-LT-DE-SN/index.shtml> (staženo 21. 3. 2019).

směřování posouvali více doprava. S jejich požadavky na programové priority názorově blízké hnutí PEGIDA se však ve straně neztotožnili všichni. Zatímco Lucke se vůči této myšlence stavěl kriticky, Gauland – tehdy zemský předseda strany v Braniborsku – hnutí považoval za „přirozeného spojence“.¹⁰³ Ideologické pnutí, které vyvrcholilo sporem saské předsedkyně Frauke Petry a Bernda Luckeho, bylo navíc doprovázeno i osobními antipatiemi a mocenskými ambicemi. Institucionální konstrukce ve formě tříčlenného stranického předsednictví, jak bylo ustaveno na prvním sjezdu v Berlíně, se především Luckemu zdála značně neefektivní.¹⁰⁴

Jak řekl v roce 2018 Lucke v rozhovoru pro *Der Tagesspiegel*, islám nebyl při vzniku strany vůbec tematizován. Když se ale objevilo hnutí PEGIDA, které mnoho lidí z AfD vnímalo jako občanské hnutí proti „*názorovému monopolu etablovaných stran*“, začalo ve straně docházet k rozporům v otázce, jak se k podpoře tohoto uskupení postavit.¹⁰⁵ Neshody o politickém směřování strany vyústily v roce 2015 podpisem tzv. Erfurtské rezoluce a založení vnitrostranické skupiny *Der Flügel* (Křídlo), která se distancovala od současné podoby AfD, jež už dle nich není stranou alternativní jako na počátku, a podřizuje se vlivu institucí a médií, čímž se vzdaluje své původní podstatě.¹⁰⁶ Iniciativy se chopil i Bernd Lucke a téhož roku založil iniciativu *Weckruf 2015* (Budíček 2015). Hovořil o hrozícím vnitrostranickém puči a snahách učinit z AfD „*radikální, sektářskou stranu zuřících občanů*“.¹⁰⁷

O vítězství jednoho či druhého názorového proudu se mělo rozhodnout na stranickém sjezdu v Essenu, v květnu roku 2015, kde proti sobě kandidovali Petry a Lucke. První jmenovaná obdržela 59,7 % hlasů a dosáhla tak na post první předsedkyně strany.¹⁰⁸ Prohra Luckeho v boji o předsednictví bývá interpretována jako ideový posun doprava, nicméně jak vyplývá z rozhovoru s Rainerem Balzerem, nespokojenost s jeho osobou měla i další důvody. Uvedme např. kritiku jeho snah o nadměrnou uzurpaci moci nebo jeho úzký tematický záběr, který se v porovnání s konkurenční kandidátkou omezoval téměř výhradně na otázky ekonomické povahy. Přístup Luckeho konkurentky potvrzuje její následující výrok: „*Naše podporovatele nezajímá pouze euro. Musíme pracovat i na jiných tématech, jako je právní stát, daně, přistěhovalectví a evropská politika.*“¹⁰⁹

¹⁰³ Hanuška. „Alternativa pro Německo“, 22.

¹⁰⁴ Ibid., 19-21.

¹⁰⁵ „Es herrschte eine enorme Aufbruchstimmung“, *Der Tagesspiegel*, 14. 4. 2018.

¹⁰⁶ „Die „Erfurter Resolution“ – Wortlaut und Erstunterzeichner“, oficiální stránky Der Flügel, „<https://www.derfluegel.de/2015/03/14/die-erfurter-resolution-wortlaut-und-erstunterzeichner/>“ (staženo 21. 3. 2019).

¹⁰⁷ Hanuška. „Alternativa pro Německo“, 26.

¹⁰⁸ „Petry gewinnt Machtkampf bei der AfD“, *FAZ*, 4. 7. 2015.

¹⁰⁹ Werner, „Was ist, was will, wie wirkt die AfD“, 55.

Narůstající kritiku, potvrzenou výsledky sjezdu v Essenu, Lucke reflektoval svým odchodem z AfD, který komentoval slovy: „*Ve straně už pro sebe bohužel nevidím žádnou možnost působení, bez toho, abych byl zneužit jako občansky konzervativní vývěsní štít pro politické představy, které z hlubokého přesvědčení odmítám. (...) K tomu patří především islamofobní a xenofobní názory. (...) S tímto související názory typu, že Německo by mělo vystoupit z NATO nebo z EU, pokládám za špatné a nezodpovědné.*¹¹⁰ Stejný krok učinila z tehdejších 21 000 členů téměř pětina - mezi nimi i celá řada významných politiků, např. Joachim Starbatty nebo Hans-Olaf Henkel, řadící se k ekonomicky liberálnímu křídlu strany.¹¹¹ Ještě téhož měsíce, v červenci 2015, došlo k založení nové strany s názvem *Aliance pro pokrok a průlom (ALFA)*. Svou orientací v podstatě navazovala na dříve založený Weckruf 2015 a snažila se svým programem vrátit k původnímu zakládajícímu programu AfD a vymezit se tak k pravicově populistickému kurzu, který, dle nich, strana začala nabývat. V současné době se strana jmenuje Liberálně-konzervativní reformisté, ale na německé politické scéně se ji zatím nepodařilo etablovat.

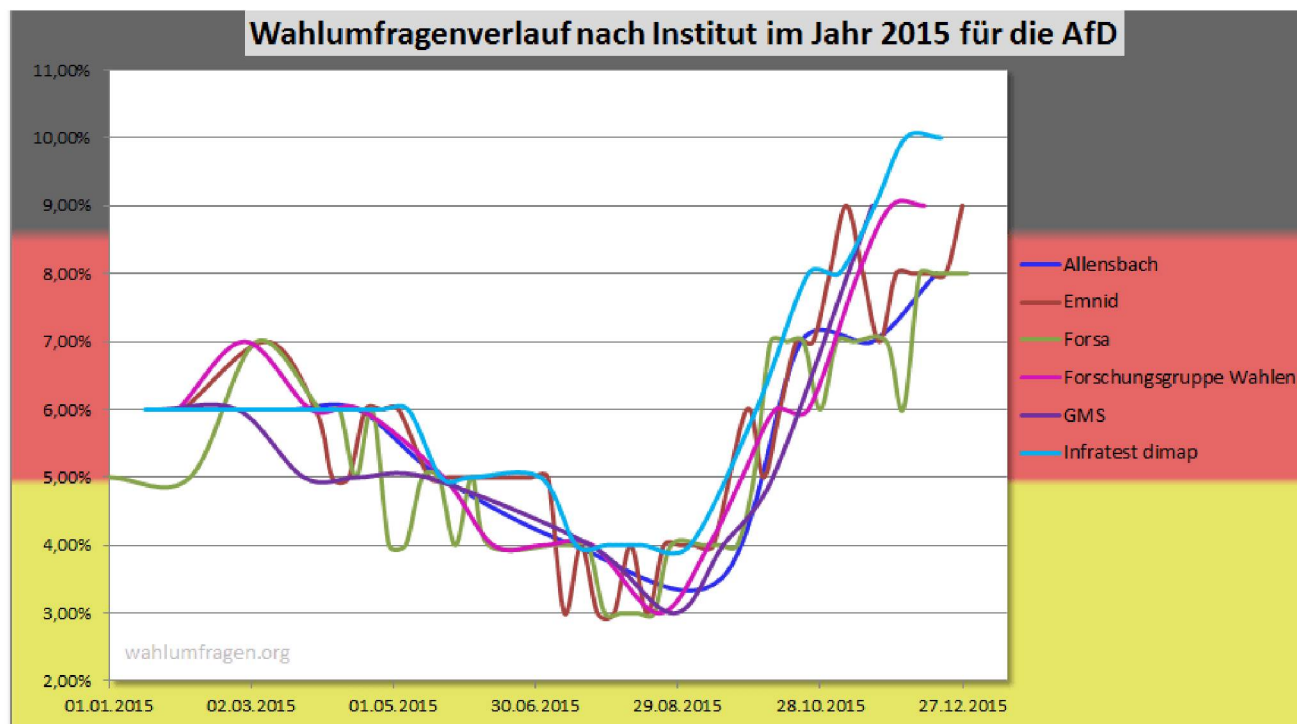
V roce 2015 se v souvislosti s vypuknutím migrační krize vyostřila rétorika stranických představitelů ve vztahu k migrační politice kancléřky Merkelové, která byla za svůj postup podpořený výrokem „*Wir schaffen das*“ (zvládneme to) tvrdě kritizována. AfD se ve svém odmítavém stanovisku k přistěhovalcům utvrdila při silvestrovských oslavách v Kolíně nad Rýnem, kde došlo k sexuálním excesům, jejichž pachateli byli zejména kriminální občané – uprchlíci z Alžírsko a Tunisko z doby před rokem 2015. Dle Frauke Petry tato situace ukázala „*strašné důsledky katastrofální azylové a migrační politiky v životní realitě Německa roku 2016.*“¹¹² Rétorika strany se tak měnila nejen v důsledku změny jejího politického směřování, nýbrž také v reakci na aktuální situaci, ze které dokázala těžit. Svým apelem na snižování počtu imigrantů v kontextu migrační krize i zmíněných událostí v Kolíně strana uspěla např. v zemských volbách v Sasku Anhaltsku, kde se AfD se ziskem 24,2 % umístila na druhém místě. Jako třetí nejsilnější politické uskupení se ukázala i v Porýní Falci, kde dosáhla 12,6% podpory.¹¹³

¹¹⁰ „Bernd Lucke zu seinem Austritt aus der AfD“, *Spiegel.online*, 8. 7. 2015.

¹¹¹ „Etappen der Parteigeschichte der AfD“, oficiální stránky Bundeszentrale für politische Bildung, <http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/afd/273130/geschichte> (staženo 21. 3. 2019).

¹¹² Dietmar Neuerer a Frank Specht, „Frauen sind kein Freiwild“, *Handelsblatt*, 5. 1. 2016.

¹¹³ „Zemské volby v Německu: Merkelová ztratila, uspěla populistická AfD“, *Česká televize*, 14. 3. 2016.

Graf č. 13. Stoupající podpora AfD v kontextu migrační krize dle jednotlivých agentur.¹¹⁴

Strana se nicméně musela potýkat i s protesty svých odpůrců, kteří na mnohdy vyostřenou rétoriku a extremistické názory stranických představitelů, reagovali. Během stranického sjezdu ve Stuttgartu na přelomu dubna a května 2016 politikům bránili ve vstupu do jednací budovy především levicoví demonstranti. Na stuttgartském sjezdu, na kterém stranu podpořil i Václav Klaus, došlo k formulaci hlavního stranického programu AfD, který bude analyzován níže.

Ještě větší intenzity nabyly protesty v dubnu 2017 při stranickém sjezdu v Kolíně nad Rýnem, kde strana jednala o programu do nadcházejících voleb a s tím spojené volbě kandidátů. Předsedkyně Petry se přitom nechala slyšet, že kandidátku do zářijových voleb nepovede. Debaty probíhaly na pozadí dalších vnitrostranických konfliktů. Petryová totiž usilovala o změnu kurzu strany v takové míře, aby z AfD učinila přijatelného koaličního partnera pro CDU/CSU, s čímž mnozí straničtí kolegové nesouhlasili.¹¹⁵ Jak docílit „*reálně politické cesty ke konzervativní politické straně*“¹¹⁶ chtěla představit právě v Kolíně. Její plán s názvem „Návrh pro budoucnost“ se jí však vzhledem k nesouhlasu některých delegátů ani nepodařilo

¹¹⁴ „Wahlumfragenverlauf nach Institut im Jahr 2015 für die AfD“, oficiální stránky Wahlumfragen.org, https://i1.wp.com/www.wahlumfrage.de/wp-content/uploads/2015/12/Wahlumfragen_2015_AfD.png?ssl=1 (staženo 22. 2. 2019).

¹¹⁵ Hanuška, „Alternativa pro Německo“, 36.

¹¹⁶ Ibid., 41.

prosadit na program jednání, což částečně ukázalo pokles jejího vlivu. Tento návrh se zdá být v kontextu jejích přechozích názorů paradoxní změnou. Jak se domnívá Carl. C. Berning, ke změně směru došlo ve snaze o nárůst vlivu, nejednalo se tedy o obrat motivovaný ideologicky.¹¹⁷

Ačkoliv podpora strany v kontextu utichající migrační krize začala mírně klesat, přesto se s volebním úspěchem počítalo. Tento scénář se v zářijových volbách do Spolkového sněmu opravdu potvrdil a volby v roce 2017 byly pro AfD zásadním průlomem. Nejen, že se straně se ziskem 12,6 %¹¹⁸ hlasů podařilo poprvé dostat do parlamentu, stala se navíc třetím nejsilnějším uskupením. Ačkoliv ji od druhé SPD dělilo celých 7,9 % hlasů, mnohými byla Alternativa pro Německo označována za vítěze tohoto lidového hlasování. V porovnání s prvními volbami na spolkové úrovni, kterých se strana účastnila, totiž nyní zaznamenala nárůst o 7,9 %.¹¹⁹

Na konci září 2017, jen krátce po volbách, ve kterých získala přímý mandát, oznámila Frauke Petry svůj odchod ze strany.¹²⁰ Paradoxně to bylo mimo jiné z podobných důvodů, které měl kdysi při svém odchodu Bernd Lucke: protiislámská a protiimigrační rétorika a příklon k nacionalismu, které vedly k odklonu mnohých konzervativních voličů.¹²¹ Následně založila spolu se svým manželem a také bývalým členem AfD Marcusem Pretzellem fórum *Blaue Wende* (Modrá změna). Strana AfD je ve Spolkovém sněmu v současné době zastoupena 94 poslanci a je tak třetí nejsilnější stranou, hned po CDU a SPD.¹²²

¹¹⁷ Carl. C. Berning, *Alternative für Deutschland (AfD) – Germany's New Radical Right-wing Populist Party*, *ifo DICE Report 4*, č. 15 (2017): 18, <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/181255/1/dice-report-2017-4-5000000000855.pdf>.

¹¹⁸ „Edgültige Ergebnisse Bundestagswahl 2017“, oficiální stránky Der Bundestagswahlleiter, <https://bundeswahlleiter.de/bundestagswahlen/2017/ergebnisse.html> (staženo 3. 2. 2019).

¹¹⁹ „Endgültiges amtliches Ergebnis der Bundestagswahl 2013“, oficiální stránky Der Bundeswahlleiter, <https://www.bundeswahlleiter.de/info/presse/mitteilungen/bundestagswahl-2013/2013-10-09-endgueltiges-amtliches-ergebnis-der-bundestagswahl-2013.html> (staženo 2. 2. 2019).

¹²⁰ „Wahl 2017, Endgültiges Ergebnis“, *Spiegel online*, 13. 10. 2017.

¹²¹ Adam Velart, „Alternativa pro Německo“, *Novinky.cz*, <https://tema.novinky.cz/alternativa-pro-nemecko> (staženo 15. 2. 2019).

¹²² „Endergebnis der Bundestagswahl: An der Sitzverteilung ändert sich nichts“, oficiální stránky Deutscher Bundestag, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2017/kw41-bundeswahlausschuss-527456> (staženo 21. 3. 2019).

3. 2. Charakteristika AfD

Na oficiálních webových stránkách se členové strany označují za liberály, konzervativce, svobodné občany své země a přesvědčené demokraty.¹²³ Strana kritizuje zejména vývoj evropské integrace, která by se podle jejích členů měla zakládat výhradně na odstraňování hospodářských bariér, bez potřeby zakládat společné instituce. S tím je spojen i důležitý požadavek návratu kompetencí na národní úroveň. Výrazná je kritika eurozóny, kterou AfD označuje za dluhovou unii, jež představuje neúměrnou zátěž pro rozpočet SRN.¹²⁴ Zároveň se do velké míry jedná o protestní stranu vymezující se proti politické korektnosti a politickému mainstreamu, jemuž hodlá být alternativou. Již od počátku se v médiích o straně hovoří jako o pravicově populistické, autoritářské nebo dokonce rasistické. To může souviset s mnohými kontroverzními vyjádřeními některých jejích členů typu: „*Hitler a nacisté jsou jen ptáci trus na více než tisíce letech úspěšných německých dějin.*“, jak zaznělo na sjezdu mládežnické organizace AfD z úst Alexandra Gaulanda.¹²⁵ Kontroverze v neposlední řadě budí i blízkost některých politiků strany k protiimigračnímu hnutí PEGIDA, což se znovu projevilo při nepokojích v německém Chemnitzu v září 2018, kdy spolu obě uskupení pořádala pochody za oběti multikulturalizace Německa. Mimo jiné tento krok poté vedl k úvahám o sledování AfD německou kontrarozvědkou. Při charakterizování strany je nicméně důležité podotknout, že její tematický záběr a profilace se postupem let výrazně rozšířila a změnila. Zpočátku se zdálo, že se jedná o stranu jednoho tématu. V reakci na to se Alternativě pro Německo začalo přezdívat „*die Anti-Euro Partei*“, tedy – strana proti euru. Jak v osobním rozhovoru potvrdil politik AfD Rainer Balzer, euro a krize eurozóny byly opravdu oněmi katalyzátory, které ke vzniku strany výrazně přispěly, a téma společné měny bylo hlavním bodem agendy.¹²⁶ Nelze však tvrdit, že jediným. Zakládající program strany se, ač v menší míře zmiňoval i o oblastech vzdělávání, rodiny nebo integrace. Poslední jmenované však postupně vykrytalizovalo s příchodem migrační krize v roce 2015 a přistěhovalectví se stalo dalším významným tématem. V dobách svého vzniku strana navrhovala revizi německého imigračního zákona, který by zamezil „*přistěhovalectví do našich sociálních systémů*“.¹²⁷ S vrcholem

¹²³ „Mut zu Deutschland. Freie Bürger, keine Untertanen“, oficiální stránky AfD, <https://www.afd.de/partei/> (staženo 13. 3. 2019).

¹²⁴ Handl, „Německo“, 103.

¹²⁵ „Šéf AfD se po vlně kritiky omlouvá za svá slova o Hitlerovi a nacismu“, *Česká televize*, 4. 6. 2018.

¹²⁶ Viz. příloha „Rozhovor s panem Rainerem Balzerem, 18. 1. 2019“.

¹²⁷ „Wahlprogramm Parteitagsbeschluss vom 14. 04. 2013“, oficiální volební program AfD, https://www.abgeordnetenwatch.de/sites/abgeordnetenwatch.de/files/afd_1.pdf (staženo 2. 3. 2019).

migrační krize a teroristickými útoky, které se dotkly i Německa, nabyla na významu kromě dimenze ekonomické i dimenze bezpečnostní. S příchodem krizí a nových problémů strana vždy do velké míry reagovala na neakceschopnost EU nebo kritizovala to, jakým způsobem na tyto situace reagovala sama německá reprezentace.

K roku 2019 čítá AfD 33 681 členů.¹²⁸ Takto velký počet a fakt, že strana stále hledá své pevné ideologické zakotvení, s sebou přináší velkou pravděpodobnost názorových diskrepancí v rámci strany, které se projeví mimo jiné odchodem Bernda Luckeho v roce 2015. Ačkoliv k absolutnímu konsenzu v politických stranách dochází zřídka, u AfD lze hovořit o straně diferencované, u níž lze jen velmi těžko zobecňovat. Rozdíly lze pozorovat i napříč spolkovými zeměmi, kde strana nevystupuje identicky.¹²⁹ Staví na právním liberalismu a ekonomickém ordoliberalismu, nicméně je rozdělena na dva názorové proudy: liberálně ekonomický, jehož zastánci prosazují návrat k ordoliberalním přístupům v hospodářství a národně konzervativní, v němž je akcentována zejména ochrana konzervativních hodnot ve společnosti.¹³⁰

Jak bylo zmíněno výše, strana těží zejména z protestních hlasů voličů, nespokojených s tradičními politickými stranami. Celých 60 % voličů uvedlo, že stranu nevolí z přesvědčení, nýbrž z protestu proti aktuální politice.¹³¹ Podle zjištění agentury Forsa voliči většinově vykazují nízkou důvěru v kompetence současné legislativy a nevěří stávajícímu politickému systému. Jedná se častěji o muže z řad střední až vyšší sociální třídy.¹³² Často bývá upozorňováno na fakt, že AfD se těší ztelně větší podpoře ve spolkových zemích, které bývaly součástí východního bloku. Nejúspěšnější je tradičně v zemích Sasko, Braniborsko a Durynsko.¹³³

¹²⁸ „AfD startet mit über 35.000 Mitgliedern und Förderern ins Super-Wahljahr 2019“, oficiální stránky AfD, <https://www.afd.de/afd-startet-mit-ueber-35-000-mitgliedern-und-foerderern-ins-super-wahljahr-2019/> (staženo 18. 4. 2019).

¹²⁹ Werner, „Was ist, was will, wie wirkt die AfD?“, 11.

¹³⁰ Handl, „Německo“, 101.

¹³¹ Lukáš Novotný, „Euroskepticismus v Německu na příkladu Alternative für Deutschland“ *Politics in Central Europe* 11, č. 1S (Central Asia-Caucasus Analyst 7, č. 1 (duben 2015): 155, <https://www.politicscentraleurope.eu/documents/file/Volume%2011%20-%20Number%201S%20-%20April%20-%202015.pdf#page=151> (staženo 23. 2. 2019).

¹³² Ibid., 155-158.

¹³³ Karin Chrastilová, „Volební podpora AfD ve vybraných zemích Německa“ (bakalářská práce, Masarykova Univerzita, 2016), 51.

3. 3 Programová východiska s ohledem na postoj k evropské integraci

Evropské tématické je bez ohledu na typ voleb v programech AfD věnován velký prostor a soudě dle řazení jednotlivých priorit, je pokládána za vysoce relevantní. Zejména téma společné evropské měny se objevuje napříč všemi volebními programy a ve volbách do Spolkového sněmu v roce 2013 a do EP v roce 2014 se dá pokládat za nejvýraznější. Tuto tezi při osobním rozhovoru potvrdil i Rainer Balzer: „*Konkrétně to vše začalo eurem. (...) Ta zásadní kritika se týkala zavedení eura a nedodržování kritérií, stejně tak způsobu, jakým EU funguje.*“¹³⁴ Důležitost tématu dokládá i zařazení měnové politiky jako prvního bodu v zakládacím programu AfD. Kritizováno je zejména nedodržování stanovených kritérií pro vstup do eurozóny a to zejména Řeckem. Strana požaduje, aby evropská záchranná politika (*Rettungspolitik*) nebyla financována daňovými poplatníky.¹³⁵ Se záchrannými opatřeními pro zadlužené země navíc podle AfD roste „*rozsah moci*“, kterou evropské instituce disponují.¹³⁶ Ve volbách do EP v roce 2014 byla dokonce současná praxe „záchranné politiky“ označena za příčinu postupného poklesu důvěry v Evropskou unii. Postoj AfD k evropské spolupráci byl ale veskrze pozitivní, soudě dle příslušného volebního programu, ve kterém strana upozorňuje na to, že „*úspěchy evropského sjednocení jsou eurem stále silněji ohroženy*“.¹³⁷ V tomto kontextu strana navrhuje, aby byl v rámci EP zřízen vyšetřovací výbor, který prošetří jednotlivé aktéry zodpovědné za zavedení opatření v rámci záchranné politiky a ti své kroky budou muset veřejně obhájit.¹³⁸

Co se týče požadavku na vystoupení z EU, ten začal být významněji debatován až s volbami do EP v roce 2019. Zmínky o této možnosti však lze nalézt již v roce 2017, v programu ke spolkovým volbám. AfD zde požadovala návrat k původní koncepci evropské integrace, zejména k té platné před Lisabonskou smlouvou, a volala po organizaci založené na bázi mezinárodních dohod.¹³⁹ Zatímco při evropských volbách v roce 2014 se hovoří pouze o

¹³⁴ Viz. příloha č. 2, „Rozhovor s panem Rainerem Balzerem“.

¹³⁵ „Wahlprogramm Parteitagbeschluss vom 14. 04. 2013“, oficiální zakládací program AfD, https://www.abgeordnetenwatch.de/sites/abgeordnetenwatch.de/files/afd_1.pdf (staženo 9. 4. 2019).

¹³⁶ „Das Programm der AfD zur Europawahl 2014“, oficiální volební program AfD pro volby do Evropského parlamentu 2014, https://alternative-hamburg.de/wp-content/uploads/2014/12/AfD_Europawahl_Programm_web.pdf (staženo 9. 4. 2019).

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ „Programm für Deutschland“, oficiální volební program AfD pro volby do Spolkového sněmu 2017, https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2017/06/2017-06-01_AfD-Bundestagswahlprogramm_Onlinefassung.pdf (staženo 9. 4. 2019).

vystoupení z eurozóny bez nutnosti opustit Unii jako celek, zde je již nastíněna možnost dexitu, v případě, že nedojde ke změnám. Návrh na reformu současného uspořádání však není konkrétně definován a potenciální výstup patrně slouží pouze jako svého druhu výhrůžka. Teprve v programu k evropským volbám 2019 přichází strana s konkrétní představou.

Strana se pravidelně vyslovuje pro návrat kompetencí na úroveň národních států a zachování národní suverenity, která byla zejména s přijetím Schengenské, Maastrichtské a Lisabonské smlouvy zásadně omezena. Po porovnání jednotlivých volebních programů lze usuzovat, že důraz na toto téma, postupem času sílí. Možnost vytvořit jakýsi evropský stát (míněno ve formě vysoce centralizované EU) je dle AfD zejména kvůli odlišným kulturám, jazykům a identit zcela nemožné a nežádoucí.¹⁴⁰

Supranacionalita a přemíra centralismu, kdy Unie plně nedodrží princip subsidiarity, jsou vnímány jako překážka ve snaze přiblížit se občanům. Zde je možno spatřovat náznaky požadavku AfD na zavedení prvků přímé demokracie, které se, soudě dle volebního programu, mají aplikovat spíše v oblasti vnitroustředního rozhodování, nikoliv např. v otázce možného vystoupení země z evropských struktur. Strana navíc požaduje, aby mohly národní parlamenty vetovat legislativu evropských orgánů.¹⁴¹

Dalším výrazným požadavkem AfD je omezení „*bruselské byrokracie*“, která by se měla stát transparentnější a přiblížit se běžným občanům. Za nedostatečnou „*kontrolu Bruselu*“ je obviňován zejména Evropský parlament.¹⁴² Navrhováno je snížení počtu komisařů a dalších evropských úředníků, jejichž počet by měl být do sedmi let snížen na polovinu.¹⁴³

Evropskou spoluprací strana nikterak neodmítá, chce ji ale omezit na oblasti, ve kterých je dle ní smysluplná. „*Chceme společenství svobodných samostatných států, které budou tam, kde to dává smysl úzce spolupracovat* (např. společné technické standardy, studentské výměnné

¹⁴⁰ „Programm für Deutschland“, oficiální volební program AfD pro volby do Spolkového sněmu 2017, https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2017/06/2017-06-01_AfD-Bundestagswahlprogramm_Onlinefassung.pdf (staženo 9. 4. 2019).

¹⁴¹ „Das Programm der AfD zur Europawahl 2014“, oficiální volební program AfD pro volby do Evropského parlamentu 2014, https://alternative-hamburg.de/wp-content/uploads/2014/12/AfD_Europawahl_Programm_web.pdf (staženo 9. 4. 2019).

¹⁴² „Wahlprogramm Parteitagsbeschluss vom 14. 04. 2013“, oficiální zakládací program AfD, https://www.abgeordnetenwatch.de/sites/abgeordnetenwatch.de/files/afd_1.pdf (staženo 9. 4. 2019).

¹⁴³ „Das Programm der AfD zur Europawahl 2014“, oficiální volební program AfD pro volby do Evropského parlamentu 2014, https://alternative-hamburg.de/wp-content/uploads/2014/12/AfD_Europawahl_Programm_web.pdf (staženo 9. 4. 2019).

programy - pozn. autora). *Nepotřebujeme k tomu ale zaměstnávat stovky lidí, což přesně EU dělá. Vznikla v ní jakási vlastní dynamika.*“¹⁴⁴

Významný je důraz strany na posílení role Německa v rámci Unie, což se vzhledem k současným debatám o přílišném vlivu Francie a Německa, jeví paradoxně. AfD je však toho názoru, že přihlédneme-li k počtu obyvatel a ekonomické síle, země není v evropských institucích adekvátně zastoupena.¹⁴⁵

Již v základacím programu strany jsou zmínky o migrační politice, kdy strana požaduje reformy v přistěhovalecké politice s důrazem na „kvalifikované a k integraci ochotné přistěhovalectví“. Toto téma ale není výrazněji akcentováno. V kontextu aktuálních okolností a v reakci na nárůst počtu žadatelů o azyl v Německu se relevance tématu projevila i v programových prioritách strany. Důraz byl navíc v programu pro volby do Spolkového sněmu 2017 poprvé kladen i na otázku náboženství: „*Islám nepatří k Německu. (...) Ve stále narůstajícím počtu muslimů vidí AfD velké nebezpečí pro náš stát, společnost a hodnoty.*“¹⁴⁶

Strana svou představu o podobě EU shrnuje takto: „*Demokratické, právní společenství svobodných, suverénních států s velkým, výkonným vnitřním trhem, který všem národům nabízí blahobyt, práci a sociální zabezpečení.*“¹⁴⁷

3. 4 Volby do Evropského parlamentu 2019

V lednu 2019 se v německém Sasku odehrál stranický sjezd, na kterém se debatovalo o programu a kandidátech strany do nadcházejících květnových voleb. Alexander Gauland označil ve své řeči EU jako „*zkorumpovaný, nadutý, nedemokratický a skrytě totalitární aparát*“, nicméně možnost tzv. dexitu, o kterém se na sjezdu horečně debatovalo, s ohledem na možné nedozírné důsledky, vyloučil. Stejně tak Jörg Meuthen prohlásil: „*My nejsme ti antievropané („Antieuropäer“). Máme jasnou vizi o EU, která se bude soustředit na málo úkolů, které jsou zásadní.*“¹⁴⁸

¹⁴⁴ Viz. příloha č. 2, „Rozhovor s panem Rainerem Balzerem“.

¹⁴⁵ „Das Programm der AfD zur Europawahl 2014“, oficiální volební program AfD pro volby do Evropského parlamentu 2014, https://alternative-hamburg.de/wp-content/uploads/2014/12/AfD_Europawahl_Programm_web.pdf (staženo 9. 4. 2019).

¹⁴⁶ „Programm für Deutschland“, oficiální volební program AfD pro volby do Spolkového sněmu 2017, https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2017/06/2017-06-01_AfD-Bundestagswahlprogramm_Onlinefassung.pdf (staženo 6. 4. 2019).

¹⁴⁷ „Das Programm der AfD zur Europawahl 2014“, oficiální volební program AfD pro volby do Evropského parlamentu 2014, https://alternative-hamburg.de/wp-content/uploads/2014/12/AfD_Europawahl_Programm_web.pdf (staženo 8. 4. 2019).

¹⁴⁸ Karin Dohr, „Raus aus der EU?“, *Tagesschau.de*, 11. 1. 2019.

Právě návrh na zařazení požadavku vystoupení Německa z EU do volebního programu byl jedním z hlavních sporných bodů. Někteří členové požadovali, aby došlo ke stanovení pětileté lhůty, během níž musí dojít k radikální reformě Unie. V opačném případě strana bude požadovat vystoupení své země z unijních struktur. Proti tomuto návrhu se však postavili někteří straníci a došlo tedy k revizi programu v následujícím znění: „*V případě, že se neuskuteční naše návrhy zásadních reforem stávajícího systému EU v přiměřeném čase, považujeme vystoupení Německa nebo spořádané rozpuštění Evropské unie a založení nového evropského hospodářského společenství za nevyhnutelné a požádáme občany o rozhodnutí ohledně DEXITU, tak jak je to dle našeho modelu přímé demokracie samozřejmé.*¹⁴⁹

Delegáti do volebního programu nicméně prosadili požadavek na zrušení Evropského parlamentu, který pokládají za nedemokratický a jeho funkce je navíc v rámci tohoto uskupení zbytná. „*EU není stát, nepotřebuje parlament. Dokud ale existuje, chceme v něm mít vliv.*“¹⁵⁰ Parlament má být institucí jednotlivých států a hlavní rozhodnutí v EU by měla ležet na jiných orgánech.¹⁵¹ Již ze samotného názvu programu *Evropa národů*, je zřejmý důraz na takový formát evropského společenství, ve kterém si státy zachovávají svou suverenitu. Vytvořit ze členských států jednotný celek založený na společné identitě, je za předpokladu odlišných kultur, řečí i historických zkušeností, považováno za nerealistické a odsouzené k zániku.¹⁵²

Důvodem pro stále menší důvěryhodnost evropských institucí je dle představitelů AfD nízká míra národní suverenity států, jež utrpěla zejména po Schengenské, Maastrichtské a Lisabonské smlouvě.¹⁵³ Namísto vytvoření evropského superstátu na supranacionální bázi, by se mělo spolupracovat spíše na úrovni mezistátní.

Strana navrhuje zásadní reformu EU, která je údajně netransparentní, byrokratická a příliš centralistická. Zároveň není dostatečně demokraticky legitimovaná, s čímž souvisí také zavedení většinového systému hlasování, který strana odmítá. V budoucnu by tak o jakýchkoliv změnách týkajících se např. rozšíření EU nebo dalšího postoupení kompetencí na nadnárodní úroveň, mělo být hlasováno v lidovém referendu. Tato zásada by měla platit i v otázce setrvání v eurozóně a v Unii jako celku.¹⁵⁴

¹⁴⁹ „Ein Europa der Nationen – Vielfalt statt Gleichmacherei“, oficiální stránky AfD, <https://www.afd.de/europa-eu/> (staženo 10. 2. 2019).

¹⁵⁰ „Gauland attackiert EU“, *Tagesschau. de*, 6. 4. 2019.

¹⁵¹ Florence Schulz, „AfD-Parteitag: zurück zu einem „Europa der Vaterländer“, *Euractiv. de*, 16. 1. 2019.

¹⁵² „Unser Programm für ein Europa der Freiheit“, oficiální stránky AfD, <https://www.afd.de/europawahlprogramm/> (staženo 6. 4. 2019).

¹⁵³ „Unser Programm für ein Europa der Freiheit“, oficiální stránky AfD, <https://www.afd.de/europawahlprogramm/> (staženo 6. 4. 2019).

¹⁵⁴ *Ibid.*

Na lednovém sjezdu se kromě programu volil i lídr kandidátky do Evropského parlamentu. Jako tzv. Spitzenkandidat bude stranu reprezentovat Jörg Meuthen. Ten kritizuje centralizaci a demokratický deficit EU, stejně tak jako euro, které podle něj zapříčinilo vznik tzv. transferové unie (*Transferunion*), ekonomický propad národních ekonomik a narůstající rozpory mezi státy.¹⁵⁵ V dubnu 2019 strana zveřejnila záměr vstoupit do nové frakce v EP. Z dosavadní „*Evropa svobody a přímé demokracie*“ se přesune do nově založené „*Evropská aliance pro lidi a národy*“, na jejímž založení se dohodly přední evropské nacionalistické a protiimigrační strany v čele s italskou Ligou Severu. Jak se nechal slyšet Meuthen: „*Chceme EU a EP reformovat, aniž bychom je zničili. Chceme přinést radiální změnu.*“¹⁵⁶

4. Svoboda a přímá demokracie

4.1 Historický vývoj a okolnosti vzniku strany

Strana Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura oficiálně vznikla v červnu 2015.¹⁵⁷ Ačkoliv se jednalo o novou stranu, její založení je nutno vnímat v širším kontextu předchozího vývoje. Hnutí SPD totiž víceméně převzalo program hnutí Úsvit přímé demokracie, které bylo, stejně jako SPD, jen o dva roky dříve, založeno Tomiem Okamurou. Strana si kladla za cíl iniciovat změnu politického systému a zavést do něj prvky přímé demokracie. Uspěla hned v prvních volbách v roce 2013, kdy se ziskem 6,88 % hlasů překonala pětiprocentní hranici pro vstup do Poslanecké sněmovny.¹⁵⁸ Následujícího roku však ve volbách do Evropského parlamentu Úsvit získal jen 3,2 % hlasů.¹⁵⁹ Klára Samková, vedoucí kandidátky do těchto voleb, se přitom nechala slyšet, že volby přišly v relativně nevhodný okamžik, kdy se hnutí potřebovalo hlavně stabilizovat a vyřešit problémy spojené s organizací a personálním obsazením a dokonce vyjádřila pochyby o životaschopnosti hnutí Úsvit. Její vize se potvrdily v březnu 2015, kdy byl Tomio Okamura spolu se svým kolegou Radimem Fialou ze strany vyloučen. Jednalo se o vyvrcholení sporů, kdy byl Okamura obviněn z toho, že každý měsíc nelegálně inkasoval téměř milion korun z finančních rezerv hnutí.¹⁶⁰ Tyto peněžní

¹⁵⁵ „Für ein Europa der Freiheit“, oficiální stránky AfD, <https://www.afd.de/europawahl-spitzenkandidat/> (28. 3. 2019).

¹⁵⁶ „Nacionalisté chystají novou frakci v europarlamentu. Chceme radikální změnu, ne zkázu EU, hlásají“, *Česká televize*, 8. 4. 2019.

¹⁵⁷ „Jsme radikální hnutí.“ Okamura má novou stranu – SPD“, *Česká televize*, 16.6 2015.

¹⁵⁸ „Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25. 10 – 26. 10. 2013“, portál Českého statistického úřadu volby. cz, <https://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ> (staženo 4. 4. 2019).

¹⁵⁹ „Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 23. 05. – 24. 05. 2014“, portál Českého statistického úřadu volby. cz, <https://www.volby.cz/pls/ep2014/ep11?xjazyk=CZ> (staženo 4. 4. 2019).

¹⁶⁰ „Reflex popisuje machinace v hnutí Úsvit. Okamura popírá“, *Echo24.cz*, 3. 4. 2014.

machinace, nedostatečná možnost kontroly vedení strany a fakt, že nebylo umožněno přijímat nové členy, vedlo část poslaneckého klubu k tomu, aby vyvolali hlasování o vyloučení svých dvou kolegů. Tomio Okamura to označil za stranický puč a o několik měsíců později avizoval založení nového hnutí, které mělo vycházet ze stejných programových stanov, které ostatně již v roce 2013 sám definoval.

První volby, kterých se strana zúčastnila, byly volby krajské v roce 2016. Konaly se pouhých čtrnáct měsíců od založení a SPD se svými zastupiteli podařilo obsadit 10 ze 13 krajů. Strana se přitom spojila s koaličním partnerem Strana práv občanů. Tento úspěch byl vnímán jako důležitý krok před nadcházejícími volbami do Poslanecké sněmovny v roce 2017.

Parlamentní volby 2017 se opravdu ukázaly jako zásadní, jelikož SPD získala 10,64 % hlasů a stala se tak čtvrtým nejsilnějším uskupením.¹⁶¹ Předseda Tomio Okamura byl zvolen jedním z místopředsedů dolní sněmovny. Radek Koteň (SPD) i přes nesouhlas některých politických stran stanul v čele bezpečnostního výboru PSČR a jeho stranický kolega Radim Fiala předsedá výboru hospodářskému.¹⁶² Strana po těchto volbách nabyla na významu a prezident Miloš Zeman dokonce premiérovi doporučil, aby se zástupci SPD v rámci povolebních koaličních rozhovorů vyjednával.¹⁶³ Ke zformování vládní koalice sice nedošlo, média a mnozí opoziční politikové ale upozorňují na to, že SPD je ve sněmovně součástí jakési neformální hlasovací koalice ANO, KSČM, SPD.¹⁶⁴

V prosinci 2017 se v Praze uskutečnil sjezd evropské frakce Evropa národů a svobody (ENF) a na pořadu jednání byla budoucí podoba evropské spolupráce. Vedle Tomia Okamury vystoupila i Marine Le Pen, Geert Wilders či bývalý politik AfD Marcus Pretzell a všichni se shodli na tom, že EU by měla být nahrazena projektem Unie evropských národů.¹⁶⁵ Mělo by se jednat o „*co nejužší spolupráci suverénních zemí bez diktátu Bruselu na základě vzájemné výhodnosti*.“¹⁶⁶ Akce se neobešla bez protestů, kterými část veřejnosti dávala najevo nesouhlas se sjezdem evropských nacionalistických stran a chtěla upozornit na projevy nenávisti a šíření

¹⁶¹ „Celkové výsledky voleb. Volby do Poslanecké sněmovny 2017.“, *Aktuálně.cz*, 1. 10. 2017.

¹⁶² „Strany se dohodly na výběrech. ANO jich bude mít sedm, ČSSD pouze jeden“, *Česká televize*, 23. 11. 2017.

¹⁶³ „Prezident mi doporučil jednat s KSČM a SPD, řekl po schůzce se Zemanem Babiš. O tom, že by měl být premiérem někdo jiný, prý nemluvili“, *iHNed.cz*, 10. 4. 2018.

¹⁶⁴ „Data ukazují, že ANO má při hlasováních blíže ke komunistům a SPD než ke koaliční ČSSD“, *Česká televize*, 13. 7. 2018.

¹⁶⁵ Adéla Denková, „Okamura těží z českého euroskepticismu. Může za něj Klaus, nebo Juncker?“, *Euractiv.cz*, 21. 12. 2017.

¹⁶⁶ Karolína Vaverková, „Le Penová, Wilders, Okamura...Nacionální populisté si dali sraz v Praze“, *Echo24*, 15. 12. 2017.

dezinformací.¹⁶⁷ Jak uvedl Lubomír Kopeček, tato konference měla zapůsobit hlavně na voliče a dokázat, že SPD má podporu i v západoevropských státech. Okamuru přitom označil za politika oportunistu, který nemá ucelenou představu o transformaci EU.¹⁶⁸

Nejednalo se však o první akci tohoto druhu. Už v lednu 2017 proběhla konference, kterou v německém Koblenzi pořádala AfD. Hnutí SPD setkání, na němž „*všechny zúčastněné vlastenecké strany Evropy jednoznačně podpořily myšlenku nahrazení Evropské unie spoluprací nezávislých a suverénních národních států Evropy*“, označila za velmi úspěšné.¹⁶⁹

V červenci 2018 se konal celostátní sjezd SPD, kde Okamura obhájil pozici stranického předsedy, se ziskem 150 hlasů ze 152 možných. V úvodním projevu kritizoval vládu za její migrační politiku a Evropskou unii označil za „*šílený projekt neomarxismu, který je třeba odmítnout*“.¹⁷⁰

Už na konci roku 2017 se však v rámci hnutí začala projevovat pnutí a to zejména v Moravskoslezském kraji. Jen v Havířově odešlo z tamní buňky strany 23 lidí. Svůj krok učinili v reakci na údajné autoritativní praktiky tamního předsedy Lubomíra Volného. Podle jejich tvrzení nepřipouštěl vnitrostranickou diskuzi a každého, kdo měl vyšší vzdělání s potenciálem ohrozit jeho pozici, v podstatě donutil ze strany odejít.¹⁷¹ V únoru 2019 SPD zrušilo svou organizaci v Moravskoslezském kraji s odůvodněním, že „*docházelo k systematickému porušování stanov, včetně krácení demokratických práv členů*“.¹⁷² Některá média ovšem spekovala o tom, že se k takto ráznému zásahu Okamura uchýlil proto, že Volný v únoru 2019 oznámil svou kandidaturu na předsedu SPD, což by mohlo potenciálně ohrozit jeho pozici.

Vnitrostranické spory se v březnu 2019 projeví i v Praze. Vedoucí kandidátky do evropských voleb Ivan David opustil pražskou konferenci se slovy „*Takhle zanikají partaje*“. Kritizoval vedení konference, během které podle něj „*nebyly naplněné demokratické*

¹⁶⁷ „Hanba“ Stovky lidí demonstrovaly proti Okamurově konferenci. Přišel i jeho bratr Hayato“, *info.cz*, 16. 12. 2017.

¹⁶⁸ Robert Tait, „Far right to gather in Prague as fears grow of rising Czech populism“, *The Guardian*, 15. 12. 2017.

¹⁶⁹ „Politické usnesení SPD“, oficiální stránky SPD – Tomio Okamura, <https://www.spd.cz/novinky/1727-politicke-usneseni-spd> (staženo 5. 4. 2019).

¹⁷⁰ „Okamura obhájil post předseda SPD, Rozner z vedení odešel“, *iDnes.cz*, 14. 7. 2018.

¹⁷¹ „Začal rozpad SPD? Uvnitř hnutí to vše, naštvání členové chtějí odvolat vlastního poslance“, *info.cz*, 14. 11. 2017.

¹⁷² „SPD zrušilo organizaci v Moravskoslezském kraji. „Nejúspěšnější kraj byl rozpuštěn“ říká Volný.“, *iRozhlas*, 20. 2. 2019.

standardy“. Podle posledních informací však na prvním místě kandidátky do Evropského parlamentu zůstává.¹⁷³

4. 2 Charakteristika strany SPD

Již od počátku bylo zřejmé, že se SPD profiluje jako svého druhu protestní strana, vymezující se proti politickému mainstreamu, který, jak uvedl místopředseda Radim Fiala, není dostatečně radikální. V tomto ohledu je možné spatřovat paralelu s AfD, která taktéž reagovala na poptávku voličů po straně, která se vůči ostatním radikálně vymezí. Hnutí bývá označováno za extremistické a pravicově populistické, zejména vzhledem k některým výrokům stranických představitelů. Miroslav Rozner označil romský tábor v Letech za „*neexistující pseudokoncentrák*“¹⁷⁴, Jaroslav Staník měl v restauračním zařízení Sněmovny prohlásit, že „*Židi, homosexuálové i Cikáni by měli jít do plynu*“.¹⁷⁵ Pozornost vzbudil i telefonát členky mladoboleslavské buňky SPD Blanky Vaňkové s Jaromírem Baldou – členem SPD, obžalovaným z terorismu.¹⁷⁶ Výroční zpráva extremismu se o SPD zmiňuje následovně: „*Hnutí SPD není z pohledu definice ministerstva vnitra extremistickým subjektem. Vybírá si ale podobná témata jako pravicoví extremisté a nezřídka k nim zaujímá i podobné názory. V některých případech jsou vyjádření představitelů SPD i radikálnější než vyjádření představitelů tradičních pravicově extremistických stran.*“¹⁷⁷

Strana SPD k roku 2018 čítala 12 331 členů¹⁷⁸ a sama se charakterizuje jako „*vlastenecké a demokratické hnutí, které povede nekompromisní politický zápas za nezávislost a suverenitu českého státu.*“¹⁷⁹ Důraz na národní suverenitu a historickou kontinuitu českého národa lze pokládat za jednu z jejích nejvýznamnějších priorit. Jak uvádí Krčál a Naxera, toto se ve své podstatě projevuje dvojím způsobem: směrem dovnitř, kdy strana akcentuje tradiční české hodnoty a požaduje, aby se nově příchozí kulturně asimilovali; a směrem ven: především

¹⁷³ „Lídr SPD do eurovoleb David odešel z konference hnutí. Takhle zanikají partaje, řekl“, *Aktuálně.cz*, 25. 3. 2019.

¹⁷⁴ „*Neexistující pseudokoncentrák*“. Roznerovy výroky o táboře v Letech u Písku musí znovu prověřit policie“, *iRozhlas*, 3. 12. 2018.

¹⁷⁵ „*Střílet po narození, poslat do plynu*“ Politici popisují rasistický výstup vlivného muže SPD“, *Aktuálně.cz*, 10. 11. 2017.

¹⁷⁶ „*Půjdu po nich jako po krysách, říkal senior viněný z teroru kvůli migrantům*“, *iDnes.cz*, 8. 1. 2019.

¹⁷⁷ „*SPD je větší hrozba než tradiční extremisté, píše vnitro ve zprávě. Metnar její vydání odkládá*“, *Aktuálně.cz*, 30. 5. 2018.

¹⁷⁸ „*Tomio Okamura: SPD má již přes 12 000 členů*“, oficiální stránky SPD – Tomio Okamura, <https://www.spd.cz/novinky/tomio-okamura-spd-ma-jiz-pres-12-000-clenu> (staženo 21. 4. 2019).

¹⁷⁹ „*Politický program SPD*“, oficiální stránky SPD – Tomio Okamura, <https://www.spd.cz/program> (staženo 27. 3. 2019).

ve vztahu k Evropské unii, která údajně oslabuje pravomoci států, jež jsou navíc ohroženy migrací, která dle SPD přímo souvisí s projektem EU.¹⁸⁰

Jak ostatně vyplývá ze samotného názvu, strana se zasazuje o zavedení přímé demokracie, která je považována za „základní princip obrany demokracie“ v České republice. Občané by měli sami rozhodovat o záležitostech veřejného zájmu, např. prostřednictvím referend, která by se měla vztahovat i na otázky mezinárodních smluv.

Svoboda a přímá demokracie se vymezuje proti multikulturalismu, jehož údajným hlavním nositelem je Evropská unie.¹⁸¹ Strana žádá větší pravomoci v otázce migrace a její celkové omezení. Zásadní je v programu kritika islámu, který strana automaticky spojuje s hrozbou terorismu a tudíž s ohrožením národa.¹⁸²

4. 3 Programová východiska s ohledem na postoj k evropské integraci

Při analýze postojů strany SPD k EU je zároveň důležité zohlednit programové priority Hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, jelikož, jak opakovaně uvedli zakladatelé SPD, v programu je patrná návaznost. K založení nové strany navíc nedošlo v důsledku ideologických neshod mezi členy, tudíž by bylo logické, že programová stanoviska zůstanou konzistentní. Při porovnání původního¹⁸³ a současného programu lze pozorovat, že v případě Hnutí Úsvit nebyla kritika Evropské unie tak radikální jako v případě SPD a zásadní důraz byl kladen zejména na přímou demokracii a odvolatelnost politiků. Kritizována byla nicméně přebujelá evropská byrokracie a ztráta kompetencí členských států ve prospěch Bruselu, s požadavkem na uhájení národní suverenity v oblasti daňové a rozpočtové politiky. V kontextu tehdy trvající krize eurozóny se Úsvit vymezoval vůči „posílání peněz krachujícím zahraničním bankám“, ale euro neodmítal za předpokladu, že bude pro ČR výhodné a občané se na rozhodnutí o jeho přijetí budou moci přímo podílet.¹⁸⁴ V porovnání s programem SPD je zahraniční politice obecně věnováno velmi málo prostoru (pouhá 0,4 % programu).¹⁸⁵

¹⁸⁰ Petr Krčál, Vladimír Naxera, eds., „Populistická konstrukce národa ohroženého migrací: CAQDAS volebního diskurzu českých parlamentních voleb v roce 2017“, *Sociologia* 50, č. 5 (2018): 504, <https://www.sav.sk/journals/uploads/10011205Krcal%20-%20Naxera%20-%202018.pdf> (staženo 20. 1. 2019).

¹⁸¹ *Ibid.*, 505.

¹⁸² *Ibid.*, 505-506.

¹⁸³ V textu vycházím z volebního programu hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury pro volby do Poslanecké sněmovny 2013.

¹⁸⁴ „Volební program pro volby do Poslanecké sněmovny 2013“, Oficiální program hnutí Úsvit, <https://www.jine-knihy.cz/?q=%C3%BAsvit> (staženo 5. 4. 2019).

¹⁸⁵ Daniel Šárovec, „Nástup nových politických stran v ČR od roku 2013: hnutí ANO 2011 a Úsvit přímé demokracie pohledem konceptu novosti“, *Sociologia* 50, č. 1 (2018): 95, <https://www.cceol-com.ezproxy.is.cuni.cz/search/viewpdf?id=622537>.

Podle Daniela Šárovce je Úsvit nejkritičtější v otázce pravomocí Evropského parlamentu a k pravomocím, které má EU vůči členským zemím v hospodářské a rozpočtové politice, což je opět možno vnímat jako reakce na aktuální situaci krize eurozóny.

Ačkoliv se oba zakladatelé nechali slyšet, že program SPD se od toho předchozího významně neliší, při porovnání volebního programu hnutí Úsvit k evropským volbám 2014 jsou rozdíly patrné. Úsvit před volbami uvedl, že EU by se měla změnit, ale že hnutí podporuje setrvání ČR v EU: „*Myšlenku evropské integrace České republiky nechceme ničit, ale reformovat podle vůle občanů naší země tak, aby Evropská unie byla funkčním demokratickým útvarem (...)*“.¹⁸⁶ V této otázce je při porovnání stávajícího programu SPD patrný obrat. Postoj strany se v tomto ohledu zásadně změnil. Ve snaze obnovit suverenitu naší země chce totiž SPD navrhnout Evropské unii jednání o změně podmínek členství, které se budou týkat zejména obnovení suverenity v otázce imigrace, vnitřní a vnější bezpečnosti (...), daní a měny. „*Budeme žádat právo odmítnout legislativní kroky na základě směrnic EU. Pokud do šesti měsíců nedosáhneme požadovaných výsledků, vyhlásíme referendum o vystoupení naší země z Evropské unie.*“¹⁸⁷ V tomto kontextu místopředseda strany Fiala prohlásil, že podle něj EU nelze zreformovat a argument o možné reformě Unie je „*alibistický pohled některých politických stran*“. ČR při jednáních na evropské úrovni „*nemá na nic vliv a není nic schopna prosadit.*“¹⁸⁸ Zatímco Úsvit navrhoval pouze referendum o přijetí eura, SPD prosazuje referendum o vystoupení z EU.

Konzistentní je naopak kritika evropské byrokracie, imigrační politiky a důraz na ochranu národního státu. Poslední jmenované se zejména u SPD projevuje jako jedna z nejdůležitějších programových priorit. Zatímco Samková se před evropskými volbami 2014 distancovala od Marine Le Pen, již označila za „*zastánkyni nacionalismu tvrdého jádra*“, která Evropu na rozdíl od hnutí Úsvit v podstatě nechce¹⁸⁹, Okamura a hnutí SPD má k vypjatému vlastenectví Le Pen podstatně blíže a otevřeně se k ní hlásí jako k jednomu ze svých největších spojenců na mezinárodní scéně. Je tedy patrné, že zpočátku hnutí věřilo v reformovatelnost EU. Současná SPD se k této možnosti staví výrazně skeptičtěji.

Migrační politika zpočátku nebyla tématem číslo jedna, nicméně s příchodem uprchlické krize začala protimigrační rétorika sílit a hnutí se radikalizovalo. Důkazem může

¹⁸⁶ „Úsvit představil eurokandidátku i program, chce referendum o euru a zpřísnění imigrace“, *Euractiv.cz*, 20. 3. 2014.

¹⁸⁷ „Politický program SPD“, oficiální stránky SPD – Tomio Okamura, <https://www.spd.cz/program> (staženo 5. 4. 2019).

¹⁸⁸ „Místopředseda SPD: Česko by nemělo z EU vystupovat samo, nakročeno mají Polsko a Maďarsko“, *Česká televize*, 2. 2. 2018.

¹⁸⁹ „Klára Samková: 90 % evropské regulace je zbytečných“, *Euractiv.cz*, 5. 5. 2014.

být účast Tomia Okamury na protiislámské demonstraci v roce 2015, kde sám jako řečník vystoupil a opakovaně upozorňoval na spojení mezi imigranty a terorismem. V září 2015 se Okamura nechal slyšet, že SPD navrhne jednání o vystoupení z EU, místopředseda strany Radim Fiala navíc avizoval, že hnutí bude žádat i o vystoupení ČR ze schengenského systému a NATO.¹⁹⁰ Předsedův plán na vyvolání nedůvěry vládě kvůli přijetí migračních kvót nicméně ztroskotal na nedostatku podpisů.¹⁹¹

Již při zakládání SPD byla strana Radimem Fialou definována jako radikální hnutí. V pořadu Interview ČT24 radikálnost politických cílů zdůvodnil těmito slovy: „*Doted' se EU nechovala tak, jako se chová dnes. Dnes si myslím, že je nehorší období pro všechny národní státy v EU, které dosud bylo. EU jinými slovy říká: vzdejte se svobody, přijměte regulace, zavrhněte své tradiční hodnoty, přijměte imigranty a staňte se administrativní jednotkou superstátu EU. A to my opravdu nechceme.*“¹⁹² Tyto výroky je nutno vnímat v kontextu migrační krize, která v roce 2015 právě vrcholila. Jak ukázaly výše uvedené průzkumy veřejného mínění, jednalo se zároveň o období, kdy došlo k nárůstu euroskeptických nálad v české společnosti, z čehož SPD dokázala těžit. Začala se stavět do pozice ochránce českých občanů, kteří mají „*oprávněnou obavu o svou bezpečnostní situaci*“, když se na nás „*v poslední době vrhá obrovská imigrační vlna z Afriky a nikdo jí nechce čelit*“.¹⁹³ Nesouhlas s vládní politikou vedl hnutí k pokusu o vyvolání hlasování o nedůvěře vládě, kvůli nesouhlasu s přijetím uprchlických kvót. Pokus byl neúspěšný, ale byl v souladu s dlouhodobými prioritami strany, která apeluje na uhájení národní suverenity.¹⁹⁴

Za jeden z hlavních programových bodů strany je považováno referendum o vystoupení ČR z EU. Jako onu „poslední kapku“ Fiala označil právě migrační politiku, která je, jak uvedl, velmi důležitým důvodem k odchodu. Zmínil nicméně i rozměr ekonomický, když kritizoval dotační politiku EU a obrovskou zadluženost členských států nebo fakt, že *Unie „z nás úplně vytlačuje pocit vlastenectví, pocit toho češství a národních hodnot.*“¹⁹⁵

Již při prvních volbách (krajské volby 2016) předseda strany akcentoval budoucí cíle strany jako snahu „*bránit se diktátu Evropské unie.*“¹⁹⁶ Program se nesl v duchu zásadní kritiky

¹⁹⁰ Josef Kopecký, „Neřešme oranžové vesty, ale migranty, vyzvala opozice. Koalice kývla“, *iDNES.cz*, 15. 9. 2015.

¹⁹¹ Josef Kopecký, „Okamura se chystal povalit vládu. Sehnal pro to ale jen tři podpisy.“, *iDNES.cz*, 6. 10. 2015.

¹⁹² „Jsme radikální hnutí. Okamura má novou stranu – SPD“, *Česká televize*, 16. 6. 2015.

¹⁹³ *Ibid.*

¹⁹⁴ Josef Kopecký, „Okamura se chystal povalit vládu. Sehnal pro to ale jen tři podpisy.“, *iDNES.cz*, 6. 10. 2015.

¹⁹⁵ „Jsme radikální hnutí.“ Okamura má novou stranu – SPD“, *Česká televize*, 16. 6. 2015.

¹⁹⁶ „Poděkování Tomia Okamury za volby“, oficiální facebookový profil Tomio Okamura – SPD, <https://www.facebook.com/tomio.cz/videos/1342918335718978/?v=1342918335718978> (staženo 5. 4. 2019).

nelegální migrace, ale zejména plánovaného přerozdělování uprchlíků. Strana se vymezovala proti islamizaci a zdůrazňovala prioritu bezpečnosti, která je podle hnutí ohrožena. Evropské unii byly vytýkány zejména plány na „umístění nelegálních imigrantů v kraji.“ Její současná podoba „ohrožuje suverenitu národních států, svobodu a demokracii“. Akcentován je rovněž požadavek na referendum, ve kterém by měli sami občané rozhodnout, zda by země měla v Unii setrvat či nikoliv.¹⁹⁷

Pozitivní je taktéž postoj strany k brexitu, což vyplývá i z jednoho z hlavních sloganů: „Konec diktátu EU. Odejeme po anglicku“. Strana vzhledem ke svému důrazu na přímou demokracii, vyzývá k respektování výsledků britského referenda a kritizuje přístup EU: „Je to totalitní říše, která nerespektuje vůli občanů jednotlivých zemí. Pan Tusk uplatňuje stejnou doktrínu jako Brežněv proti Československu v roce 1968. Naštěstí touhu lidí po svobodě nelze zastavit: Britové svoje rozhodnutí stejně nezmění. (...) Angličané odejdou a přijde den, kdy za Angličany odejde i Česká republika! Naše hnutí SPD - Tomio Okamura prosazuje referendum o vystoupení z Evropské unie.“¹⁹⁸ Představitelé SPD opakovaně upozorňují na fakt, že možné negativní ekonomické důsledky odchodu by nebyly nikterak drastické, jak tvrdí média a mnozí politici, jelikož „ČR by zůstala v zóně volného pohybu osob, zboží a kapitálu, který s EU nemá nic společného“¹⁹⁹ K odchodu z unijních struktur podle členů směřuje více zemí, např. Maďarsko a Polsko. SPD neprosazuje „divoký rozchod“ a podle slov jejího předsedy se staví pozitivně ke spolupráci, která ale musí probíhat jinak než doposud a to „bez diktátu Bruselu.“²⁰⁰

V pořadu Interview ČT24 Radim Fiala za největší zlo na EU označil nedostatek demokracie a s tím související nevolenou Evropskou komisí, kam podle něj největší státy nominují „ty lidi, které potřebují“. Dále kritizoval neomarxismus, jehož projevem je ekonomický systém v podobě evropských dotací.²⁰¹ Okamura rizika členství shrnul na svém facebookovém profilu slovy: „Strany, které odmítají referendum o vystoupení ČR z EU (...), tím fakticky podporují příchod imigrantů, islamizaci a ekonomické vykořisťování ČR.“²⁰²

¹⁹⁷ „Základní všeobecný krajský program“, oficiální stránky SPD – Tomio Okamura, <https://www.spd.cz/novinky/zakladni-vseobecny-krajsky-program> (staženo 3. 4. 2019).

¹⁹⁸ „Politické usnesení SPD“, oficiální stránky SPD – Tomio Okamura, <https://www.spd.cz/novinky/1383-politicke-usneseni-spd> (staženo 3. 4. 2019).

¹⁹⁹ Radim Fiala, interview vedla Světlana Witowská, *Interview ČT24*, Česká televize, 1. 2. 2018.

²⁰⁰ „Vystoupení ČR z EU“, oficiální facebookový profil Tomio Okamura – SPD, <https://www.facebook.com/tomio.cz/videos/1722789171065224/?v=1722789171065224> (staženo 5. 4. 2019).

²⁰¹ Radim Fiala, interview vedla Světlana Witowská, *Interview ČT24*, Česká televize, 1. 2. 2018.

²⁰² „Vystoupení ČR z EU“, oficiální facebookový profil Tomio Okamura – SPD, <https://www.facebook.com/tomio.cz/videos/1722789171065224/?v=1722789171065224> (staženo 5. 4. 2019).

4. 4 Volby do Evropského parlamentu 2019

Dubnové číslo novin *Na vlastní oči*, vydávané hnutím SPD, se v souvislosti s nadcházejícími volbami do Evropského parlamentu, zaměřily primárně na evropskou tematiku. Součástí tohoto vydání je také příslušný volební program, ve kterém je opět asi nejvýraznějším prvkem kritika ztráty národní suverenity: „*Z Evropské unie se stala diktatura nevolených byrokratů a velmocí. Český parlament musí jen poslušně zvedat ruce pro to, co přijde z Bruselu. V současnosti unie rozhoduje o více než 85 procentech legislativy v národních státech!*“²⁰³ V programu se výslovně hovoří o „*likvidaci národních států a národů*“ a EU je kritizována jakožto forma multikulturního státu, který je již od počátku své existence projektem, jenž si klade za cíl „*podřídít občany nedemokratické nadvládě nevolených diktátorů v Bruselu.*“ Okamura avizoval, že vedle tradičních spojenců v rámci frakce ENF, se hnutí chystá spolupracovat i s jinými vlasteneckými stranami, mimo jiné např. s AfD. S jejich pomocí bude SPD usilovat o „*politickou revoluci evropských národů*“, bude se snažit zabránit islamizaci a zruší EU, namísto které bude prosazovat vytvoření nové formy spolupráce mezi rovnoprávnými státy, které si udrží svou suverenitu. Zároveň bude i nadále platit volný pohyb zboží, služeb a peněz, což zabráni potenciálním negativním dopadům na ekonomiku.²⁰⁴ Právě na možné zhoršení hospodářské situace bývá v souvislosti s vystoupením z Evropské unie často upozorňováno, což však předáci SPD kategoricky odmítají.

Výrazně se do programu promítá tradiční kritika imigrace a obava z islamizace Evropy, která se „*kvůli přílivu imigrantů mění ve válečnou zónu.*“²⁰⁵ V tomto ohledu je zdůrazňován význam spolupráce zemí ve středoevropském regionu. Minimálně státy Visegrádské čtyřky by měly být ubráněny v případě, že by se „*nepodařilo zachránit státy západní Evropy a ty by byly muslimské.*“²⁰⁶ Za hlavního viníka tohoto budoucího scénáře je pokládána EU, která se s přijetím Lisabonské smlouvy fakticky stala diktaturou. V souvislosti s tímto tématem strana často volí poměrně expresivní výrazy, např. když hovoří o „*demografické genocidě evropských národů a jejich nahrazování imigranty.*“²⁰⁷

²⁰³ „Volby do Evropy“, *Nezávislé noviny Na vlastní oči* č. 14 (duben/2019): 2, <https://www.spd.cz/ke-stazeni?type=join&title=P%C5%99idejte+se+k+n%C3%A1m&sm=1&do=openModal> (staženo 1. 4. 2019).

²⁰⁴ *Ibid.*, 7.

²⁰⁵ *Ibid.*, 12.

²⁰⁶ „Volební program SPD pro volby do Evropského parlamentu“, *Nezávislé noviny Na vlastní oči* č. 14 (duben/2019): 14-15, <https://www.spd.cz/ke-stazeni?type=join&title=P%C5%99idejte+se+k+n%C3%A1m&sm=1&do=openModal> (staženo 6. 4. 2019).

²⁰⁷ Oficiální facebookový profil Tomio Okamura – SPD, <https://www.facebook.com/tomio.cz/posts/2508231165854350> (staženo 9. 4. 2019).

Kritizována je dále přílišná byrokratizace některých orgánů Unie, o jejichž zrušení se chce SPD zasadit. Za jeden z hlavních cílů strany v EP předseda Okamura stanovil „*zabránit dalšímu omezování práv občanů, zabránit dalším nesmyslným nařízením a regulacím.*“²⁰⁸ Instituce Evropské unie jsou vnímány jako zbytné, jelikož k mezistátní spolupráci, již SPD pokládá za užitečnou (např. tu v oblasti vědy, vzdělávání nebo formou výměnných pobytů), nejsou zapotřebí.²⁰⁹

Dostatečně výmluvná je výzva zveřejněná v již zmíněném stranickém časopise: „*Pojďte s námi k volbám do Evropského parlamentu a pomozte nám zrušit Evropskou unii.*“²¹⁰ Stejně tak vypovídající je příspěvek Tomia Okamury zveřejněný na jeho instagramovém účtu: „*Pokud nechcete, aby Vám vládli Merkelová, Juncker a Soros, přijďte k referendu o EU 24. a 25. května!*“²¹¹

SPD Evropskou unii považuje za nereformovatelnou organizaci, která „*musí skončit*“ a pokud se toto nepodaří, Česká republika by měla volit jinou formu spolupráce, např. v rámci Evropského sdružení volného obchodu, ke kterému by se ČR po vystoupení z EU měla připojit a zachovat si tak výhodu volného obchodu s Uníí.²¹² Právě proto, že vzájemný obchod by mohl být zachován, nevidí hnutí v czexitu žádná ekonomická rizika, na která mnozí experti i v souvislosti s probíhajícími jednáními o brexitu upozorňují. Představa, kterou předkládá SPD, se zakládá na možnosti států rozhodovat na úrovni národních parlamentů a v případě potřeb střežit vlastní hranice bez nutnosti podřizovat se direktivám z Bruselu.²¹³

Do evropských voleb 2019 bude lídrem volební kandidátky SPD Ivan David. Na posledním místě bude figurovat i šéf strany Okamura, který by se v případě úspěchu musel vzdát mandátu v Poslanecké sněmovně.²¹⁴ Podle Davida by mohlo dojít k vynucení takové dohody, která by umožnila, aby z EU odešlo více států zároveň, jelikož již nyní podle něj existuje více zemí, které o vystoupení uvažují.²¹⁵ Jak dokazuje srovnání volebních programů,

²⁰⁸ „Strany už se chystají na eurovolby. Mezi tématy dominuje bezpečnost“, *Česká televize*, 4. 3. 2019.

²⁰⁹ Volební program SPD pro volby do Evropského parlamentu“, *Nezávislé noviny Na vlastní oči* č. 14 (duben/2019): 14-15, <https://www.spd.cz/ke-stazeni?type=join&title=P%C5%99idejte+se+k+n%C3%A1m&sm=1&do=openModalprogram> (staženo 6. 4. 2019).

²¹⁰ Volby do Evropy“, *Nezávislé noviny Na vlastní oči* č. 14 (duben/2019): 10, <https://www.spd.cz/ke-stazeni?type=join&title=P%C5%99idejte+se+k+n%C3%A1m&sm=1&do=openModal> (staženo 1. 4. 2019).

²¹¹ Instagramový účet Tomia Okamury – [tomio.cz](https://www.instagram.com/tomio), uveřejněno 3. 4. 2019.

²¹² Volby do Evropy“, *Nezávislé noviny Na vlastní oči* č. 14 (duben/2019): 7, <https://www.spd.cz/ke-stazeni?type=join&title=P%C5%99idejte+se+k+n%C3%A1m&sm=1&do=openModal> (staženo 1. 4. 2019).

²¹³ *Ibid.*, 7.

²¹⁴ „SPD do Evropského parlamentu vede exministr Ivan David, kandiduje i Okamura“, *Echo24.cz*, 27. 2. 2019.

²¹⁵ „Ivan David: z EU by mohlo odejít více států zároveň“, *Radiožurnál*, 5. 3. 2019.

kritika EU se stupňuje zejména v přesvědčení, že její reforma již není možná a tudíž je nutné vystoupit.

5. Srovnání

Při srovnávání obou stran je důležité podotknout, že každá z nich vznikla za odlišných podmínek a v jiné době. Obě lze ale shodně považovat za strany protestní, vymezující se proti tzv. tradičním politickým stranám. Charakterizovat strany obecně je poměrně náročné, zejména v případě AfD, ve které je spektrum názorů jejích členů velice široké, tudíž není snadné zobecňovat. V případě AfD byl vznik v podstatě reakcí na krizi eurozóny a politiku EU vůči zadluženým zemím. Největší důraz tak byl kladen na problematiku eura, která se v případě SPD téměř neobjevovala, což je ale vzhledem k tomu, že v ČR přijetí eura není příliš aktuální, logické. Zatímco AfD byla na počátku kritická spíše k jednotlivým politikám EU, u SPD již od jejího vzniku dominovala kritika Unie jako takové, přičemž významný byl hlavně důraz na znovunabytí národní suverenity a prvky přímé demokracie. AfD se zároveň evropské tématice věnovala v mnohem větším rozsahu, než tomu v začátcích bylo u SPD.

Migrační krize ovlivnila obě strany. Zatímco pro hnutí SPD bylo toto téma velmi důležité již při jeho vzniku a posloužilo k prvotnímu získání voličů, pro AfD se tato problematika stala, hned po kritice eura, dalším významným programovým bodem až později, což je samozřejmě možné přičítat tomu, že strany byly založeny s dvouletým odstupem, tudíž mělo toto téma odlišnou relevanci a v roce 2013 ještě nebylo vysoce aktuální. Zároveň je nutné vzít v úvahu, že obě strany vycházely z odlišného sociálního a intelektuálního prostředí. Zatímco názory Berndta Luckeho se nevyznačovaly xenofobií ani nacionalismem, Tomio Okamura a ostatní členové SPD měli k těmto názorům výrazně blíže.

Představa o společenství suverénních států, které budou spolupracovat v rámci zóny volného obchodu, je společným rysem obou stran. Obě uskupení se bezvýhradně shodnou na kritice centralismu EU, byrokracie, netransparentnosti a především ztráty národní suverenity, což se dá považovat za jeden z nejdůležitějších programových prvků. U SPD je obzvlášť zásadní, jelikož se dlouhodobě označuje za stranu vlasteneckou, která již v samotné existenci EU nepřímo vidí ohrožení národní svébytnosti.

Požadavek na vystoupení z EU figuroval u SPD již od počátku, kdežto AfD o této možnosti začala vážněji uvažovat až před volbami do EP 2019, kdy byla možnost dexitu poprvé zahrnuta do programu. Strany požadují zásadní reformu EU, přičemž SPD uvádí konkrétní časový horizont, v rámci kterého by ke změnám mělo dojít. AfD sice takto radikální není

a přichází s nekonkrétními vizemi v neurčitém časovém období, nicméně v rámci strany se jedná o posun. Ačkoliv se AfD i SPD v představách o podobě evropské integrace do velké míry shodují, hnutí SPD vystupuje radikálněji. Ve svém volebním programu k nadcházejícím evropským volbám se prezentuje výzvami ke zrušení Evropské unie, zatímco předáci AfD uvádějí slova o reformě EU bez nutnosti ji rušit. Reformu EU tedy na rozdíl od SPD vidí reálně.

Zařadit obě strany dle představených teorií je velmi komplikované. Většinou totiž splňují jen některé předpoklady té které kategorie. Jako problematická se také jeví definice pojmu „integrace“, kterou teorie nepřesně vymezují a lze ji tudíž chápat ve dvou výrazně odlišných významech. Integrace ve smyslu obecné spolupráce zemí a integrace jako taková forma spolupráce, která spočívá v přesunutí pravomocí států na nadnárodní úroveň. Taggartova a Szczerbiakova koncepce je příliš široká a nezahrnuje důležitou diferenciaci mezi postojem k EU a k evropské spolupráci v jiné formě. Teorie Kopeckého a Muddeho již tento rozdíl zohledňuje, ale autoři opomínají zvážit hledisko požadavku stran na vystoupení z EU. Ač se jako nejvhodnější jeví kategorizace Flooda, který dokázal nejlépe postihnout drobné rozdíly v postojích stran k evropské integraci, přiřadit strany s naprostou přesností podle autorky nelze.

Strana AfD by teoreticky částečně odpovídala kategorii „Eurofobové“ a to zejména proto, že integraci odmítá mimo jiné kvůli velké diverzitě členských zemí, což bývá straničskými představiteli uváděno jako překážka k užší spolupráci. Tento faktor byl zmiňován i při dluhové krizi, kdy se rozdílná úroveň jednotlivých zemí výrazně projevila. Tento důvod však v žádném případě nelze pokládat za stěžejní, tudíž tato kategorie není aplikovatelná zcela.

Definice „tvrdého euroskepticismu“, která říká, že tvrdě euroskeptické strany „*požadují radikální změnu podmínek členství, která ale bývá tak dalekosáhlá, že je v praxi téměř nerealizovatelná*“,²¹⁶ je poměrně dobře aplikovatelná na SPD. Ta, na rozdíl od AfD stanovila přesné požadavky na reformu EU, přičemž jedním z nich je např. možnost států odmítnout směrnice EU, což se zdá být v konečném důsledku neslučitelné s fungováním Unie.

Kategorie „EU-pesimisté“ se zdá být relativně blízká oběma stranám, jelikož dle definice „*nemusí nutně oponovat členství v EU, nicméně k její podobě se staví negativně*.“²¹⁷ Zatímco druhý výrok platí pro obě uskupení, ten první je definován natolik široce, že je do něj

²¹⁶ Paul Taggart a Aleks Szczerbiak, eds., „The party politics of Euroscepticism, in EU Member and Candidate States“, *Sussex European Institute Working papers* č. 51 (2002): 7, <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=sei-working-paper-no-51.pdf&site=266> (staženo 21. 12. 2018).

²¹⁷ Petr Kopecký a Cas Mudde, eds., „The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe“, *European Union Politics* 3, č. 3 (2002): 301-302, <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1465116502003003002> (staženo 20. 12. 2018).

možné zařadit obě strany, ačkoliv je SPD k členství v EU skeptičtější než AfD. Problém nastává v druhé části definice této kategorie, která tvrdí, že EU-pesimistické strany „*obecnou myšlenku integrace podporují*“²¹⁸, jelikož není zřejmé, o jaký typ integrace se jedná. Obě strany se totiž pozitivně staví ke spolupráci jen v určitých oblastech (např. v hospodářství).

Jediná kategorie, kterou lze bezvýhradně uplatnit na obě strany jsou „Revizionisté“, jelikož zdůrazňuje požadavek na návrat EU ke stavu před zásadními revizemi smluv, což je v souladu s tím, že obě strany dlouhodobě kritizují Maastrichtskou, Lisabonskou a Schengenskou smlouvu.

Závěr

Euroskepticismus a populismus jsou v současné době nadmíru aktuální a nabývají v různých zemích jiných forem a rozměrů. V obou zkoumaných zemích se míra euroskepticismu a většinový postoj občanů k EU výrazně liší. V Německu je členství i vzhledem k jeho historickému vývoji vnímáno jako samozřejmý prvek zahraniční politiky státu. Němci ve statistikách platí za jedny z největších příznivců Unie a jejich podpora v průběhu let klesala jen krátkodobě. Zároveň obecně podporují spíše celoevropská řešení problémů a Unii vnímají zejména jako garanta bezpečnosti. Češi se naopak ve srovnání s ostatními členskými zeměmi pravidelně ukazují jako jedni z největších euroskeptiků a zároveň je pro ně toto téma spíše nezajímavé a podřadné, což dokládá i velmi nízký počet občanů, kteří se chystají zúčastnit nadcházejících voleb do EP. V České republice je poměrně vysoká míra euroskepticismu dlouhodobým trendem, přičemž podpora EU v průběhu let vždy stoupla jen krátkodobě (např. v reakci na české předsednictví). Češi na Unii oceňují zejména ekonomické benefity plynoucí z členství v ní. Oproti Němcům jsou výrazně méně nakloněni řešením na celoevropské úrovni.

Obě analyzované strany lze pokládat za svého druhu antisystémové a někteří voliči je podporují výhradně z protestu proti tradičním politickým stranám. Zařadit obě uskupení do jednoho z teoretických konceptů euroskepticismu však s naprostou přesností nelze, jelikož charakteristika daných kategorií zpravidla odpovídá pouze částečně.

AfD při svém vzniku reagovala zejména na jednu oblast politik EU a to na politiku eurozóny. Toto téma zprvu dominovalo, ale v reakci na další přicházející krize se strana začala vymezovat i vůči dalším krokům EU, přičemž programové priority se měnily i v souvislosti

²¹⁸ Kopecký a Mudde, „The Two Sides of Euroscepticism“, 301-302.

s personálními změnami ve stranickém vedení. Obecná kritika EU nebyla natolik dominantní, jako v případě SPD a směřovala navíc výrazně i na německé politické činitele a jejich krizový management. U SPD byla kritika Unie jako takové patrná hned od počátku, zejména v souvislosti s požadavkem na přímou demokracii, kterou EU v dostatečné míře neumožňuje a údajně omezuje národní suverenitu.

AfD i SPD se na ideální podobě evropské spolupráce více méně shodují. Evropská unie by měla být nahrazena uskupením států, které zůstanou suverénní a budou kooperovat např. v oblasti obchodu, vzdělávacích výměnných programů apod. bez toho, aby musely své národní kompetence delegovat na EU. Zároveň obě strany často kritizují obdobné záležitosti, jako je nadměrná evropská byrokracie nebo ztráta národní suverenity. U hnutí SPD je však kritika radikálnější a požadavek na vystoupení z Unie prosazuje mnohem silněji, přičemž AfD do jisté míry stále věří v možnost reformy Evropské unie.

Summary

Euroscepticism and populism are currently extremely topical and demonstrate varying forms and dimensions in different countries. In both analysed countries, the degree of euroscepticism and the citizens' attitudes towards the EU differ significantly. In Germany, particularly due to its historical development, the membership in the Union is seen as an obvious element of the state's foreign policy. According to statistics, the Germans are regarded as the Union's biggest supporters and their support has been declining only marginally over the years. At the same time, they generally support problem-solving on the European level and perceive the EU in particular as a guarantor of security. On the other hand, Czechs are considered to be one of the biggest Eurosceptics compared to the other member states. The European topic is rather uninteresting and inferior to them, as evidenced by the very low number of citizens who are planning to take part in the forthcoming EP elections.

In the Czech Republic, the relatively high rate of Euroscepticism is a long-term trend and EU support has always increased over the years only for a short period of time (e.g. as a reaction to the Czech Presidency). Czechs particularly appreciate the economic benefits of the EU membership. Compared to the Germans, they are much less inclined toward an all-European solution.

AfD and SPD can be considered anti-systemic and some voters support them solely as a means of protest against traditional political parties. However, it is not possible to classify

them accurately according to the theoretical concepts of euroscepticism, since the characteristics are applicable only partially.

At the beginning the AfD focused mainly on one area of EU policy, namely the Eurozone. However, in response to other coming crises, the party began to expand its criticism to other EU actions. The party's priorities have changed also because of personnel changes in party leadership. This general criticism of the EU has not been as dominant within the SPD and has also been directed significantly to German policy makers and their crisis management. In the case of the SPD, the criticism of the Union as such was apparent from the outset, particularly with regard to direct democracy, which the EU does not allow sufficiently and allegedly limits national sovereignty.

Both the AfD and the SPD have more or less the same vision of the ideal form of European cooperation. The EU should be replaced by an association of states that will remain sovereign and cooperate for example in trade, student study exchanges etc., without having to delegate their national competences to the Union. At the same time, both parties often criticize similar issues such as excessive European bureaucracy or the loss of national sovereignty. However, the SPD's critique is more radical and pushes more strongly for the withdrawal from the EU, while the AfD to some extent still believes in the possibility to reform the Union.

Použitá literatura

Primární zdroje

„AfD startet mit über 35.000 Mitgliedern und Förderern ins Super-Wahljahr 2019“. Oficiální stránky AfD. <https://www.afd.de/afd-startet-mit-ueber-35-000-mitgliedern-und-foerderern-ins-super-wahljahr-2019/> (staženo 18. 4. 2019).

„Anzahl der Parteimitglieder der AfD von 2013 bis 2017“. Oficiální stránky portálu Statista. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/730862/umfrage/mitgliederentwicklung-der-afd/> (11. 2. 2019).

„Bündnis Bürgerwille“. Oficiální stránky spolku Bündnis Bürgerwille. <https://buendnis-buergerwille.de> (staženo 20. 1. 2019).

„Čistá pozice ČR ve vztahu k rozpočtu EU: 2004-2018“. Oficiální stránky Ministerstva financí ČR. <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/hospodareni-eu/pozice-cr-vuci-rozpoctu-eu/2018/cista-pozice-cr-ve-vztahu-k-rozpoctu-eu-32613> (staženo 15. 2. 2019).

„Die „Erfurter Resolution“ – Wortlaut und Erstunterzeichner“. Oficiální stránky Der Flügel. <https://www.derfluegel.de/2015/03/14/die-erfurter-resolution-wortlaut-und-erstunterzeichner/> (staženo 21. 3. 2019).

„Dopady členství v EU na ČR – duben 2012“. Tisková zpráva CVVM. https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1554/f9/pm120507.pdf (staženo 2. 4. 2019).

„Důvěra institucím EU a organizacím OSN a NATO“. Tisková zpráva CVVM a Sociologický ústav AV ČR. https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1552/f9/pm120427.pdf: 3 (staženo 10. 2. 2019).

„Důvěra v EU a Evropský parlament“. Oficiální stránky agentury STEM. <https://www.stem.cz/duvera-v-eu-a-evropsky-parlament-2014/> (staženo 11. 2. 2019).

„Důvěra v Evropskou unii a Evropský parlament se od loňského roku výrazně snížila“. Oficiální stránky agentury STEM. <https://www.stem.cz/duvera-v-evropskou-unii-a-evropsky-parlament-se-od-lonskeho-roku-vyrazne-snizila> (staženo 9. 2. 2019).

„Ein Europa der Nationen – Vielfalt statt Gleichmacherei“. Oficiální stránky AfD. <https://www.afd.de/europa-eu/> (staženo 10. 2. 2019).

„Endergebnis der Bundestagswahl: An der Sitzverteilung ändert sich nichts“. Oficiální stránky Deutscher Bundestag. <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2017/kw41-bundeswahlausschuss-527456> (staženo 21. 3. 2019).

„Endgültiges amtliches Ergebnis der Bundestagswahl 2013“. Oficiální stránky Der Bundeswahlleiter. <https://www.bundeswahlleiter.de/info/presse/mitteilungen/bundestagswahl-2013/2013-10-09-endgueltiges-amtliches-ergebnis-der-bundestagswahl-2013.html> (staženo 2. 2. 2019).

„Edgültige Ergebnisse Bundestagswahl 2017“. Oficiální stránky Der Bundestagswahlleiter. <https://bundeswahlleiter.de/bundestagswahlen/2017/ergebnisse.html> (staženo 3. 2. 2019).

„Europawahl 2014“. Oficiální stránky Der Bundeswahlleiter. <https://www.bundeswahlleiter.de/europawahlen/2014/ergebnisse.html> (staženo 21. 3. 2019).

„Evropské strukturální a investiční fondy 2014-2020 v kostce“. Ministerstvo pro místní rozvoj. https://www.mmr.cz/getmedia/dda4e489-df77-4be3-b09d-bb9fec5b6323/ESI_fondy_v_kostce_ISBN-web.pdf. (staženo 12. 2. 2019).

„Evropské unii důvěřuje už jen málo přes třetinu Čechů“. Tisková zpráva STEM trendy 02/2012. https://www.stem.cz/wp-content/uploads/2015/12/2396_1489.pdf (staženo 10. 2. 2019).

„Future of Europe“, Oficiální stránky Evropské komise. <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/84833> (staženo 16. 2. 2019.)

„Für ein Europa der Freiheit“. Oficiální stránky AfD. <https://www.afd.de/europawahl-spitzenkandidat/> (staženo 28. 3. 2019).

„Hodnocení členství v EU a postoj k euru v střeoevropském srovnání – léto 2013“. Tisková zpráva CVVM a Sociologický ústav AV ČR. https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1409/f9/pm131009.pdf (staženo 10. 2. 2019).

„Hodnocení Evropské unie z pohledu české a německé veřejnosti“. Oficiální stránky agentury STEM. <https://www.stem.cz/hodnoceni-evropske-unie-z-pohledu-ceske-a-nemecke-verejnosti/> (staženo 15. 2. 2019).

„Informace z výzkumu Stem Trendy 01/2009“. Oficiální stránky agentury STEM. https://www.stem.cz/wp-content/uploads/2015/12/1701_1140.pdf (staženo 11. 2. 2019).

„Landtagswahl Brandenburg 2014“. Oficiální stránky wahl.tagesschau.de. <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2014-09-14-LT-DE-BB/index.shtml> (staženo 21. 3. 2019).

„Landtagswahl Thüringen 2014“. Oficiální stránky wahl.tagesschau.de. <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2014-09-14-LT-DE-TH/index.shtml> (staženo 21. 3. 2019).

„Landtagswahl Sachsen 2014“. Oficiální stránky wahl.tagesschau.de. <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2014-08-31-LT-DE-SN/index.shtml> (staženo 21. 3. 2019).

„Mapa voličů (sběr 21. 9 až 8.10)“. Oficiální stránky portálu Behavio. <https://mapavolicu.behavio.cz/mapa/podzim> (staženo 28. 3. 2019).

„Mut zu Deutschland. Freie Bürger, keine Untertanen“. Oficiální stránky AfD. <https://www.afd.de/partei/> (staženo 13. 3. 2019).

„Názor veřejnosti na naše členství v EU“. Oficiální stránky agentury STEM.
<https://www.stem.cz/nazor-verejnosti-na-nase-clenstvi-v-eu/> (staženo 9. 2. 2019).

„Názory občanů na naše členství v EU“. Oficiální stránky agentury STEM.
<https://www.stem.cz/nazory-obcanu-na-nase-clenstvi-v-eu/> (staženo 9. 2. 2019).

„Občané ČR o budoucnosti EU a přijetí eura – duben 2017“. Tisková zpráva CVVM.
https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4326/f9/pm170524a.pdf: 1-2 (staženo 10. 2. 2019).

„Občané ČR o budoucnosti EU a přijetí eura – duben 2018. Tisková zpráva CVVM.
https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4616/f9/pm180514b.pdf: 2 (staženo 9. 2. 2018).

„Parlemeter 2018“. Oficiální stránky Evropského parlamentu.
<https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2018/parlemeter-2018/report/en-parlemeter-2018.pdf>: 18 (staženo 11. 2. 2019).

„Poděkování Tomia Okamury za volby“. Oficiální facebookový profil Tomio Okamura – SPD.
<https://www.facebook.com/tomio.cz/videos/1342918335718978/?v=1342918335718978> (staženo 5. 4. 2019).

„Politické usnesení SPD“. Oficiální stránky SPD – Tomio Okamura.
<https://www.spd.cz/novinky/1727-politicke-usneseni-spd> (staženo 5. 4. 2019).

„Politické usnesení SPD“. Oficiální stránky SPD – Tomio Okamura.
<https://www.spd.cz/novinky/1383-politicke-usneseni-spd> (staženo 3. 4. 2019).

„Politický program SPD“. Oficiální stránky SPD – Tomio Okamura.
<https://www.spd.cz/program> (staženo 27. 3. 2019).

„Spokojenost lidí s členstvím v EU“. Oficiální stránky agentury STEM.
<https://www.stem.cz/spokojenost-lidi-s-clenstvim-v-eu> (staženo 9. 2. 2019).

„Spokojenosti občanů ČR s členstvím země v EU“. Oficiální stránky agentury STEM.
<https://www.stem.cz/spokojenosti-obcanu-cr-s-clenstvim-zeme-v-evropske-unii/> (staženo 11. 2. 2019).

„Standard Eurobarometr 88“. Oficiální stránky Evropské komise.
<http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/81885> (staženo 20. 1. 2019).

„Unser Programm für ein Europa der Freiheit“. Oficiální stránky AfD.
<https://www.afd.de/europawahlprogramm/> (staženo 6. 4. 2019).

„V názoru na naše členství v Evropské unii je česká veřejnost rozdělena do dvou vyrovnaných táborů“. Oficiální stránky agentury STEM. <https://www.stem.cz/v-nazoru-na-nase-clenstvi-v-evropske-unii-je-ceska-verejnost-rozdelena-do-dvou-vyrovnaných-taboru/> (staženo 12. 2. 2019.)

„Volby do Evropy“. *Nezávislé noviny Na vlastní oči* č. 14 (duben/2019). <https://www.spd.cz/ke-stazeni?type=join&title=P%C5%99idejte+se+k+n%C3%A1m&sm=1&do=openModal> (staženo 1. 4. 2019).

„Volební program pro volby do Poslanecké sněmovny 2013“. Oficiální program hnutí Úsvit. <https://www.jine-knihy.cz/?q=%C3%BAsvit> (staženo 5. 4. 2019).

„Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 23. 05. – 24. 05. 2014“. Portál Českého statistického úřadu volby.cz. <https://www.volby.cz/pls/ep2014/ep11?xjazyk=CZ> (staženo 4. 4. 2019).

„Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25. 10 – 26. 10. 2013“. Portál Českého statistického úřadu volby.cz. <https://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ> (staženo 4. 4. 2019).

„Volební program SPD pro volby do Evropského parlamentu“. *Nezávislé noviny Na vlastní oči* č. 14 (duben/2019). <https://www.spd.cz/ke-stazeni?type=join&title=P%C5%99idejte+se+k+n%C3%A1m&sm=1&do=openModal> (staženo 6. 4. 2019).

„Vývoj názorů občanů ČR na fungování Evropské unie“. Oficiální stránky agentury STEM. <https://www.stem.cz/vyvoj-nazoru-obcanu-cr-na-fungovani-evropske-unie/> (staženo 11. 2. 2019).

„Vystoupení ČR z EU“. Oficiální facebookový profil Tomio Okamura – SPD. <https://www.facebook.com/tomio.cz/videos/1722789171065224/?v=1722789171065224> (staženo 5. 4. 2019).

„Výzkum v oblasti vztahu obyvatel ČR k Evropské unii včetně jeho implikací pro komunikační strategie vlády ČR směrem k občanům ČR: Syntéza a doporučení“. Oficiální stránky Úřadu vlády České republiky. https://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/aktualne/Synteza_final.pdf (staženo 28. 4. 2019).

„Wahlprogramm Parteitagsbeschluss vom 14. 04. 2013“. Oficiální volební program AfD. https://www.abgeordnetenwatch.de/sites/abgeordnetenwatch.de/files/afd_1.pdf (staženo 2. 3. 2019).

„Základní všeobecný krajský program“. Oficiální stránky SPD – Tomio Okamura. <https://www.spd.cz/novinky/zakladni-vseobecny-krajsky-program> (staženo 3. 4. 2019).

"Zukunftsfonds und Gesprächsforum präsentieren neue vergleichende Meinungsumfrage“. Oficiální stránky Česko-německého fondu budoucnosti. <http://www.fondbudoucnosti.cz/de/aktuell/aktuell/zukunftsfonds-und-gesprachsforum-praesentieren-neue-vergleichende-meinungsumfrage> (staženo 16. 3. 2019).

Sekundární zdroje

Berning, Carl. C. „Alternative für Deutschland (AfD) – Germany’s New Radical Right-wing Populist Party“. *CESifo DICE report 4*, č. 15 (2017).

<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/181255/1/dice-report-2017-4-50000000000855.pdf>.

Bruttel, Oliver. „Europäische Integration und Krise in der Eurozone: Akzeptanz und Ablehnung der EU in Deutschland, Frankreich, Spanien und Großbritannien“. *Integration 3*, č. 37 (2013). <http://iep-berlin.de/wp-content/uploads/2017/04/Oliver-Bruttel-Europ%C3%A4ische-Integration-und-Krise-in-der-Eurozone.pdf> (staženo 16. 3. 2019).

Drulák, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008.

„Etappen der Parteigeschichte der AfD“. Oficiální stránky Bundeszentrale für politische Bildung. <http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/afd/273130/geschichte> (staženo 12. 2. 2019).

Flood, Chris. „Euro scepticism: A Problematic Concept“. Příspěvek přednesený v rámci UACES 32nd Annual Conference, Belfast, 2. – 4. září 2002.

Handl, Vladimír. „Německo.“ In *Populismus v časech krize*, ed. Kubát, Mejstřík a Kocián. Praha: Karolinum Press, 2017.

Hanuška, David. *Alternativa pro Německo*. Praha: Naše vojsko, 2018

Chrastilová, Karin. „Volební podpora AfD ve vybraných zemích Německa“. Bakalářská práce, Masarykova Univerzita, 2016.

Kopecký, Petr a Cas Mudde. „The Two Sides of Euro scepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe“, *European Union Politics 3*, č. 3 (2002).

<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1465116502003003002> (staženo 20. 12. 2018).

Krčál, Petr a Vladimír Naxera, eds. „Populistická konstrukce národa ohroženého migrací: CAQDAS volebního diskurzu českých parlamentních voleb v roce 2017“. *Sociologia 50*, č. 5 (2018). <https://www.sav.sk/journals/uploads/10011205Krcal%20-%20Naxera%20-%205-2018.pdf> (staženo 20. 1. 2019).

Novotný, Lukáš a Daniel Šárovec. „Na vítězné vlně: Analýza úspěchu alternativy pro Německo ve volbách do Spolkového sněmu 2017“. *Politické vědy 1*, č. 21 (leden 2018).

Novotný, Lukáš. „Euro scepticismus v Německu na příkladu Alternative für Deutschland“. *Politics in Central Europe 11*, č. 1S *Central Asia-Caucasus Analyst 7*, č. 1 (duben 2015).

<https://www.politicsincentraleurope.eu/documents/file/Volume%2011%20-%20Number%201S%20-%20April%20-%202015.pdf#page=151> (staženo 23. 2. 2019).

Scicluna, Nicole. „Domestication of the Euro Crisis: Legal and Political Manifestations of Euro scepticism in Germany“. *Journal of Contemporary European Research 3*, č. 10 (2014). <http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/view/621/468> (staženo 14. 1. 2019).

Skibová, Michaela. „Veřejný euroskepticismus v České republice“. Doktorská práce, Masarykova univerzita, 2012.

„Scheitert der Euro, dann scheitert Europa“. Oficiální stránky Deutscher Bundestag. https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2010/29826227_kw20_de_stabilisierungsmechanismus/201760 (staženo 21. 1. 2019).

Szczerbiak, Aleks a Paul Taggart. „Theorising Party-based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality“. Příspěvek přednesený v rámci 8th Biannual International Conference of the European Union Studies Association konference, Nashville, 27. - 29. března 2003.

Šárovec, Daniel. „Nástup nových politických stran v ČR od roku 2013: hnutí ANO 2011 a Úsvit přímé demokracie pohledem konceptu novosti“. *Sociológia* 50, č. 1 (2018). <https://www-ceeol-com.ezproxy.is.cuni.cz/search/viewpdf?id=622537>.

Taggart, Paul. „A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems“, *European Journal of Political Research* 33 (1998), <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1475-6765.00387> (staženo 20. 12. 2018).

Taggart, Paul a Aleks Szczerbiak. „The party politics of Euroscepticism, in EU Member and Candidate States“, *Sussex European Institute Working papers* č. 51 (2002). <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=sei-working-paper-no-51.pdf&site=266> (staženo 21. 12. 2018).

„Vertrauen in die Europäische Union“. Oficiální stránky Bundeszentrale für politische Bildung. <http://www.bpb.de/nachschlagen/zahlen-und-fakten/europa/70655/vertrauen-in-die-eu> (staženo 12. 2. 2019).

Werner, Alban. *Was ist, was will, wie wirkt die AfD*. Köln: ISP, 2015.

Zahraniční mediální zdroje

„Es herrschte eine enorme Aufbruchstimmung“. *Der Tagesspiegel*. 14. 4. 2018.

Breitenbach, Dagmar. „Könnte auch Deutschland über den EU-Austritt abstimmen?“. *Deutsche Welle*. 1. 7. 2016.

Lachmann, Günther. „Enttäuschte CDU-Politiker gründen Wahlalternative“. *Die Welt*. 4. 10. 2012.

Schulz, Florence. „AfD-Parteitag: zurück zu einem „Europa der Vaterländer“. *Euractiv. de*. 16. 1. 2019

„Petry gewinnt Machtkampf bei der AfD“. *FAZ*. 4. 7. 2015.

Neuerer, Dietmar a Frank Specht, „Frauen sind kein Freiwild“. *Handelsblatt*. 5. 1. 2016.

„Bernd Lucke zu seinem Austritt aus der AfD“. *Spiegel online*. 8. 7. 2015.

„Wahl 2017, Endgültiges Ergebnis“. *Spiegel online*. 13. 10. 2017.

„So denken die Deutschen über die EU“. *Spiegel online*. 12. 2. 2019.

„CDU-Mitglieder gründen „Wahlalternative 2013“. *Süddeutsche Zeitung*. 4. 10. 2012.

Dohr, Karin. „Raus aus der EU?“. *Tagesschau.de*. 11. 1. 2019.

Tait, Robert. „Far right to gather in Prague as fears grow of rising Czech populism“. *The Guardian*. 15. 12. 2017.

„The leave campaign made three key promises – are they keeping them?“. *The Guardian*. 27. 6. 2016.

„Umfrage: Deutsche wollen eine andere EU“. *YouGov.de*. 8. 3. 2017.

České mediální zdroje

„Celkové výsledky voleb. Volby do Poslanecké sněmovny 2017“. *Aktuálně.cz*. 1. 10. 2017.

„Lídr SPD do eurovoleb David odešel z konference hnutí. Takhle zanikají partaje, řekl“. *Aktuálně.cz*. 25. 3. 2019.

„SPD je větší hrozba než tradiční extrémisté, píše vnitro ve zprávě. Metnar její vydání odkládá“. *Aktuálně.cz*. 30. 5. 2018.

„Střílet po narození, poslat do plynu“ Politici popisují rasistický výstup vlivného muže SPD“. *Aktuálně.cz*. 10. 11. 2017.

„Data ukazují, že ANO má při hlasováních blíže ke komunistům a SPD než ke koaliční ČSSD. Česká televize. 13. 7. 2018.

„Jsme radikální hnutí.“ Okamura má novou stranu – SPD“. *Česká televize*. 16.6 2015.

„Místopředseda SPD: Česko by nemělo z EU vystupovat samo, nakročeno mají Polsko a Maďarsko“. *Česká televize*. 2. 2. 2018.

Radim Fiala, interview vedla Světlana Witovská. *Interview ČT24*. Česká televize. 1. 2. 2018.

„Strany už se chystají na eurovolby. Mezi tématy dominuje bezpečnost“. *Česká televize*. 4. 3. 2019.

Strany se dohodly na výborech. ANO jich bude mít sedm, ČSSD pouze jeden“. *Česká televize*. 23. 11. 2017.

„Šéf AfD se po vlně kritiky omlouvá za svá slova o Hitlerovi a nacismu“. *Česká televize*. 24. 4. 6. 2018.

„Zemské volby v Německu: Merkelová ztratila, uspěla populistická AfD“. *Česká televize*. 14. 3. 2016.

Karolína Vaverková, „Le Penová, Wilders, Okamura...Nacionální populisté si dali sraz v Praze“. *Echo24*. 15. 12. 2017.

„Reflex popisuje machinace v hnutí Úsvit. Okamura popírá“. *Echo24.cz*. 3. 4. 2014.

„SPD do Evropského parlamentu vede exministr Ivan David, kandiduje i Okamura“. *Echo24.cz*. 27. 2. 2019.

Adéla Denková, „Okamura těží z českého euroskepticismu. Může za něj Klaus, nebo Juncker?“. *Euractiv.cz*. 21. 12. 2017.

„Klára Samková: 90 % evropské regulace je zbytečných“. *Euractiv.cz*. 5. 5. 2014.

„Úsvit představil eurokandidátku i program, chce referendum o euru a zpřísnění imigrace“. *Euractiv.cz*. 20. 3. 2014.

„Eurobarometr: Pro 63 % Čechů je problémem EU migrace“. *Euroskop.cz*. 21. 3. 2017.

„Češi patří v unii k největším skeptikům, ukázal Eurobarometr“. *Hospodářské noviny*. 24. 5. 2018.

Josef Kopecký, „Okamura se chystal povalit vládu. Sehnal pro to ale jen tři podpisy“. *iDNES.cz*. 6. 10. 2015.

„Neřešme oranžové vesty, ale migranty, vyzvala opozice. Koalice kývla“. *iDNES.cz*. 15. 9. 2015.

„Okamura obhájil post předseda SPD, Rozner z vedení odešel“. *iDNES.cz*. 14. 7. 2018.

„Půjdu po nich jako po krysách, říkal senior viněný z teroru kvůli migrantům“. *iDNES.cz*. 8. 1. 2019.

„Prezident mi doporučil jednat s KSČM a SPD, řekl po schůzce se Zemanem Babiš. O tom, že by měl být premiérem někdo jiný, prý nemluvili“. *Ihned.cz*. 10. 4. 2018.

„Hanba.“ Stovky lidí demonstrovaly proti Okamurově konferenci. Přišel i jeho bratr Hayato“. *Info.cz*. 16. 12. 2017.

„Začal rozpad SPD? Uvnitř hnutí to vře, naštvání členové chtějí odvolat vlastního poslance“. *Info.cz*. 14. 11. 2017.

„, Neexistující pseudokoncentrák‘. Roznerovy výroky o táboře v Letech u Písku musí znovu prověřit policie“. *iRozhlas*. 3. 12. 2018.

„SPD zrušilo organizaci v Moravskoslezském kraji. ‚Nejúspěšnější kraj byl rozpuštěn‘ říká Volný“. *iRozhlas*. 20. 2. 2019.

Velart, Adam. „Alternativa pro Německo“. *Novinky.cz*. https://tema.novinky.cz/alternativa-pro-nemecko_

„Ivan David: z EU by mohlo odejít více států zároveň“. *Radiožurnál*. 5. 3. 2019.

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Lucie Horáčková

E-mail:

65990535@fsv.cuni.cz

Studijní obor:

Mezinárodní teritoriální studia

Semestr a školní rok zahájení práce:

ZS 2018/2019

Semestr a školní rok ukončení práce:

LS 2018/2019

Vedoucí bakalářského semináře:

JUDr. Vladimír Handl, CSc.

Vedoucí práce:

JUDr. Vladimír Handl, CSc.

Název práce:

Euroskepticismus na příkladu německé AfD a české SPD

Charakteristika tématu práce:

Stejně jako v České republice, i v sousedním Německu se objevují euroskeptická politická uskupení, která v poslední době nabírají na síle. V kontextu odchodu Velké Británie z Evropské unie se v Evropě rozhořely diskuse o tom, které další země by mohly následovat. Při psaní mé bakalářské práce vycházím z předpokladu, že i přes mnohé společné znaky se euroskeptické politické strany v mnoha ohledech liší a jejich ideologie jsou ovlivněny různými faktory. Tento fakt bych ráda ukázala právě na SPD a AfD. Každá ze stran vznikla za trochu odlišných okolností a jejich vývoj nebyl identický. Přesto jsou obě zdrojem často populistických a extremistických názorů, které pokládám za nebezpečné a zároveň zajímavé pro výzkum. Názory na evropskou integraci se ve společnosti liší, stejně tak jako teorie některých akademiků, kteří se věnují výzkumu euroskepticismu. Tento fenomén je hojně diskutovaný a jeho studium je relevantní zejména v současném kontextu.

Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce:

Mým původním cílem bylo vycházet při porovnávání zkoumaných stran z teorie Alekse Szczerbiaka a Paula Taggarta. Nakonec jsem ale použila celkem tři teoretické koncepty, jejichž kombinací jsem se snažila obě uskupení zařadit. Došlo také k upřesnění časového období, v jehož rámci byly strany podrobovány výzkumu a to počínaje jejich vznikem až do aktuálních voleb do Evropského parlamentu v roce 2019.

Struktura práce:

- Úvod
- Fenomén euroskepticismu
- Alternativa pro Německo
- Svoboda a přímá demokracie
- Srovnání
- Závěr

Prameny a literatura:

„Parlemeter 2018“. Oficiální stránky Evropského parlamentu. <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2018/parlemeter-2018/report/en-parlemeter-2018.pdf>: 18 (staženo 11. 2. 2019).

„Unser Programm für ein Europa der Freiheit“. Oficiální stránky AfD. <https://www.afd.de/europawahlprogramm/> (staženo 6. 4. 2019).

„Standard Eurobarometr 88“. Oficiální stránky Evropské komise.
<http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/81885> (staženo 20. 1. 2019).

„Volby do Evropy“. *Nezávislé noviny Na vlastní oči* č. 14 (duben/2019). <https://www.spd.cz/ke-stazeni?type=join&title=P%C5%99idejte+se+k+n%C3%A1m&sm=1&do=openModal> (staženo 1. 4. 2019).

Handl, Vladimír. „Německo.“ In *Populismus v časech krize*, ed. Kubát, Mejstřík a Kocián. Praha: Karolinum Press, 2017.

Hanuška, David. *Alternativa pro Německo*. Praha: Naše vojsko, 2018

Kopecký, Petr a Cas Mudde. „The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe“, *European Union Politics* 3, č. 3 (2002).
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1465116502003003002> (staženo 20. 12. 2018).

Taggart, Paul a Aleks Szczerbiak. „The party politics of Euroscepticism, in EU Member and Candidate States“, *Sussex European Institute Working papers* č. 51 (2002).
<https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=sei-working-paper-no-51.pdf&site=266> (staženo 21. 12. 2018).

Werner, Alban. *Was ist, was will, wie wirkt die AfD*. Köln: ISP, 2015.

Taggart, Paul. „A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems“, *European Journal of Political Research* 33 (1998),
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1475-6765.00387> (staženo 20. 12. 2018).

Novotný, Lukáš. „Euroscepticismus v Německu na příkladu Alternative für Deutschland“. *Politics in Central Europe* 11, č. 1S Central Asia-Caucasus Analyst 7, č. 1 (duben 2015).
<https://www.politicsincentraleurope.eu/documents/file/Volume%2011%20-%20Number%201S%20-%20April%20-%202015.pdf#page=151> (staženo 23. 2. 2019).

Flood, Chris. „Euroscepticism: A Problematic Concept“. Příspěvek přednesený v rámci UACES 32nd Annual Conference, Belfast, 2. – 4. září 2002.

„Unser Programm für ein Europa der Freiheit“. Oficiální stránky AfD.
<https://www.afd.de/europawahlprogramm/> (staženo 6. 4. 2019).

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Seznam příloh

Příloha č. 1a: Rozhovor s panem Rainerem Balzerem (AfD) – česká verze (rozhovor)

Příloha č. 1b: Rozhovor s panem Rainerem Balzerem (AfD) – německá verze (rozhovor)

Příloha č. 2: Rozhovor s panem Jiřím Kobzou (SPD) (rozhovor)

Přílohy

Příloha č. 1a:

Rozhovor s panem Rainerem Balzerem, 18. 1. 2019 – německá verze

Warum AfD entstanden ist? War es eine Reaktion auf die Merkel Politik?

Das ist eine gute Frage. Also, auch. Die AfD ist vor 5 Jahren entstanden. Ich war selbst ja 30 Jahre in der CDU tätig. Ich war hier in der Kommunal-Politik immer aktiv. Ich kenne auch viele CDU Politiker. Es ist einfach so, dass die Euro Einführung unter Helmut Kohl und die Europa Politik für sehr viele Kritik gesorgt hat. Es fängt mit der Representance von Deutschland an, die Anzahl der Abgeordneten im Verhältnis zur Anzahl der Bevölkerung wird als ungerecht empfunden. Wir bezahlen sehr viel in die Europäische Union ein, diese Verteilung wird als ungerecht empfinden. Und mit diesem Thema, hat die Gründung der AfD angefangen. Mit dem Thema Euro, es hieß bei der Einführung des Euro wir müssen keine Schulden für die anderen Länder bezahlen.

War es im Vertrag eingebettet, dass die Länder keine Schulden für die anderen Länder tragen können?

Das hat Helmut Kohl gesagt, das war ein Versprechen. Wir haben die sogenannten Maastricht Kriterien und das sind exakte Kriterien für die Aufnahme, für die wirtschaftliche Situation eines Landes, wenn es in die Europäische Union eintreten möchte, definiert. Diese Kriterien sind von vielen Ländern nicht eingehalten worden. Von Portugal nicht, von Griechenland nicht und von anderen nicht.

Sie würden damit einverstanden sein Euro einzuführen, aber nicht mit diesen Schulden bezahlen zu müssen?

Richtig. Es wird ja häufig auch gesagt, wir wären Europa kritisch. Das ist aber nicht richtig. Wir sind EU kritisch. Wir sind kritisch gegenüber der Europäische Kommission, die der normale Mensch eigentlich kaum noch versteht. Die Erlasse herausgibt und immer mehr durchregiert - in die Hochkeiten der Länder, der Kommunen der Städte und auch in die Bundespolitik auch in der Bildungspolitik. Wir sind für eine Subsidiarität. Die Menschen in Prag, die Menschen bei uns im Land sollen entscheiden und nicht jemand in Brüssel. Deswegen sind wir sehr kritisch.

Konkret hat alles mit dem Euro angefangen. Ich war am Anfang aber nicht dabei. Ich bin erst ein Paar Monate danach gekommen. Aber die Hauptkritik am Anfang war an die Einführung des Euro, an der Nichtberücksichtigung der Kriterien, an der Europäischen Union und wie sie arbeitet. Wir haben den Eindruck in Deutschland, wir geben immer nach, wir haben die Europäische Zentralbank hier, und haben in der Wirtschaftspolitik zu wenig mitzureden.

Also Sie sind aus der CDU ausgetreten, weil Sie nicht mit dem Europolitik der CDU einverstanden waren?

Und auch mit der Politik der Frau Merkel. Mich wundert es sehr, dass in heutigen Zeit eine Partei von einer Person regiert werden kann. Ohne dass die Parlamentarier und Mitglieder Mitspracherecht haben. Ich habe es bemerkt, dass die Frau Merkel immer mehr autokratisch diese Partei führt und das war für mich ein Grund die Partei zu verlassen.

Es wird gesagt, Frau Merkel hat die Partei mehr nach links verschoben, war das auch ein Grund für Sie?

Ich glaube die Begriffe rechts und links treffen nicht so richtig zu. Es war eine Veränderung zu einer autokratischen Führung. Schauen Sie sich den Beschluss Energie Wende Austritt aus der Atom Energie an. Es passiert in Japan ein Unfall, es ist zwar bedauerlich, aber der Unfall war die Folge eines Tsunamis. Das hat mit der Kern Technik gar nichts zu tun. Frau Merkel entscheidet selbständig alleine ohne Rücksichtnahme, ohne die Bevölkerung zu fragen ohne die Parlamentarier zu befragen. Jetzt schalten die Kraftwerke ab, die sicher sind, die funktionieren und wir wollen dieses Jahr angeblich die Kernkraftwerke in meinem Wahlkreis abschalten. Es liefert rund 16 % des Stromes für Baden-Württemberg und ich habe im Parlament den Minister gefragt, woher die 16 % in Zukunft kommen werden. Aus dem Ausland, aus Tschechien, Frankreich... Das ist unvernünftig.

Denken Sie, dass auch die anderen Politiker aus der CDU wegen Angela Merkel ausgetreten sind, oder war es eher wegen der Veränderung der Politik?

Eine Entscheidung hat ja normalerweise nicht nur einen Grund, sondern viele. Doch ein Baustein war dort: Euro, Europäische Zentralbank, Europäische Kommission, Reinregieren in deutsche oder nationale Angelegenheiten, Aufgabe nationalen Interessen, dann diese Energie Politik, der Umgang mit der Privatisierung der Eisenbahn. Sind ja viele Gründe die letztendlich zur Überlegung bringen, ich mochte hier nicht mehr mitwirken.

Kennen Sie die tschechische Partei SPD?

Ein bisschen, aber nicht gut. Ich habe mitbekommen, dass es in Frankreich konservative Parteien gibt. Ich habe mitbekommen dass es in England Bewegungen gibt, ich habe es aus dem Osten erlebt - aus Polen, Ungarn. Ich begrüße, dass diese Länder auf ihre nationale Souveränität achten. Wir arbeiten jetzt nicht direkt zusammen, aber wir sind noch eine junge Partei. Aber im Europäischen Parlament werden wir sicherlich zusammenarbeiten.

Bei der Flüchtlingspolitik in 2015 war es der Gipfel, wann man bemerkt hat, diese Frau regiert eigentlich alleine. Und auch der Begriff Flüchtlinge ist falsch, was auch die andere Ländern schon bemerkt haben. Wenn ein Mensch, ein junger Mann aus Togo oder aus Afghanistan durch 10 oder 11 Länder reist und dann nach Deutschland kommt, das ist doch eine Reise und kein Flucht. (...) Es gibt auch relativ viele Kriminelle dabei. Diese sogenannte Flüchtlinge, die ein Handy haben und die wissen, wo sie hin wollen.

Ich war früher kein Gegner der gemeinsamen Währung. Eine gemeinsame Währung kann ja sinnvoll sein. Für AfD stand insbesondere die Währungspolitik und Wirtschaftsfragen im Vordergrund, die Flüchtlingspolitik kam ja viel später. Aber wir und auch ich persönlich, wir stehen für das Asylrecht. Wenn Sie verfolgt werden würden, würde ich Ihnen ein Zimmer anbieten, ich werde jedem helfen, der tatsächlich in Not ist, aber diese Menschen, die mit großen Schiffen am Mittelmeer eingesammelt werden, die könnte man zurück nach ihrer Heimat schicken.

Also im allgemeinen können wir behaupten, dass AfD nicht anti-Europäische Integration ist, aber eher anti EU?

Eine politische Lösung der EU, lehnen wir in dieser Form ab. Sie ist intransparent und nicht mehr demokratisch.

Aber europäische Integration im wirtschaftlichen Sinne des Wortes?

Ja, das ist sinnvoll. Natürlich ist es sinnvoll, wenn wir uns verabreden, z. B. die gemeinsamen Regelungen über die Zoll Grenzen oder Zollfreiheiten, über gemeinsame technische Standards. Ich bin Maschinenbau Ingenieur, und ich weiß, dass man viele Normen heutzutage braucht, denken Sie an elektrischen Ström, denken sie an Glühbirnen und alles Mögliche. Die Industrienationen müssen gemeinsame technische Standards und auch rechtliche und wirtschaftliche Standards festlegen, das ist ja keine Frage. Aber das Europäische Parlament, das ist ein intransparentes Parlament. Das ist ein Parlament, das keine richtige Befugnisse hat. Die reden dort und die Debatten sind viel zu kurz. Die Entscheidungen finden gar nicht im Parlament statt, sondern die in der EK geschehen, in Ausschüssen und anderen Gremien. Die Lobby Arbeit von auswärtigen Gruppen scheint eine große Rolle zu spielen.

Also sie würden die Euro akzeptieren, wenn man die Verträge einhalten würde?

Ja, dann werden wir Euro akzeptieren. Wir können gemeinsam Sachen machen, wenn wir gleich stark sind. Wenn die Partnerschaft sehr unterschiedlich ist, dann ist es schwierig. Ich bin ja kein Europa Gegner, ich bin ja kein Gegner von Frankreich.

War in der AfD die Idee präsent, Griechenland aus der Eurozone auszuschliessen?

Wenn ein Land bei der Aufnahme in den Klub schon betrogen hat... Das ist wie, wenn Sie einen Mann heiraten würden, der schon vorher sagt, dass er Sie betrügt, würden Sie das machen? Vielleicht können wir zwei geteilten Euro machen, das könnte eine Lösung sein. Man muss das System im Grunde reformieren, es ist nicht überlebensfähig.

Also im Programm steht nicht eine Abschaffung des Euro. Sondern eine Reform, stimmt das?

Ja. Genau.

Ein Mensch, der sagt, dass etwas alternativlos ist, dass es nur einen Weg gibt, dann weiß man, dass es falsch sein muss.

Es wird gesagt, dass AfD immer mehr Richtung rechts geht, was sagen Sie dazu?

Ich meine das Thema Flüchtlingen ist jetzt dazu gekommen. Das Wort rechts ist aber ein in Deutschland sehr beliebtes politisches Kampfwort. Was mache ich um eine Partei kleiner zu machen und die niederzuschlagen? Dann behaupte ich, dass es Nazis sind. Dann wird man aufgrund der deutschen Geschichte diese Leute nicht mehr wählen wollen. Und die Medien arbeiten auch daran uns in die rechte Ecke zu stellen um uns unwählbar zu machen.

Also, sie wollen nicht die EU abschaffen, sondern sie wollen sie reformieren.

Ja, wir wollen einen Bund freier selbständiger Staaten, die dort, wo es sinnvoll ist, eng zusammenarbeiten. Aber ich brauche dort nicht 100 Menschen einzustellen und das genau macht die EU. Es ist inzwischen eine eigene Dynamik entstanden. Wichtig ist, dass Schulaustausch Programme laufen. Sie sind ja selbst Nutzerin eines solchen. Diese Dinge sind wichtig. Die Organization sollte fortbestehen, aber verbessert werden.

Also die Organization sollte behaltet werden?

Natürlich, aber weiterentwicklet, verbessert und vernünftig finanziert werden, nicht so, wie es jetzt ist – dass ein oder zwei Ländern bezahlen ein, und der Rest nimmt daraus. Das ist doch nicht gerecht.

Habe ich es richtig verstanden, dass es in der Partei sozusagen zwei Strömungen gibt?

In jeder Partei gibt es unterschiedliche Ausprägungen. Bei uns gibt es mehr konservative und mehr liberale Menschen (...). Es gibt sicherlich Leute bei uns, die sagen: aus dieser EU soll man sofort austreten.

Im Programm steht es nicht, dass Deutschland aus der EU austreten soll?

Nein, aber wir wollen die EU gründlich reformieren.

Was für Streiten gab es zwischen Petry und Lücke. Kam dann eine Veränderung der Partei?

Ich denke, es war die Situation, wenn sich die Menschen persönlich nicht mehr glauben. In jeder Partei stehen sogenannte Alfa Personen, Menschen, die führen wollen, die entscheiden wollen. Wir wollen auch keine CDU sein, wo eine Frau Merkel alles entscheidet. Bernd Lucke war sehr auf die Wirtschaft orientiert und die Wirtschaft ist ein Thema, es ist ein wichtiges Thema, aber es ist nicht nur ein Thema. Frauke Petry war breiter aufgestellt und sie wollte selbstverständlich auch die Führung haben. Das sind auch persönliche Konflikte. Ich habe den Abgang von Lucke bedauert, ich habe den Abgang von Petry auch bedauert.

Příloha č. 1b:

Rozhovor s panem Rainerem Balzerem, 18. 1. 2019 – česká verze

Proč Alternativa pro Německo vznikla? Bylo to v reakci na politiku Angely Merkelové?

To je dobrá otázka. No, taky. AfD vznikla před pěti lety. Já sám jsem byl asi 30 let členem CDU. Vždy jsem byl aktivní v komunální politice a znám také spoustu politiků z CDU. Je to zkrátka tak, že zavedení eura za dob Helmuta Kohla a evropská politika vlády si vyžádaly kritické reakce. Začalo to s mírou reprezentace Německa, počet poslanců v poměru k velikosti populace byl vnímán jako nespravedlivý. Do EU platíme velmi mnoho a tento nepoměr se nám zdá nefér. S tímto tématem, zejména s tématem eura to všechno začalo. Při zavádění eura bylo řečeno, že za ostatní země nebudeme muset platit jejich dluhy.

Byla tato formulace zakotvena v zákoně, že ostatní země nebudou odpovídat za dluhy ostatních členů eurozóny?

To nám řekl Helmut Kohl, byl to jeho slib. Existují takzvaná Maastrichtská kritéria, což jsou přesná kritéria pro ty země, včetně pravidel pro stav jejich hospodářství, která musí naplnit, aby byly do EU přijaty. Tato pravidla však mnohými zeměmi nejsou dodržována, např. Portugalskem, Řeckem a jinými.

Byli byste tedy se zavedením eura srozuměni, za předpokladu, že by ostatní státy nebyly odpovědné za dluhy ostatních?

Správně. Často se říká, že jsme kritičtí k Evropě, ale tak to není. My jsme kritičtí k Evropské unii. Kritizujeme Evropskou komisi, které normální lidé sotva mohou porozumět. Vydává nařízení a stále ve větší míře vládne sama, zasahuje do záležitostí členských zemí, měst ale i obcí. Na celostátní úrovni dokonce do oblasti vzdělávání. My jsme pro subsidiaritu. Lidé v Praze, lidé tady u nás by měli rozhodovat a nikoliv někdo v Bruselu. Proto jsme velice kritičtí.

Jak to tedy vše začalo?

Konkrétně to vše začalo eurem. Při založení strany jsem ale osobně nebyl. Přišel jsem několik měsíců poté. Ta zásadní kritika se týkala zavedení eura a nedodržování kritérií, stejně tak způsobu, jakým EU funguje. Máme v Německu pocit, že tady sice máme Evropskou centrální banku, nicméně nemáme moc velké slovo.

Takže jste vystoupil z CDU, protože jste byl nespokojen s evropskou politikou CDU?

Ano a také s politikou paní Merkelové. Udivuje mě, že se v dnešní době ještě může stát, že je strana řízena jednou osobou. Bez toho, aby přitom byli konzultováni poslanci nebo členové

strany. Všiml jsem si, že paní Merkelová tuto stranu vede stále více autokraticky, což byl pro mě také jeden z důvodů stranu opustit.

Říká se, že paní Merkelová CDU posunula doleva, bylo pro vás i toto důvodem k odchodu?

Myslím, že pojmy levice a pravice nejsou trefné. Byla to prostě změna k autokratickému vedení. Podívejte se např. na rozhodnutí o změně energetické politiky Německa – odklon od atomové energie. V Japonsku se stala nehoda, ano, to je politováníhodné, ale byl to důsledek vlny tsunami. To nemá s jádrem a technikou jeho používání vůbec nic společného. Paní Merkelová rozhodla samostatně, bez konzultace s občany, s poslanci... Nyní se zavírají elektrárny, které jsou bezpečné a fungují. Stejně plány jsou i tady u nás v obci. Ty elektrárny dodávají 16 % energie pro Bádensko-Würtenbersko a já jsem se v parlamentu několikrát dotazoval, odkud těchto 16 % budeme čerpat v budoucnu, když se elektrárny zavrou. Odkud? Ze zahraničí – z Česka, Francie... To není vůbec rozumné.

Myslíte si, že ostatní politici, kteří ze strany vystoupili, měli obdobné důvody?

Jakékoliv rozhodnutí má obvykle více než jeden důvod. Těmi hlavními byly: euro, politika ECB, Evropské komise, přílišné zasahování do záležitostí členských států, vzdání se národních zájmů. Dále potom již zmíněná energetická politika, postup při privatizaci železnic. Je to mnoho důvodů, které je k tomuto kroku přivedly.

Znáte stranu Svoboda a přímá demokracie?

Trochu ano, ale ne dobře. Postřehl jsem, že ve Francii je hodně konzervativních stran, stejně tak v Anglii. Zažil jsem to také na východě, v Polsku, Maďarsku. Vítám to, že tyto země brání své národní zájmy. Přímo nespolupracujeme, ale jsme ještě mladá strana. V Evropském parlamentu ale budeme spolupracovat určitě.

Uprchlíká krize v roce 2015 byla vrcholem, kdy se naplno ukázalo, že tato paní (Merkel) vlastně vládne sama. I pojem uprchlíci je ve skutečnosti chybný, což už v jiných zemích postřehli. Když člověk, mladý muž z Toga nebo z Afghánistánu cestuje skrze deset nebo jedenáct zemí, aby se dostal do Německa, to přece není žádné „prchání“ ale spíše výlet. (...) Je přitom navíc mnoho kriminálků. Ti uprchlíci, kteří mají mobily a moc dobře vědí, kam míří.

Dříve jsem nebyl žádným odpůrcem společné měny. Myslím, že může mít smysl. Pro AfD v popředí stála zejména měnová politika a hospodářské otázky, migrační politika přišla mnohem později. Ale i strana, i já osobně, my jsme zastánci práva na azyl. Kdybyste byla pronásledovaná, nabídl bych vám přístřeší. Pomůžu každému, kdo je opravdu v nouzi, ale tyto lidi na velkých lodích ve Středozemním moři, kteří jsou zde shromažďováni, ti mohou být poslání zpět do jejich země.

Takže v obecné rovině je možné tvrdit, že AfD není proti evropské integraci, ale proti jejímu aktuálnímu ztělesnění v podobě EU?

Takové politické řešení EU, tak jak existuje dnes, odmítáme. Je netransparentní a nedemokratická.

Ale k evropské integraci v hospodářském smyslu slova se stavíte pozitivně?

Ano, to má podle nás smysl. Samozřejmě, že má smysl, když se domluvíme, že zavedeme např. stejná celní pravidla, stejné technické normy, nebo se od cel osvobodíme. Jsem strojní inženýr, vím, že člověk v dnešní době potřebuje spoustu norem, např. co se týče elektrického proudu, žárovek atd. Průmyslové země se musí sjednotit na společných technických standardech, o tom není pochyb. Ale Evropský parlament je naprosto netransparentní. Je to parlament, který nemá žádné pravomoci. Jen se tam diskutuje, ale debaty jsou příliš krátké. Rozhodnutí se neuskutečňují v parlamentu, ale v Evropské komisi, výborech a jiných grémiích. Stejně tak aktivita lobbistů a podobných skupin hraje obrovskou roli.

Kdyby byla dodržována stanovená pravidla zakotvená ve smlouvách, euro byste podpořili?

Můžeme věci dělat společně, pokud jsme stejně silní. Pokud je to partnerství hodně nerovné, pak je to složité. Nejsm žádný odpůrce Evropy, vždyť nejsem např. odpůrcem Francie.

Hovořilo se u vás o návrhu, vyloučit Řecko z eurozóny?

Když nějaká země už při samotném vstupu podvádí... To je jako kdybyste si brala muže, který vám již předem řekne, že vás podvede, vzala byste si ho? Možná bychom mohli euro rozdělit, to by mohlo být řešením. Celý systém by se měl od základu reformovat, teď není schopný přežít.

V programu AfD tedy nenajdeme návrh na zrušení eura, nýbrž návrh na jeho reformu, je to tak?

Ano, přesně tak. Ten, kdo říká, že je něco bez alternativy, že je jen jedna cesta, nemůže mluvit pravdu.

V poslední době budí AfD dojem, že se posouvá doprava... Co si o tom myslíte?

Teď se k tomu přidala migrační problematika. Termín „pravice“ je v německém politickém boji velmi oblíbený. Co udělám, abych nějakou stranu co možná nejvíce upozadil nebo zlikvidoval? Začnu tvrdit, že to jsou nacisté a pravičáci. Lidé potom tu stranu, z důvodu německé historie, prostě nebudou chtít volit. Také média pracují na tom, aby nás zařadili do „pravého rohu“, aby nás učinila nevolitelnými.

Strana Evropskou unii nechce zrušit, nebo z ní vystoupit, ale reformovat ji, je to tak?

Ano, chceme společenství svobodných samostatných států, které budou tam, kde to dává smysl, úzce spolupracovat. Nepotřebujeme k tomu ale zaměstnávat stovky lidí, což přesně EU dělá. Vznikla v ní jakási vlastní dynamika. Například studentské výměnné programy jsou velice důležité - vy sama jste účastnicí jednoho z nich. Toto je důležité. Ta organizace (EU) by měla nadále existovat, ale v lepší podobě. Měla by být rozumně financovaná, ne tak jako dnes. To že dvě země platí a ostatní z toho čerpají přece není spravedlivé.

Pochopila jsem správně, že ve straně existují jakési dva názorové proudy?

V každé straně jsou různé názory. U nás jsou lidé více konzervativní a více liberální (...)
Určitě u nás ve straně existují členové, kteří tvrdí, že z této Evropské unie bychom měli okamžitě vystoupit.

V programu strany tzv. dexit zakotven není?

Ne. Ale chceme EU zásadně reformovat.

Jak byste popsal spory mezi Berndem Luckem a Frauke Petry? Dá se říci, že po jeho odchodu došlo ke změně směřování strany?

Myslím, že šlo o situaci, kdy si lidé osobně neseďnou a vzájemně si nedůvěřují. V každé straně existují tzv. alfa-osobnosti – lidé, kteří touží po vedení a chtějí rozhodovat. My také nechceme být žádná CDU, kde o všem rozhoduje jedna paní. Bernd Lucke byl hodně orientován na hospodářství a hospodářství je jen jedním z témat. Je důležité, ale není jediné. Frauke Petryová byla zaměřená širěji a samozřejmě také toužila po vedení. Jedná se i o konflikty osobní povahy. Odchodu Luckeho jsem litoval, stejně tak jsem ale litoval i odchodu Petry.

Příloha č. 2:

Rozhovor s panem Jiřím Kobzou, 19. 2. 2019

Ano, tzv. czexit a je termín, se kterým přišla naše strana - SPD – samotná. V prvopočátcích jsme dávali naději jakési reformě Evropské unie, nyní jsme ale toho názoru, že EU je již naprosto nereformovatelná.

Navrhujeme jedno ze dvou řešení: cestu zdola, která by spočívala ve vyhlášení obecného referenda o vystoupení České republiky z unijních struktur, anebo cestu shora – odbourání smluv typu Schengen, Dublin nebo Lisabon a navrácení se k původní koncepci, spočívající ve spolupráci nezávislých států.

Nejsme pro integraci, ale pro spolupráci mezi státy na bázi „já pán, ty pán“. Jako příklad pro takovou mezistátní spolupráci může být např. EHS. Navrhujeme, aby státy spolupracovaly na bázi dvoustranných, či vícestranných smluv, ale nikoliv na nadnárodní úrovni. Každá země by si tedy zachovala kontrolu nad svou obchodní, bezpečnostní i zahraniční politikou.

Jakožto samostatný stát bychom měli bránit naše hospodářství. Zahraniční firmy využívající investičních pobídek by měly být povinny v České republice reinvestovat. Často bývá poukazováno na to, že 70 % našeho exportu jde do Německa, otázkou ale zůstává za jakou cenu. Zahraniční firmy využívají naši přidané hodnoty, lidské práce, která je pro ně levná. Lidé v ČR ale ve výsledku zůstávají chudí. Jsme tedy bohatá země chudých lidí.

Program hnutí Úsvit byl zformulován Tomiem Okamurou, který ho po odchodu ze strany také převzal. Stal se tak základem programu jím nově založené SPD. Základními body jsou: přímá demokracie, svoboda pro národní státy a zamezení islamizace Evropy. Podle SPD má Čech zůstat Čechem, Francouz Francouzem atd. Pokud chceme poznat nové kultury, nemusíme být vystaveni multikulturalismu, ale stačí vycestovat do cizích zemí.

V názorech se ve straně vesměs nelišíme a zastáváme stejná stanoviska. V každé straně jsou ale někteří členové více a méně radikální. Stejně tak je to u nás. AfD je o to pestřejší, že má mnohem více členů. Některými politiky AfD, kolegy z Parlamentního shromáždění Rady Evropy, bývám dokonce považován za radikála. Přičemž já se za přílišného radikála nepovažuji, v naší členské základně jsou i politici radikálnějších názorů.

Jsme členy evropské politické skupiny Hnutí pro Evropa národů a svobod (MENF). Jsme prozatím jediná strana z této frakce, která není zastoupena v Evropském parlamentu. Strana AfD součástí tohoto uskupení není, ale uvažuje o přistoupení. Odklad vstupu zdůvodňuje názorovými rozdíly, např. v ekonomické politice.

Na volby do Evropského parlamentu se připravujeme, ale programová východiska se nebudou lišit od bodů v našem stranickém programu. Lídři kandidátky zatím nebyli určeni.

Se zástupci Alternativy pro Německo se setkávám spíše v Parlamentním shromáždění Rady Evropy, než na úrovni EU.

S AfD máme odlišné názory na některé záležitosti (např. vztah k tzv. Benešovým dekretům), ale pro nás je důležitý společný cíl, který sledujeme a společný nepřítel, kterého máme, a to: Evropská unie a její elita. Snažíme se zachránit náš stát, národ a tradice a cítíme v tomto zodpovědnost vůči našim dětem. Chceme vrátit Evropu národním státům.

Sama EU stála u vzniku stran nám podobných, jelikož svou politikou tlačila na vznik vlasteneckých stran, které se proti ní musely vymezit. U naší strany byla hlavním katalyzátorem migrační krize a obrana před islamizací a multikulturalismem. Nechceme si od orgánů EU nechat diktovat, koho v naší zemi budeme mít a koho ne.

V roce 2015 u vzniku našeho hnutí bylo 35 lidí. Během 2 měsíců přihlášku podalo dalších 8000 členů. Naše členství v ENF nám pomohlo si uvědomit, že existuje mnoho stran se společnými cíli a získali jsme cenné zkušenosti.